

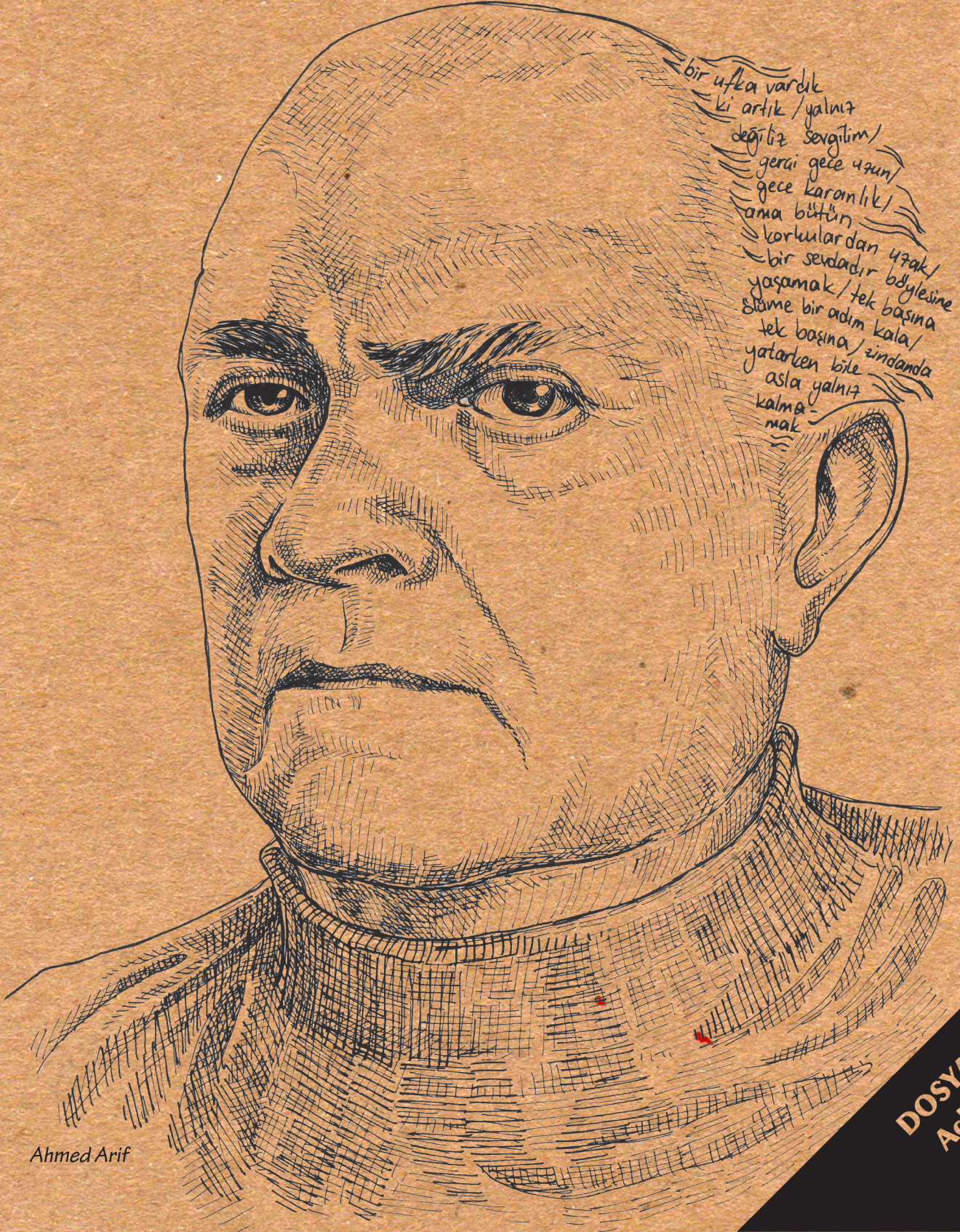
ÖN SÖZ

48.Sayı

Yaz '21

10 TL

İnsanlığın kurtuluşunu hedefleyen sosyalizm büyük bir eserdir; bu da onun ÖNSÖZ'üdür.

bir ufka vardık
ki artık / yalnız
değiliz sevgilim /
gerai gece uzun /
gece karanlık /
ama bütün
korkular dan uzak /
bir sendadır böglesine
yaşamak / tek başına
süme bir adım kala /
tek başına / zindanda
yatarken bile
asla yalnız
kalmak
mak

Ahmed Arif

DOSYA
Açlık

Ahmed Arif
21 Nisan 1927 - 2 Haziran 1991

Toplumcu gerçekçi yazarları konuk aldığımız kapak serimizde bu sayının konuğu tam 30 yıl önce bir Haziran ayında aramızdan ayrılan şair Ahmed Arif.

Bir parçası olduğu Mezopotamya topraklarını, kültürünü ve halkını şiirlerinde konu alır. Kürt halkının umutlarını, sevdalarını, tüm doğallıyla okura sunar.

Mısralarında kendimizi bulduğumuz, okudukça yalnızlığımızı değil çokluğumuzu hatırladığımız şairimiz, Ahmed Arif'i sonsuz sevgi ve saygıyla anıyoruz.

Çınqı

Bazı sözler ertelenir, tıpkı bu sayıda söylenecek olanlar gibi. Şairimiz Nazım Akarsu'nun ani kaybıyla yaşam askıya alınmış, hazırladığımız yeni sayıyı bir kenara bırakmış, dergimiz komünist bir şair ve bir kavga insanının yaşamı önünde saygı duruşuna evirilmişti. Ertelenen sözler yaşama ket vurmuyor. O sayısız derecikten beslenen ırmak misali akmaya devam ediyor.

Bu sayımızda bildik bir konuğumuz var; AÇLIK. Görkemli, bol ışıklı şehirlerde kol gezen bir veba açlık. Sadece yiyecek ekmek, içecek su bulamamanın vahşeti değil elbet. Sevdanın yokluğu, insan kalmanın yokluğu, şevk duymamanın yokluğu, mutlu bir oh çekmenin yokluğu... Hala mağara çağındayız sanki; uyuyacak bir yer, karnımızı doyuracak bir kap yemek, üstümüzü örtecek giyitler. Kimindir bizi on binlerce yıldır aynı yerde tutan bu el?

Ekranlardan altyazı olarak geçiyor ölümlerimiz. Çalışırken ölen emekçi eller, yaşarken ölen kadın eller, konuşurken ölen öteki diller, severken ölen bütün biçimler. Ortalıkta bir insan aranıyor, yokluktan, yoksulluktan, yoksunluktan arınmış. Çürümeye ve talana artık doğa bile isyan ederken, toplumun müsilajını kim temizleyecek?

Uzayda yaşam formları aranırken, Filistin'in gökyüzü roketlerle kaplı. Sosyal ağlar doğa için imza kampanyaları ile dolup taşarken Cudi yanı başımızda yakılıyor, İkizdere bir kalp gibi sökülüyor damarlarından. Mağaza vitrinlerinde, internet reklamlarında boca edilen onca ihtiyaç nesnesi kimseye yetmiyor. Sayaçlar ve mezarlıklar intiharlarımızın çetelesini tutuyor. Bunca kaos ortasında durup sormak gerekiyor, "Kim kuracak bu olmadıklar ülkesini?"

Önümüz temmuz. Bolluk, bereket, hayatın neşesinin çın çın öteceği zamanlar. Önsöz'ün bu sayısı taze bir yemiş gibi elinizde olacak bu yaz. Ve size insanlığın hep beraber türküler söyleyip, ballı incirleri hep beraber yiyeceği zamanların inancıyla geliyoruz.

Biz size 'mengeneyi tutan eli beraber kaldırıp atalım, olmadıklar ülkesini hep beraber kuralım'ın sevinciyle geliyoruz. Ve elbette inanmanın, umudun itkisiyle.

Bir kez daha hoş bulduk sevgili okur, haydi başlayalım...

Önsöz Yayın Kurulu

Önsöz Kitap Dizisi

Sayı: 48 / Haziran-Temmuz-Ağustos 2021

Ekin / Sanat / Edebiyat

ISBN: 978-605-70149-3-1

Genel Yayın Yönetmeni

Songül Yücel

Yazı Kurulu

Songül Yücel / Ülkü Şeyda

Fatma Yıldırım / Sena Şat / Onur Kopran

Önsöz'e Ulaşabileceğiniz Adresler

İstanbul: Ayışığı Ekin Sanat Derneği
Merkez Mah. Abide-i Hürriyet Cad. Hasat
Sok. Sebil Apt. No: 9 K: 4 Şişli-İstanbul

Taksim: Mephisto

Kadıköy: Mephisto

İzmir: Yakın Kitabevi /

Kabuk Kitabevi (Alsancak)

Diyarbakır: Aram Kitabevi / Lilav Pirtuk
kitabevi

Mardin: Zend Kitabevi

Batman: Roza Kitabevi

Genel Dağıtım: Emek Dağıtım

Kapak Tasarım & Sayfa Düzeni: Sena Şat

Baskı-Cilt: Gülmat Matbaacılık Yayıncılık
San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Fazılpaşa Cd. No: 8/4

Topkapı / İstanbul Sertifika No:49388

onsozdergisi@gmail.com

Facebook: Önsöz Dergisi

Instagram: @onsoz_dergi

Twitter: @onsoz_dergi

Yeni Dönem Yayıncılık Basım Dağıtım Eğitim
Hizmetleri Tanıtım Org.Tic.Ltd. Şti.

Adres: İskenderpaşa Mah. Sofular Cad.

No: 8/3 Fatih - İstanbul

Tel-Fax: 0 (212) 533 32 57

Anı toplayıcısıyım ben
Güzel anılar
Hüzünlü ve gözyaşlarında yıkanmış anılar
Deryalara batıp çıkmış
Irmaklarda çakıl taşı olmuş anılar
Güneşte yanmış buğday gibi olanlar da var
Demiri döver gibi kızgın anılar
Hayatı bir durakta arguvan anılar
Anlatılmasaydı unutulacaktı anılar
"Bu da böyleydi
Bilmezdi yüksek matematik
Bilirdi namusluca söz söylemeyi"
diye biten anılar
"Ben her gece balığa çıkar gibi
Uykulardan kırptığım düşlere çıkarım
bir gözyaşının peşine düşerim"
diye başlayan anılar
"Herkes anlattım
anlattım da duyuramadım
Yine bende kaldı bu küfe"
diyen sistemli anılar
Bir ananın
yokluğunda oğluna, kızına
biriktirdiği anılar
Açlık ve yokluğun anıları da var dinlerseniz
Korkunun kamburlaştırdıkları da...
Çekip giderken
yaşamak adına kaybolanlar da...
Arkasına bakmadan
kahramanca dövüşenlerin anıları ise
biliyorum isimsiz anlatılacak gelecekte
İnsanlar en zor anlarında
bir cesaret, bir ilham
olarak anımsayacak
bu anıları...
Anı toplayıcısıyım ben
Anlatılacak bir şey yok demeyin
Ben bilirim bir kahramanlığı vardır
hayatı dürüst kucaklayanların
Umudu arayanların
İhanetten korkanların
Ekmeği bölüşenlerin
Bir aşkı vardır sığdıramadığı
Birkaç kırığı vardır canının
İnsanların zalimliğini bilirim ben...
Çözölmeye çalışılan o bilimsel problemler gibi
hayatını bir sorunun çözümüne vakfeden
bir yanı vardır insanın...

Anı toplayıcısıyım ben
Siz anlatmasanız da
anlatmadıklarınızdan anlarım
Bakışınızdan
Saçınızı tarayışınızdan
İç çekişimizden
Çay içişinizden
Ansızın gülüşünüzden
Kaşlarınızdan
Ellerinizden
Hiçbir şey yemeden
"bir su ver içim yandı" deyişinizden
Kucaklaşmanızdan
Öfkenizden, küfrünüzden
Bol gelen ceketinizden
Kızarmış gözlerinizden
Kolunuzdaki morluktan
Anlarım
Anlarım ki budur benim de anılarım...
Kızmayın bana anlatamadığım için
Siz bilmeden topladığım anılarınıza
Ressam olsam resmini yapardım
Heykeltıraş olsam anıtını
Şair olsam şiirini
Edebiyatçı olsam romanını yazardım
Bahçıvan olsam peyzajını
Mühendis olsam köprüsünü
Fırıncı olsam ekmeğini
Demirci olsam dökümünü
"Çöpçü" olsam temizliğini
Terzi olsam elbisesini yapardım
Hiçbiri değilim
hiçbirisini yapamam...
Onlar benim uykusuz gecelerim
pankartlara yazdığım slogan
elimdeki taş
dilimdeki içli türkü
yüreğine diktiğim ağaç
yüzüme çarptığım su
yolumun hatırlatıcısı...

Sena Kızılırmak

sıla erciyes

Akış “Kopuş”a Varacaktır

Hasat Zamanı

20. yüzyılın ilk yarısı iki büyük emperyalist paylaşım savaşına tanıklık etti. Her iki savaşın kaybedeni emperyalist kapitalist dünyaydı. Birinci emperyalist paylaşım savaşı Ekim Devrimini yarattı. İkinci emperyalist paylaşım savaşı ise faşizmin büyük yenilgisi, sosyalizmin büyük zaferiyle sonuçlandı. Yenilen faşizm ve kapitalist dünya oldu.

Dünyanın ezilen emekçi halkları da katıldı bu dalgaya... Artık dünya özgürlük rüzgarlarına teslim olmuştu. Afrika'da siyahların isyanı, Latin Amerika'da tüm kıtayı kaplayan ayaklanmalar ve Küba Devrimi, ABD'de ırkçılık karşıtı gösteriler, Vietnam savaşına karşı ortaya çıkan savaş karşıtı hareket, Kara Panterler'in ortaya çıkışı, Filistin'de yükselen özgürlük çığı...

Türkiye, emperyalizmle çok yönlü ilişki geliştiren geri kalmış kapitalist bir ülkeydi. II. Emperyalist Paylaşım savaşında Nazi Almanyası'na meyletse de, iki cephe arasında salınıp durdu. Savaş bitiminde bir yanda Sovyetler Birliği korkusu, öte yanda sermaye birikiminin gelip dayandığı aşama, tutup attı Türk burjuvazisini ABD emperyalizminin başını çektiği kampın kucağına. Bile isteye, hatta bizzat o kampı zorlaya zorlaya...

1947'den itibaren Truman Doktrini ve Marshall planıyla askeri ve ekonomik yardım bi-

çiminde Türkiye'ye giren emperyalizm, Türkiye'yi hızla ekonomik ve siyasi olarak boyunduruğu altına aldı. 1950'de "Milli Şef" seçimlerle gitti, yerine Menderes-Bayar ikilisinin Demokrat Parti'si (DP) geldi. Sanıldı ki özgürlükler gelecek. Sanıldı ki tek parti zulmü bitecek. Kafa vergileri, yol vergileri, topraksızlık, ağa baskısı... hepsi bitecek! Ama öyle olmadı. Süreç 27 Mayıs 1960 askeri darbesine kapıyı açtı. "Grev yasası" için 1961'in son günü Saraçhane'de yapılan görkemli miting, bir dönüm noktasıydı. İlk defa greve çıkan işçiler büyük bir deneyim elde ederken, dayanışmanın gücünü de ilk defa gördüler. Öğrenciler greve desteğe gittiler. Öğrenci gençlik sokaklardaki hareketten uzak kalamıyor, emek hareketiyle sokaklarda buluşmaya başlıyordu.

Öğrenci dernekleri ve fikir kulüpleri içinde de örgütlenen gençliğin asıl enerjisi, okul işgallerinde, sokak çatışmalarında, işçilerin grevlerinde, köylülerin toprak işgallerinde, sermayeye ve emperyalizme karşı verdikleri devrimci mücadele sırasında açığa çıkıyordu. Henüz daha Kemalizm'in etkisinden sıyrılamamışlar ama sosyalizmden de güçlü bir şekilde etkileniyorlardı. Hareketin yönü, sosyalizme doğrudur. Akış, kopuşa varacaktır.

Üniversite öğrencileri bir yandan hummalı okuma, tartışma faaliyetleriyle kendisini, bilincini geliştiriyor diğer yandan da ulaşabildiği her yerde yoksullardan ve

dünyanın tüm yoksul ezilen halklarından yana saf tutuyordu. Vietnam'da ABD'ye karşı Vietkong, Küba'da Che, Filistin'de Abu Ammar'ın yanında saf tutuyordu. Dolmabahçe'de ABD askerlerini denize döküyor, Vietnam direnişinin komünist önderi Ho Chi Minh'i "Ho Amca" diyerek coşkuyla selamlıyor, Filistin direnişinin sloganlarını kendi sloganları sayıyordu.

Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de 1968 öğrenci eylemlerinin yükseldiği yıl oldu. Devrim kasırgaları tüm kıtalarda böyle eserken, hikayemizin kahramanlarının bu politik toplumsal atmosferin dışında kalması mümkün olabilir miydi? Bu küresel başkaldırı çağında, olayı sadece ABD ve (özellikle) Fransa'da gelişen güçlü öğrenci eylemlerinin estirdiği rüzgâr ile açıklamaya çalışmak, burjuvazinin tüm dünyaya kabul ettirmeye çalıştığı gerici bir hikayedir. Gerçekte olan, "Batı"daki öğrenci hareketleri de dahil, tüm hareketin, dünyada yaşanan tarihsel gelişmelerin sonucu olduğudur. Bu yüzdendir ki, o çağın bu topraklardaki genç kahramanları, "Batı"daki örneklerinin çok ötesinde bir muazzam kopuş yaratacak, "gençlik önderliği"nden "devrim önderliği"ne uzanan köprüyü kararlı adımlarla geçeceklerdir. Tarihsel görevlerinin ayırtına varan bu genç önderler kuşağı, bu onurlu ve ağır yükü omuzlamaktan çekinmedi. Bedelini hayatlarıyla ödeyecekleri zorlu yolculuğa işte bu bilinç ve duyguyla, bu tarihsel serüvenin sonucu atıldılar. Aşılmaz örnekler oldular.

'71 KOPUŞU

*"Söylediğini yap yapabileceğini söyle..."
"Özün sözün bir olsun..."*

Elli yıllık kesintisiz mücadele tarihinin hasadına geldi vakit. Dermesi önceki hasatlar kadar kolay olmayacak. Sorumluluğu çok büyük bir o kadar da gurur verici. Tohuma hayat vermek için can suyu olan binlerce devrimcinin yarattığı devrimci geleneğe halel getirmeden bitirebilirsek hasadımızı ne mutlu bize...

Ayrancı'da bir evde THKO manifestosunun yazımının üzerinden 50 yıl geçti. Bu tarihi anı, tarihi kopuşu kutluyor, kesintisiz devrim mücadelesini selamlıyoruz. Bu uğurda Nurhaklarda ölümsüzleşen Sinan Cemgil, Kadir Manga, Alpaslan Özdoğan'ı, idam sehpasında özgürlük bayrağı haline gelen Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan, Hüseyin İnan'ı saygıyla anıyoruz. Her şey silikleşti ama bir şey dipdiri varlığını sürdürdü: Onların adları, onların yarattığı devrimci değerler, açtıkları yol. Bu yolun devrim ve sosyalizm için zorunluluğu...

Yol ve yolun yarattığı devrimci sonuçlar unutulup, ölümsüzlerimiz "68 Kuşağı" genelmesiyle alabildiğine romantik ve etkisiz bir anıya dönüştürülmek isteniyor. Bazen romantik yanlarıyla, bazen kişisel özellikleriyle, bazen maceracı yanlarıyla anlatılmaya, gerçeklerinin bunlardan ibaret olduğu gibi bir algıya neden olabiliyor. Oysa aslanan bu sonucu yaratan değerleri bilmek, yürüdükleri yolu anlamak ve anlaşılacak şey doğrultusunda bugünün mücadelesini daha ileriye taşımak için kendi yolumuzu yürütmek. Mücadelenin kesintisizliği, koşulların birbirini tamamlamak zorunda olduğu, tek bir kuşağın, tek bir ömrün gerçek kurtuluşa ulaşmak için yeterli olmayacağı bilinciyle kuşakların birbirini tamamlaması... Devrim ve sosyalizm mücadelesinin olmazlarından biri... Yoldaşlarımızın açtığı yolda yürümeye, onların değerlerini her tür çarpıtmaya karşı, her türden anti-propagandaya karşı, her türden güzelleme gibi görünen saldırıya karşı korumak, her zaman olduğu gibi bugün de görevimiz.

4 Şubat 2020'de kırmızı kaplı bir deftere düştüğümüz notla başladı belgesel çalışmamız. Hemen ardından ise iki yıldır yaşadığımız pandemi koşulları geldi. Evlerimize

kapatıldık "Evde Kal" sloganı ile... Oysa "evde kalamayanlarımız" çoğunlukta idi. Sağlığımız için denilen şey bir süre sonra faşizmin yönetme biçimi haline dönüştü. Toplumun, bireyin sağlığı üzerinden değil de sistemin devamı üzerinden alınan önlemlerle tam bir kâbusa dönüşen ve binlerce insanımızın hayatını kaybettiği sürece girmiş olduk. Düşündüğümüz anlamda o günlerin tanıklarına çevireceğimiz kameralarımız istediği özgürlükte gezemedi. Belgeselimizin ilk bölümü o nedenle tek kişinin tanıklığı ve anlatımıyla sınırlı olacak. Ergun Adaklı'nın tanıklığıyla ilerleyeceğiz. Uygun yerlerde ve izinler alındığı koşulda daha önce tanıklığına başvurulmuş kişilerin tamamlayıcı hikâyelerine, anı kitaplarının sayfalarına yer vereceğiz.

Tarihi bilmek önemli ama anılarla birlikte bilmek çok daha önemli hale geliyor. Bunu yaptığımızda şöyle şeylerle karşılaşacaksınız: Denizin haşarı, neşeli, dalgacı kişiliği, Hüseyin'in az konuşan ama gerekli yerde gerekli sözü söyleyen iş bitiriciliği, Yusuf'un çok yönlü, yetenekli, hangi iş verilirse o işi başarıyla yapabilme özelliği ve çalışkanlığı, Sinan'ın düşmanını dahi ikna edecek kadar iyi propagandacı oluşu, davudi bir sesle şiir okuyuşu, baba oluşu... Dâhil oldukları eylemlerdeki iç hikâyeleri öğreniyorsunuz. Eylemden önce ne konuştular, döndükten sonra ne yaptılar. Anı anlatım kitaplarında karşımıza çıkıyor tüm gerçekleriyle... Bunlardan da bol miktarda yararlandık.

Kadınların hikâyelerine özellikle bakmak istedik. Denizler, Mahirler, Sinanlar anlatılır da onlarla birlikte yola çıkan kadınlar pek görülmez. Hatta bazen hiç yokmuş gibi davranılır. Bunun mümkün olmayacağını biliyoruz. Gülay Ünüvar Özdeş'i daha iyi tanımış olduk bu süreçte. Kim olduğunu, neler yaptığını, 12 Mart üzerine bildiri yazılarken Hüseyin'in yanında Gülay'ın olduğunu, bildirinin duyurulması işinde ve daha birçok yerde var olduğunu biliyoruz.

Beş bölümden oluşan bir belgesel yapmak amacımız. Birinci bölüm, "1968 neydi, 68'e nasıl gelindi, '71 devrimci kopuşunu zorunlu kılan koşullar nelerdi" soruları etrafında ilerleyecek. Denizlerin idamıyla sonuçlanan dönemi anlamaya ve anlatmaya çalışacağız. İkinci bölüm, Denizlerin idamının ardından yükselen devrimci kavgaya, 70'li yıllara bakacak, "nerde kalmıştık" diyerek

yola devam edenlerin, mücadeleyi sürdürmek isteyenlerin hikâyesine çevireceğiz kameralarımızı. İdam sehpalarıyla, katliamlarla kökleri koparırlarsa mücadeleyi de bitireceklerini sananların nasıl bir yanlığı içinde olduklarını göreceğiz hep birlikte. Kıvılcım bozkırı tutuşturmuştur, ne yapsalar nafile... Mücadele yaygınlık kazanmıştır artık. Önü alınmaz kitlesel bir güce dönüşmüştür. Üçüncü bölüm, 1980'den 1990'lara kadar gelen süreci ele alacak. 12 Eylül faşizmini, toplumsal baskı, idamlar... Buna eşlik eden "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler", Berlin Duvarlarının yıkılışı, Sovyetler Birliğinin çözülüşü... Sosyalist hareketinin içine girdiği bunalım... Kim ne yaptı, nasıl sonuçlara ulaştı... Ülke de yükselen bahar eylemleri, yeniden doğuş... Dördüncü bölüm, 1990'lara ve yeniden bir devrimci kopuşun zorunlu olduğu döneme çevirecek kameralarını. Emperyalist kapitalist dünyanın tarihi yeniden yazma, "elveda proletarya", "tarihin sonu" tezlerinin ortalıkta dolandığı bir dönemde, "sosyalizm kazanacak" diyenlerin ve bu uğurda mücadele edenlerin hikâyesini anlattığımız dönem olacak. Beşinci bölümümüz biten bir yüzyıldan yeni başlayan 21. yüzyıla bakacak. Ayaklanmalar yüzyılında dünyada gelişen isyan dalgasına, devrimlere çevireceğiz kameralarımızı. 3. Dünya Savaşının yarattığı yıkımı, ekonomik krizin dünya emekçi halklarına yaşattığı acıları ve acının sonucu ortaya çıkan öfkeyi takip edeceğiz hep birlikte. Gezi ayaklanması ve Rojava devrimiy-le birlikte yaşanan zafere odaklanacağız.

Tüm bu gerçeklerden yola çıkarak yeniden anlatmak istedik '71 Kopuşu'nun açtığı yolu. O günlerin içinden çıkıp gelen Ergun Adaklı'ya çevirdik kameralarımızı... İlk anın coşkusuna, ilk anın heyecanına tanık olmak istedik onun aracılığıyla... Tüm süreci kolektif yürütmeye çalıştık. Sınırları zorladık en iyisini yapabilmek için. Ticari bir kaygımız olmadığı, yarışmalar, festivaller kovalamak için yola çıkmadığımızdan, destek bulmakta zorlandık. Yapabileceklerimizin sınırlarını zorlarken motivasyonumuz her yönden yetenekli, yetkin bir kuşağı anlatmamız oldu. Kendi yolumuzu kendimiz açmalıyız dedik ve çıktık yola. Destek olan, bundan sonra destek olacak olanlara sonsuz teşekkürler.

KAÇMA

I
*bırak o gümüşleri parlatmayı hanende
eski bir romandan kalmış
ifade tutanakları gibi*

*karanlık bir sokakta
yitip giden sazendeleri de unut
senin denizlerinden kaçtı onlar
rüzgardan ürken serçeler gibi
kırıktı kanatları*

*sana piyanonu getirdik
yolların çılgınlığını besteledi
tren yollarında koş çocuklarla
yalnız şehirlerin kapısını çal
bir akşam üstü
bak, bunlar ardında bıraktığı düşleri
senden öncekilerin*

Nice yağmurlar gelip geçti silinmediler

II
*biz bir ıslık sesiyle
zaman ötesi bir yolculuktan geldik
çıkardık gratel'i karanlık ormanlardan*

mey de biziz, peyman de

Sana sonsuzluk vadediyoruz hanende!

Ruhan Maavruk

**Hanende: şarkıcı, sarkı söyleyen kadın*

**Sazende: saz çalan erkek*

temade çınar

Sınıf Kini

Yabancılaşmaya Karşı Beyin Egzersizleri

Öncü bir işçi olarak tanınan, hayatını sınıf mücadelesine adanmış bir büyüğümüz konuşuyor, “Evet, çok iyi bir işçi, kafası iyi çalışıyor, iyi okumuş, biliyor da ama sınıf kini zayıf. Yoksulluğu, çaresizliği tanımıyor”. İşte o zaman egzersizlerin ortasına bir kurşun gibi gelip saplandı “sınıf kini” kavramı. Bolca kullandığımız ve aslında üzerinde düşünme, anlama fırsatı bulamadığımız pek çok kavramdan biri, belki de en önemlisi.

Aydın kesimde çok az kişi olmuştur bu kavramı iliklerinde yaşayan. Onların da geçmişlerine baktığımızda yoksulluk ve yoksunluğa sıkılı dişlerle, yumruklarla dolu yılları görürüz. Bir önceki sayımızda Vefa için söylenen her söz de sınıf kininin bir aydında vücut bulmuş halinin tarifiydi.

İşçi aileden gelip hayatını işçilikle geçiren arkadaşların hoşgörüsüne sığınarak bu sayıdaki egzersizimizde sınıf kini üzerine düşünmeye çalışacağız.

Yoksulluk ve yoksunluğun başbaşa gittiği bütün ömürlerini bu çaresizlik içinde geçirmiş ülkemizde on milyonlarca, dünyada milyarlarca kişiden bahsediyoruz. Hayalleri olmadığını bir tokat gibi yüzümüze vuran, görünmeyenlerden. Marks’ın Engels’in Manifesto’daki deyimiyle hayaletlerden. Çoğunlukla varlıklarının farkında olmadıklarımızdan. Onlu yaşlarından itibaren hayatının çoğunu toz, gürültü ve arabesk içinde tüketen tekstil işçilerinden... Altı yedi yaşında sayacı atölyelerinin masa altlarında deri parçaları-

nın ve bali kokularının içinde uyuyakalıp bir iteklenmeyle uyananlardan. Babasının ya da annesinin eve girişinden o gün de aç yatacağını anlayıp sessizce yerine kıvrılanlardan bahsediyoruz. Okula gittiği için şanslı olan ama okul çıkışı işe gidip ödevlerini yetiştiremeyen, evde ders çalışma olanağı olamayan, hep malzemesi eksik olan, daha kötüsü tüm bunlardan dolayı sürekli azar işittiği, kendisini yeteneksiz ve aptal hissettiği okuldan bir an önce kurtulup eve para götürme kurtarıcılığına soyunanlardan bahsediyoruz.

Yoksul ve yoksunun hayatında olmayanların o uzun listesi, yoksulluk yaşamamış ama kendini sınıf bilinçli sayan birçok insan hatta işçi için roman sayfalarındaki uzun tasfirlerden ibaret. Hatta hergün açıkça karşılaştığımız ve kanıksadığımız, kimi zaman gözümüzü gözlerinden kaçırdığımız bir gerçek. Yoksulluğun yarattığı yoksunluk ve karın açlığının çok üstünde toplumsal üretimin yarattığı zenginliğe duyulan açlık... Baklava çalan çocuklardan daha fazlası belki de sadece bir cep telefonu hayaliyle torbacılara, mafyaya karışıyor. “Ruhunu şeytana satmak” kavramı herhalde emek gücünün değerini bulamamış, onu yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamaya dönüştürememiş her aç insan için çok yakın bir kavram. Kınayan, aşağılayan, tiksinti dolu gözler de, bilgiç çıkış yolu hikayeleriyle dolu romantik sözler de bu kesimin ondan çok şey isteyen ama hiçbir şey vermeyen topluma yönelmiş öfke, güvensizlik ve düşmanlığını

“İnsanların bir atık kumaş parçasından daha değersizce buruşturulup atılıverdiği, çoğu yerde aylarca çalışıp hiçbir kuruş alamadan hafta okkallı bir küfür bile edemedi tekme tokat kovulduğu, yaşamlarının gün yüzü görmeksizin tüketildiği fabrikalarda, işletmelerde patronun ölüm soluğunu her saniye ensesinde hisseden işçi sınıfından öğrenmeyi bilseler...”

arttırmaktan başka bir işe yaramıyor.

“İşçi nesneye yaşamını koyar, ama o zaman yaşamı artık kendisinin değil, nesnenindir.” “Emek us üretir ama işçi için budalalık, aptallık üretir.” diyor Marks. Saatlerini, yıllarını, sağlığını ve zekasını ondan çekip alan sonunda arkasında hiçbir iz bırakmayan üretim sürecinin içinde yok olup gidenlerin kendisinden çalınanları elde etmek istemesinden doğal ne olabilir. En azından televizyonda gördüğü villalar, lüks arabalar, kaygısız ya da şımarık kaygılı yaşamlarla kendi yaşadığı kaba, sert, acımasız, çaresiz, yalnız, değersiz hayatının karşılaştırmalarıyla dolu dakikalar... Eğer çalışıyorsa işten çıkmamanın, hiçliğe atılmamak için didinişle ve ama çaresizce hiçliğe yuvarlanışla geçip giden, gençliği umutsuz, yaşlılığı yapayalnız hayatlar...

Bütün bunlar emin ki her insanın içini parça parça ediyor. Ama derdimiz hümanistçe bir sızlanma değil. Pandemide de, savaşlarda da, göç yollarında, çalışırken ya da çalışamazken, herhangi bir saçma nedenle, bir deli yumrukla ölenlerin sayısını bile bilmiyoruz. Günde on iki saat çalışmanın, kuralsızlığın kural olduğu, açlık sınırının altında yaşayanların kaçını nereden nasıl yaşıyor bununla ilgilenebilecek bir sistem değil bu. İşsizler ordusu yedek güçlerinin yığılı olduğu bir yerde kapitalist için ölenlerin yerine bir başkasını koymak hiç sorun değil. Hiçlik, değersizlik, aşağılanma, hor görülmenin biriktirdiği öfke işçi sınıfının iliklerine kadar dolmuş durumda. Bir de onun yanındaymış gibi görünüp onu aptal yerine koyanlar var

ya işte belki de ona tehditlerden başka birşey vermeyecek olan patrondan, devletten daha çok bileniyorlar bu kesime. Yazının başında söylediğimiz gibi hoşgörülerine sığınarak yazmaya başladığımız bu yazıda bile onların yerine konuşmak onların kendilerini bu topluma anlatmaya çalışırken karşılaştıkları ikiyüzlü sağırlıktandır.

Bir tekstil işçisi kadın arkadaşla sohbet ediyoruz. Geçmişte yaşadığı, kısa süren bir eylemi anlatıyor coşkuyla. İhtiyaç fazlalığından iki aydır alamadıkları maaşları içeride kalmış ve işten atılmışlar. “Biz eyleme, kapıya çıktığımızda patron adamlarıyla birlikte başı önde kaçarak çıkıp arabasına binip gitti. Patron her zaman kibirli, yılışık ve kaba bir adamdı. Gerine gerine bizi süze süze geçirdi. İlk defa başı önde kaçarak çıktığını gördük. Her gün biz ondan korkardık o gün onun bizden korktuğunu gördük. Biz patronu öyle gördük ya, oradan hiçbir şey alamadık ama hepimiz çok mutluyduk. Alacaklarımızı bile unuttuk. Kapıya gelen polisler aldırmadan saatlerce halay çektik. İsterlerse gelip bizi dövsünler, alsınlar. Patron gitti ya, sanki fabrika bize kaldı. Meğer ne kadar kinle dolmuşuz...”

Meğer ne kadar kinle dolmuşuz...

Bunu söyleyen işçi arkadaş biraz sonra bir düğünde giyeceği abiyeye diğerlerinin giydiklerini kıyaslıyordu. Sözlerinin ne kadar yüksek bir bilinç içerdiğinin farkında bile değildi. Bugün sahteyle gerçeği birbirinden hızla ayıran sezgilerine sınıf bilincini eklemiş öncü bir işçi. Bir işçi eğitimine gitmiş, nasıl olduğu soruluyor, “ne bilsin” diyor eğitim uzmanı hakkında, “işsiz kalmanın, gerçekten aç kalmanın, komşudan bir ekmek isteyememenin ne demek olduğunu nereden bilsin, iyi adam, o da kendince anlatmaya çabılıyor.”

Şimdiye kadar aydınların işçilere nasıl baktıklarıyla ilgili pek çok yayın yapıldı. Oldukça uzun değerlendirmelerde kimi zaman iyi öğrendikleri Marksizm gereği onun öncülüğünün ön kabulüne dair cümleler kurup aslında buna hiç inanmadıklarını gördük. Nasıl mı gördük? Eğer gerçekten siz sosyalistseniz ve gelecekte, sosyalizmde, proletarya diktatörlüğünün işçi sınıfı tarafından yürütüleceğine inanıyorsanız, işçileri birer devlet yöneticisi olarak görürsünüz. Cahil, korkak ve pasif kitleler olarak değil. İşçilerin yaşamlarındaki yoksulluk ve yoksulluklarında sadece gözyaşlarını değil, sınıf kininin nasıl da yıkıcı bir birikime, devasa bir güce ulaştığını görürsünüz.

İşçi Temsilcileri Konseyi'nin serbest kürsü etkinliğinde bir işçi kürsüye çıktı bir süre seyirciye baktı ve, "Sendikalı bir işçiyim, çok sendikal eğitime katıldım, sandalyeleri taşıdık, oturduk, bize anlattılar, sandalyeleri topladık ve evlerimize gittik. İşte şimdi nihayet ben buradayım." dedi.

Pandemi boyunca kendisi ve ailesi için "önlem alıp" hiç ama hiç dışarıya çıkmamış olanlar her gün tıklım tıklım servislerle havasız fabrikalara taşınanların "geriliği" hakkında ahkam kesmeseler... Büyüyen ilk çocuğunun yoksulluklarına ufak bir nefes aldırabilmek için okulu bırakıp işe gitmesinden gurur ama derin bir acı duyan büyüğünün çaresizliğinin onun suçu olmadığını anlatmayanlar konuşmasalar... İnsanların bir atık kumaş parçasından daha değersizce buruşturulup atılıverdiği, çoğu yerde aylarca çalışıp hiçbir kuruş alamadan hatta okkalı bir küfür bile edemeden tekme tokat kovulduğu, yaşamlarının gün yüzü görmeksizin tüketildiği fabrikalarda, işletmelerde patronun ölüm soluğunu her saniye ensesinde hisseden işçi sınıfından öğrenmeyi bilseler... Bir işçi zincirlerini kırıp öyle ya da böyle eyleme geçtiğinde "azlar, bilinçsizler, talepleri çok sığ" diye mızızlanmasalar, daha faydalı olabilirler.

Kimileri deyme politik görüşleri temsil edenler olmak üzere, işçi eylemlerinde açığa çıkan birikmişlik, birikim ve öfke sanki lokal bir görüngü gibi yorumlanıyor. Diyalektik bize en ileri olanın doğmakta olanın ilk görüngüsü olduğunu öğretmiyor mu? Eylem anı, o güne kadar kendileri hakkında bir kararı vermenin maddi zeminini bulamamışların kendi kararlarını yaşadıkları andır. Eylem anı, işçi sınıfının nefesini kesecek düzeyde sıkı

zincirlerini bir yerinden kırdığı, özgürleşmeyi, yenmeyi öğrendiği ve zaferini gördüğü andır. Hayatı boyunca hiçbir şey olanların her şey olduğu andır. Diğer bir açıdan "burjuvaziyle birlikte kibirli aydınların kendi yenilgilerini gördükleri" andır.

İşçiler sınıf kinlerine sınıf bilinçlerini eklediklerinde tutsaklıktan özgürlüğe, mutlak mutsuzluktan, yabancılaşma, yozlaşma ve çürümeden çözüm üreten tarafa geçiyorlar. Geleceksizler, geleceği yaratmanın ciddiyetini herkese öğretebilecek bilinçle donanıyorlar. Binlerce kitabın öğretemeyeceği yaşanmışlıklar, kitaplarla bulduğunda hayal gücümüzü zorlayan bir bilinç üretiyor. Yoksulların dayanışma örnekleri insanlığın umuduna her gün yeni bir deneyim katıyor.

Kendisine sosyalistim diyenlerin patronların egemenliğinin sadece sınıf kininin gerçek sahipleri, baldırı çıplakların öncülüğünde onlar tarafından yıkılacağını, yarın bu ülkeyi ve başka ülkeleri yönetecek olanların bu sınıf olduğunu unutmamaları kendi yararlarına olur. İşçilerin daha önce de olduğu gibi insanlık tarihinin en ileri ve en insani yaşamını kurduklarını ve canları pahasına koruduklarını gördüklerinde hayal kırıklığına uğrayabilirler.

demet demeter

Yeni Bir Yaşama Açılan Kapı

Aslında her atölye yeni bir yaşama açılan kapıdır. Çeşitli konular üzerinde derinlikli çalışmalar yapılır atölyelerde. O atölyede belki düşlediğimiz birçok sorunun cevabını buluruz, belki de beklemediğimiz bambaşka bilgilerle karşılaşırız. Her bilgi bizi bir yerlere götürür. Ama nereye? İşte bunun cevabını bulmak için sonuna kadar merakla takip edilir atölyeler... Ya da artık ben cevabımı aldım, edineceğim bilgiyi öğrendim, deyip daha fazlası için uğraşmadan, kendiliğinden uzaklaşıp o çalışmadan. Aslında sonuna kadar takip edip aktif bir şekilde katılanlar gerçekten istediği verimi alabilir atölye çalışmalarından. Çalışmanın eksik gördüğü noktaları katkısıyla değiştirebilir, değiştirebilir de... Kişi atölyeye ne kadar etkin katılırsa kendisiyle birlikte diğer atölye katılımcılarının gelişimine de katkı sunar.

Tabii biz burada atölye derken, bilincimizi, bilgi birikimimizi geliştirmeye çalıştığımız, eğitim çalışması tarzı atölyelerden bahsediyoruz. Yoksa sanayinin çeşitli kollarında üretim yapan farklı sektörlerdeki atölyelerden değil... Ya da çeşitli hobi atölyelerinden de değil.

Birilerine anlatmak üzere bir çalışma yapmak o konunun anlatan kişi tarafından daha iyi anlaşılmasını sağlar. Öğrenmenin en iyi yollarından birisidir, başkalarına aktarmak üzere öğrenmek. Hem edindiğimiz bilgilerin kalıcı olmasını sağlar, hem de topluluk karşısında daha iyi anlatabilme özelliğini kazandırır bizlere. Edindiğimiz bilgi, birikim ve deneyimleri yazıya dökmek bizi nasıl geliştirirse, konuyu özümsememizi sağlarsa; anlatmak da benzerini yapar. Anlatmak aynı zamanda topluluk önünde konuşma becerisini kazanmaya yada geliştirmeye de vesile olur.

Bir konuyu derinlemesine incelerken, öğrenirken, aslında o konu ile birlikte birçok konuyu da incelemek durumunda kalırız.

Konunun anlaşılması için çok çeşitli araştırmalar da yapmak gerekir. Örneğin, "ücret-fi-yat-kâr" konusunu anlamak için Kapital'e bile bakmak gerekiyorsa; kadının ezilmişliği, sömürsü, yok sayılmasını anlamak, irdelemek için toplumlar tarihini, ilkel komünal döneme kadar incelemek ya da başka birçok şeyi araştırmak gerekiyor.

Kavramların ne ifade ettiğini, bizi hangi yolculuklara sürüklediğini bilmek için kavramları doğru kullanmak ve anlamak gerekir. Bunun için de kavramları kökenlerinden incelemeye başlamak ve toplumlar tarihinde gelişimini incelemek onları daha anlaşılır yapar. Bazı kavramların ne anlattığını, neyi anlatmak istediğini ancak o konudaki bilgi birikimiyle anlayabiliriz. Bu birikimi oluşturmanın yollarından birisi de araştırmanın, okumanın yanı sıra, atölyelerde birlikte tartışmalar yürütmek, birbirimizi geliştirmektir.

Kadınlar birçok konuda ve çoğu zaman olduğu gibi bilgi edinmede, öğrenmede de ikincil planda kalıyor. Evi, mutfağı, ailesi, çocuğu, işi arasında sıkışıp kendini geliştirmeye çoğu zaman vakit bulamıyor. Kadının vakti, tüm sömürü araçları tarafından evinin bütün yükü omuzlarına yüklenerek çalınmış durumda. Sanki çalışma alanında yeterince sömürülmüyormuş gibi, bir de toplumsal baskı ve evin yükü ile uğraşarak aile yaşamında da çifte sömürüye uğramıştır kadın. Bilgiye ulaşmak, öğrenmek kadın için bu kadar meşakkatli iken, ulaştığında da gerçekten çok değerli ve dönüştürücü olabiliyor.

Bu noktada bir örnek olarak Marksist Kadın Akademisinden bahsetmek isterim. Her biri birbirinden çok uzak mekanlarda farklı yaş gruplarından, eğitim düzeyleri birbirinden farklı kadınlarla gerçekleştirdik bu çalışmaları. Farklı atölye çalışmaları yaptık. Yazı Atölye-

si, Kavramlar Atölyesi, Toplumsal Gelişmede Kadının Rolü Atölyeleri... Kadınlarla gerçekleştirdiğimiz bu ve benzer atölyelerde birçok konu işlendi, birçok araştırma yapıldı, birçok çalışma yürütüldü. Bu çalışmaların her biri bizlere, çalışmalara katılanların gelişimine büyük katkılar sundu.

Evet, kadınların çeşitli özlemleri, hayalleri, düşleri vardı. Öğrenmeye açlıkları vardı. Ne için yaşadığını bilenler olduğu gibi, hayatının anlamını bilmeden yaşıyordu çoğu. Hayatına bir anlam katmadan, özgürlüğün ne olduğunu bilemeden. Özgürlük sizin için nedir, diye sorduğumuzda o anki sorunlarının çözümüyle ilgili bir şeyler söylüyorlardı... Ama ufukları bu sistemin sınırlarını dahi aşamayan cevaplar. Ve görülüyor ki kadınlarımız, işçi ve emekçi kadınlarımız, genç kadınlarımız, yaşamın anlamını sorgulamadan, bilgiye aç bir şekilde yaşıyorlar... Bu atölyeler sayesinde öğrendikçe, hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığını anlıyorlar... Öğrendikçe bilgiye susamış olduklarını anlıyorlar. Öğrendikçe anlıyorlar daha birçok şeyi. Hiçbir şeyin böyle gelmediğini ve böyle de gitmeyeceğini...

Bir dönem göklerde tanrıça olduğunu öğreniyor kadın. El üstünde tutulduğunu, kadınlar için daha insani bir topluluk döneminin yaşandığını öğreniyor. Başka bir çağa, karanlık çağa geldiğinde de cadı diye yakıldığını, diri diri toprağa gömüldüğünü ve başka birçok eziyet, işkencelere uğradığını öğreniyor. Güya modern toplumdayız ama kadın için o modernlikten eser yok; yine şiddete, cinayetlere kurban gidiyor kadın. Bugün diri diri yakılmıyorsa da eşi tarafından bıçaklanıyor, öldürülüyor, ki yakılarak öldürülen kadınlar da az değil... Kadının köleliğinin sonsuza kadar gitmeyeceğinin de farkına varıyor kadınlar öğrendikçe. Eşitsizliğinin, ezilmişliğinin maddi temellerini öğreniyor... Bu temelleri nasıl yıkacağını da.

Kadınlar kendi tarihlerini okuyup öğ-

rendikçe, mücadele tarihini de öğreniyor ve bundan güç alarak ilerliyor kendi yaşamlarında. Yeni bir toplumu kendi elleriyle kurabileceğinin bilincine varıyor. Artık kadınlar 5 yıl 10 yıl öncesinin kadınları değil, daha ileri düzeyde bilgi birikimine sahip, araştırmacı, dönüştürücü, kendi geleceğini kendi ellerine almak için, özgürlüğü için, yaşamak için mücadele etmek gerektiğinin bilincindedir. Artık sorunlarının çözümü için kitleler halinde sokaklarda haykırıyorlar öfkelerini... Kadınlar kendilerini geliştirdikçe dünyanın bütün sokaklarını eylem alanlarına dönüştürüyor.

Sürekli mutfağın ve iş yaşamının tekdüze alışkanlıklarından koparak kadının kendi tarihini öğrenmeye çalışması... çok büyük bir devrimdir aslında. Öğrenmek yeni yaşamların kapılarını aralıyor, açıyor kadınlar için. Her yeni bilgi; yeni bir yaşama açılıyor. Kadınlar eskisi gibi yaşamak istemediklerinin bilincine varıyorlar. Toplumsal mücadelede daha etkin rol oynuyorlar. Verdikleri özgürlük mücadelesinden de öğreniyorlar. Ve öğrendiklerini, deneyimlerini kendinden önceki kuşakların, kadınların; mücadele deneyimleriyle birleştirerek, Marksist Kadın Akademisinin çeşitli atölyelerinde birbirlerine aktarıyorlar.

Kadınların farklı dönemlerde bambaşka şeyler yaşadıklarını da görüyoruz öğrendikçe. Dar olan ufuklar yeni dünyalarla genişliyor. Yalnız olmadığımızı, bizim gibi birçok kadının olduğunu da öğreniyoruz dünyanın birçok yerinde: Bilgiye aç, özgürlüğe susamış... Yeter ki öğrenmek gerektiğinin bilincine varılsın.

Kendimizi geliştirmek için öğrenmeye duyulan açlığımızı bir kere fark ettiğimizde zincirlerimizi kırdığımızda bütün sınırlar, yasaklar ortadan kalkıyor, özgürlüğün yolu açılıyor... Kimse biz kadınları bir daha eski kabuğuna, cahilliğine döndüremeyecektir. Hiç kimse bin bir zorlukla edinilen özgürlüğü kadınların elinden alamayacaktır...

a.asya

Ö Kulenin Hikayesi

Vefa Serdar'ın doğumgünü etkinliğinden esinlenilmiştir.

Bir gün batımı ancak bu kadar güzel olabilirdi. Gökyüzünün bir bıçak kesiği gibi ayrıldığı ufukta yaşandı her şey. Dizginsizce dağlardan inen atlılarla, okyanusun derinlerinden hedefe akan yürekler yarıştıyordu. Alaca kuşlar, bir zıpkın gibi denizin yüreğinden kopardıkları lokmayla gökyüzüyle buluşuyordu o akşam. Gökyüzü; rüzgârın uzak diyarlara süpürdüğü bulutlarından ayrı olmanın hüznünde, yer yer buğday başaklarının göğsünün açıldığı o mevsimdeki gibi tanelerini dökmüş sarının ve kızılın harman yerine dönmüştü. Güneş adeta iç içe geçen renk cümbüşünün içerisinde patlayan bir ışıktı. Artık gitme vakti gelmişti. Denizin ve gökyüzünün öpüştüğü o noktadan ayrılırken birazdan olacak olanı seyretme çabasında ayak sürçüyordu bu gidişe. Cisminden yayılan ışık, kenarları yatağının altına sıkıştırılmış bir çarşaf gibi denizin üzerinde boylu boyunca uzanıyordu. Güneş sonunda pes etti. Eteğini yere sürten bir gelin edasıyla denizin ortasındaki küçük kara parçasını örttü de geçti. En yüreklilerinin geldiği bir tören yeriydi gökyüzünün, toprağın ve suyun buluştuğu o isimsiz coğrafya. İsimsizdi evet, belki karanlıkta savaşımların isimsizliğinden, kimliksizliğinden besleniyordu. İnsandan olma atan yüreklerin kimilerinin ise yüzleri yoktu bu coğrafyada. Denizin, sessizliğin, kırgınlığın, direngenliğin buluştuğu bu noktada göğsünü açmışta savaşımlarına. Onların saflarında seçmişti isimsizliği.

Güneşin son dokunuşlarını yaparak geçtiği o küçük kara parçası, göz göz yumrularıyla bu pürüzsüz coğrafyada üzerinde ot bitmez bir çıkıntı olmanın dışlanmışlığında kımiltısız duruyordu. Bir anda etrafında nefes seslerini duymamanın ürküntüsüyle üzerindeki

tortuları denize attı. Yüz binlerce yıllık ezberini bozmuşcasına huysuz ve güvensiz bir homurtuyla kıpırdandı yerinden. Oysa birazdan şahit olacağı şeyi bilse belki yüreği çatlayacakta sıcacık insan nefesi kokan yüreklerin önüne serilecekti. Denizde ve karada gözlerini dikmiş olanların hiçbirisi o kara parçasına çıkmayacak, bir zamanlar yaşamış ve savaşmış bir şövalyenin izlerinden bir kule inşa edeceklerdi. Bu kule acı ve öfkeden, sevgi ve hüzünden, bilinç ve yürekten oluşacaktı. Vefalı bir yürek atacaktı o kuleden yayılan ışıktaki.

Toprak acılı bir kadının kırışığı gibi çatladı. Sular duruldu. Rüzgâr esmedi, kuşlar uçmadı, kervanlar bu kokuyu yalnızca bir pusuda alırdı. İzlerini dağların öte yanına vurdular. Gel git zaman boyu kervanlar suyun başında her soluklandığında buldukları yerden aynı isimle bahsederlerdi de, ne bilge dönüp bakardı oturduğu meşe ağacının gölgesinden ne de toprak ana kimıldanırdı. Onlar isimsizlerin yollarını beklerdi günler ve geceler boyu. Ve onlar apansız bir gölge gibi çıkar gelirdi. Buluşmalarında kocaman kadın ve erkeklerin sıkıca sarılıp birbirlerine “yoldaş” deyişlerini duymuştu da bilgeye seslenmişti toprak ana; “Bizim ismimiz yoldaş olsun mu?”. Gülümsedi bilge, hiçbir şey söylemeden öylece önlerinde çocuksu bir mutlulukla koşuşan, gülen, ansızın hep bir ağızdan söylenen ezgilerle hüznülenen bu yürekli insanları izlerdi. Bir şair vardı aralarında, tek koluyla topladığı çiçekleri özenle dizinin üzerinde hizalar, dişleri ve kolundan arta kalan dirseğinin yardımıyla onları bir buket haline getirirdi. Yoldaşlarının topladığı o sofranın ortasına koyardı her seferinde. Ciğeri patlayıncaya değin kimi zamansa şiirler okurdu.

OKURLARDAN

Öncüler

*Veda etmiyorum
Elim gözüm üstünüzde
Farkındayım erken olduğunun
Ağıt yakmayın düşmana inat
Serzenişte bulunmayın gitmiyorum
Elimde bayrak en öndeyim
Resmimi görecekseniz
Dağların zirvesinde
Atmacayım
Rahat olun hep sizinleyim*

Ahmet Dönmez

Kimi zamansa bir ağacın gölgesinde bir şeyler yazardı. Bir savaşta yitirmişti kolunu, anlatmıştı günün birinde gözleri çipil çipil, kıvrıkcık saçlı, gözlüklü bir oğlan çocuğuna. Kapandıkları kafesin kapıları kırılmış da ateşler açılmış üstlerine, bir taraftan yangın diğer taraftan gaz bulutları arasında bile hiç kendisini düşünmemiş, yanı başındakilerin üzerine serilmişti o savaş meydanında. Kolunu orada kaybetmiş de ah dememişti. Bilge sessizce dinlemişti tüm bir hikâyeyi de ölü sessizliğine bürünmüştü. Hınç ve merakla dinleyen çocuk, ellerindeki kitapları ikiye bükümüştü farkında olmadan. Günler devreylemiş devran olmuştu da o şairin gittiği bir savaştan dönmediği haberi gelmişti. Bilge o gün öğrenmişti o isimsiz savaşçının bir ismi olduğunu; Vefa idi o. Tıpkı adı gibi Vefa'lı bir yaşam sürmüş ve sessizce çıkıp gitmişti. Bilge yerinden doğruldu o vakit. Kuşlar ve böcekler ve ormandaki ve denizdeki bilcümle atan kalp merakla dinledi bu sesi. Bilge o gün düşündü, düşündü, düşündü. Toprağın, suyun, havanın yoldaşlaştığı o noktada bir çağrı yaptı: "Kim ki o vefalı yüreğe dokunmuş, yüreğini birleştirmiş, birlikte yaşamış ve savaşmış ise gelip burada döküle!". Dilden dile gezdi bu çağrı, dağlar ve denizler boyu. Savaşçılar yanan yürekleriyle kılıçlarını biliyordu ki geldi kapılarına bu haber. Sevinçli bir hüznle düştüler yola, Kandaşları toplandı da bu çağrıdan, onur duydular düştüler yola. Şairler dinledi de şiirler döktüler düştüler yola...Dört bir yandan; karadan, gökten ve denizden yağmur değil yoldaş akıyordu o bilinmez diyara.

O gün geldiğinde bilgenin çağrısıyla dağlardan inenler, okyanusun göğsünü delenlerle buluştu. Dağlılar kıyıya vardıklarında atlarından indiler, üzerlerindeki tozu süpürdüler, kendilerine çekidüzen verdiler. Her birisinin ellerinde bir armağan vardı bilge kişiye sunulacak, soyundular ve o kara parçasına ulaşana değin denizde ilerlediler. Üzengilerinden boşanan atlar silkinip kendine geldiler. Okyanus; taşıdığı yürekleri o isimsiz kentin, isimsiz suyun ortasında o kara parçasının önünde bıraktı. Bilge kara parçasının üzerinde sabırla tüm konukların yerlerini almasını bekledi. Denizin kızları ve oğullarına sarınmış olan dalgalar duruldu o sessizliğin göbeğinde. "Yoldaşlar, uzun yollar aştınız, kum fırtınaları ve taşlık yollarda atlarınızı dört nala sürdürdünüz. Yoldaşlar, kollarınız ve bacaklarınız engin suyumda çırpındı. Bugün burada toprağın altını ve üstünü bir araya getiren bir kule inşa edeceğiz.

(Dinleyen canlıların yüreklerine ateş, bilinçlerine merak düştü. Vefa yoldaşın atan kalbi bu ıssız coğrafyaya gelecekti bugün. Taşlar utandı üstlerini silkelendi, toprak kıpırdandı çatlağını yeşile boğdu. Gökyüzü ağladı da çiçek

ve toprak kokularına büründü bir anda her yer. Sardunyalar, begonviller, leylaklar, sümbüller, güller birbiriyle yarışıyor güzellikte.)

Savaşçılar, gök yarılmış da yüreğini boca ediyormuşçasına akan yağmurun altında nefessiz kaldılar bir süre. Doğa ana durulduğunda bilge yeniden söz aldı: "Vefa yoldaş bugün aramızda olacak. Bir bahar günü düşmüştü, açan bir çiçek gibi annesinin eteğinden toprağa. Şimdi onun anılarından yükselecek olan bu kule; yolunu şaşırarlara yol, ışığı sönenlere ışık olacak."

Bilgenin asası denizin ortasında bir yumru gibi duran karanın üzerinde üç kez göğe yükseldi ve yere indi. Kara parçası ise tortularını denize attı, merak içinde sallandı üç defa. İşte tören başlıyordu:

"Yoldaşlar; Bir insanı en iyi kim tanır? O'nu büyüten ailesi mi; yaşamını birleştirdiği hayat arkadaşı mı, mücadele içindeki yoldaşları mı, yoksa dostları mı? Vefa gibi eğer boylu boyunca kavganın içindeyseniz, aileniz yüzünüzü zor görür; yorgun akşamların dinginliği kalır hayat arkadaşınıza. Yoldaşlarıyla ise daha belirgin sınırlara sahip ilişkiler içinde olursun, görevler vardır, sorumluluklar vardır ve bunların belirlediği modern ilişkiler. Bir insan, tek tek hiçbirisi değilken, hepsinin toplamından daha fazlası iken, nerede arayacağız resmin bütününü? Sadece bir yerde bulabiliyoruz aradığımızı. Yitip gittiğinde, hepimizin içinde bıraktığı o boşluk var ya, orada... Ve boşluk dile gelmez... Bugün burada bu dile gelmezi birlikte yaşamak ve biraz olsun anlatabilmek için buradayız. Vefa Yoldaşın doğum günü bugün. Ondandır geriye kalan o büyük boşluğu yüreğinin ve bilincinin ışığıyla aydınlatacak o kuleyi birlikte öreceğiz taş taş üstüne.

Zor bir gün olacağı belli. Denize gömülü vücutlarda eller kenetlenmiş, gözlerden inen tuzlu sular denize karışıyordu. Sessizce akan bu sular, anaların, çocukların, aynı yerde aynı anda

“Bir bülbül kondu bilgenin omzuna, bir ayağında kırılmış bir zincir parçasıyla şen bir kadın sesini andırıyordu. Kanatları gökyüzündeki siluete sarılırcasına iki yana açılmıştı o an. Bu sesi tanıyordu dövüşenler ve düşenler, suyun altında buluşmuş eller sıkı sıkı sardı yüreklerini. ‘Seni hep özledim’ diyordu o titreyen sesiyle bülbül. ‘Daima bizimlesin, daima seninleyiz.’

ok gibi fırladığı yoldaşlarının, narin bir çiçek gibi koynunda taşıdığı sevdasının gözlerinden birlikte süzülüyordu. Gökyüzüne bir perde indi, Vefalı o yüreği gösteriyordu bembeyaz bulutlar geceye doğru uzanan zamanın ucunda. Bir şiir okuyordu;

“Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım/ yoksa nasıl böyle buram buram İstanbul kokar/ İskeleden vapur kalkar/ Sarayburnu’ndan biri ona bakar/ Tutsaklar onun gözleriyle İstanbul’a bakar/ Biri Unkapanı köprüsünde/ balık tutar/ tutsaklar onun ellerinde kıpırtıyı duyar/ Biri surlarda ateşler yakar/ Tutsaklar onun yalınında bir sigaralarını yakar/ Biri Pierre Loti’ye çıkar/ Tutsaklar onunla birlikte Haliç’ten gazel okurlar/ Biri gider Kadıköy’de balık ekmek yer/ Tutsaklar onunla birlikte parmaklarını yer/ Biri atlar gemiye Anadolu Kavağı’na gider/ Tutsaklar onunla birlikte maviye, özgürlüğün koyağına gider/ Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım/ Yoksa nasıl böyle sözlerimden hicap duyarım/ Ben bu şiiri tutsakken yazmış olmalıyım/ Yoksa nasıl böyle hiç yoktan İstanbul’a özlem duyarım.”

Bir bülbül kondu bilgenin omzuna, bir ayağında kırılmış bir zincir parçasıyla şen bir kadın sesini andırıyordu. Kanatları gökyüzündeki siluete sarılırcasına iki yana açılmıştı o an. Bu sesi tanıyordu dövüşenler ve düşenler, suyun altında buluşmuş eller sıkı sıkı sardı yüreklerini. “Seni hep özledim” diyordu o titreyen sesiyle bülbül. “Daima bizimlesin, daima seninleyiz.” Kanatlarının arasında sakladığı bir karanfili bilgenin avuçlarına bıraktı ve gözden kayboldu.

Bir kelebek gelip konuyor bilgenin avuçlarına; “Zamansal ayrılık... Bir kelebek konmuştu duvarıma/ incecik, narin/ gecede kaybolmayan ışıltılarla işli/ Seni düşünüyordum/ Haberinden sonra kaç kez kendi etrafında döndü dünya/ Kaç kez güneşi gördüm farkında değilim/ Kaç kez seninle güldüm, kaç kez ağladım/ saymıyorum/ Yalnızca günü ucundan yakalıyorum/ ve geçip

gidiyor/ gün güne ekleniyor/ Şaşırarak bakakalıyorum/ Ağlasam hıçkırık hıçkırık/ biter sanıyorlar dalgınlığımı/ Dik duruşun geliyor aklıma/ sesindeki o güven/ yüreğindeki sıcaklığı anmak sarıyor yaralarımı/ Gözyaşlarım ağıda dönmüyor/ Sessizce bazen yüreğime karışıyor/ bazen gözümünden süzülüyor.

Bir kelebek konmuş hücremin duvarına/ gecede kaybolmayan ışıltılarla işli/ O ışıltılar seni bana taşıyor/ Hesaplamaya çalıştım sensiz geçen zamanımı/ Şaşırıp kaldım/ her anımda varlığına/ Sanırsın hiç ayrı kalmamışız/ Oysa kaç kez ayrı zindanda kaldık/ kaç kez şehirlerimiz değişti/ ama hep tam baktığım yerdeydin/ Bakışlarımız aynı ufukta birleşti/ Mekânsal ayrılıklar hiç hesapta yokken yerine/ zamansal ayrılıklar bıraktı/ ama hiçbir şey ayıramaz düşünsel birlikteliğimizi/ Bir kelebek konmuş yüreğimin duvarına/ onlarca yıldır orada / biliyorum/ zifiri karanlıkta bile ışıltısını hiç kaybetmeyecek.” Kelebek bilgenin avuçlarına en güzel ışıltılarını bıraktı ve özgür yarınlara doğru kanat çırpı.

Dalgalandı ve duruldu deniz, zifiri karanlıkta parıldayan bilgenin ışığında. Bir yoldaş karanlığı delen sesiyle; “90’lar feda kuşağı (diyor ve yutkunuyor, inmiş kaşları ve çırpınmaktan yorulmuş omuz başları ile) ölümü kuşananlardı onlar. Yüzlercesi barikatlarda, cezaevlerinde, sokaklarda öldürülerek geldik bu günlere. İçlerinden süzülerek kendi önderlerini yarattı bu kuşak. Dünya tarihine öyle bir şey bıraktılar ki beş yüzlü günleri geride bırakan ölüm oruçlarıyla cezaevinde, çıktıklarında ise sokaklarda mücadeleleri büyüten öncüler. Sadece sınıf kavgasının bir neferi değildiler. Onlar aynı zamanda sanatın ve toplumun yiğit birer savaşçılarıydılar. Her dönem kendi savaşçıları yaratır. Bu devrimin önderleri kavga içerisinde defalarca kez ölümle sınananlardır ve ölümü kuşanıp düşmana inat bütün sokaklara bu mücadeleyi taşıyanlardır. Vefa yoldaş, öncü ve önder kişilikli ender yoldaşlardan biriydi. Sınıf mücadelesi içerisinde yıllarını verip, böyle bir kişilik yaratmak savaşçının kendisi ile savaşından çıkmasının sonucudur. Kendileri giderken ardılarının izlemesi gereken ciddi bir yol da bıraktılar. Bu savaşçılar, insanların hangi yoldan ve nasıl gitmeleri gerektiğini kişilikleri ile ortaya koydular. Yoldaş, sınıfın sanatını, sınıfın içinden yapan biriydi. Herkes sokakta, grevde kavga edebilir; sınıfın sanatını yaratmak, sınıfın sanatçısı, şairi olmak başka bir nitelik. Önsöz’ün şairiydi Vefa. Öncüler diyor ki; ‘veda etmiyorum/ elim gözüm üzerinizde/ Farkındayım erken oldu/ Ağıt yakmayın düşmana inat/ Serzenişte bulunmayın gitmiyorum/ Elimde bayrak öndeyim/ Resmi göreceksiniz dağların zirvesinde atmacayım/ rahat olun hep sizinleyim.” dedi ve yüreğinden kopardığı bir tohumu bilgenin ellerine bıraktı.

Bir yoldaş seslendi el ele tutuşan yürek-

lerde sırasını bozmadan; "Vefa yoldaş benim için ciddiyet demektir. Şen kahrkasıyla gülmeyi seven ama bir iş verildiğinde öylesine benliğini katarak ciddiyetle yapandı. Öyle ki, siz o işi en iyi onun yapacağını bilirdiniz. Gözümün önünde beliren Vefa, cezaevinde ranzasında sürekli kitap okuyan, derin satranç problemlerini çözmek için yoğunlaşan bir yoldaş olarak duruyor. İkinci olarak gözümün önünde beliren anım ise şöyle; 19 aralık cezaevi katliamları yaşanırken içeride göz gözü görmüyordu. Dumanın arasında ayakta dimdik duruyordu. Biz nefes almakta dahi zorlanırken o; aşağı atılan gaz bombalarını eliyle tutup leğenin içerisindeki suya atıyordu. Dumanın arasında kaybolana kadar bunu yaptığını hatırlıyorum. İki gece böyle geçmiş üçüncü günün şafağında arkadan ellerimiz kelepçeli dışarı çıkarıldık. Kışlanın içerisinde yan yanaydık. Elleri arkadan kelepçeliydi; "nasılsın Vefa" dedim. "İyiyim" dedi daha sonra kolunun ağrıdığını söyledi. O an çok büyük bir acı içerisindeydi kim bilir ama yüzünden asla anlayamazdınız o acıyı. Öylesine büyük bir devrim ciddiyetiyle, mücadeleye doluydu ki bu konuda bizler için bir abideydi. Onu kaybettiğimizi öğrendiğimde bulunduğum kültür merkezindeydim. Arkadaşlar Vefa Serdar'ın hayatını kaybettiğini söylediler. Onu tanımış olmak, onunla birlikte vakit geçirmiş olmak benim hayatımın sonuna kadar taşıyacağım onur ve gurur duyabileceğim şeylerden bir tanesi. Sevgi ve özlemle anıyorum, iyi ki doğdun Vefa diyorum." dedi ve yüreğinde beslediği bir zeytin dalını bilgenin avuçlarına bıraktı.

Bir kuş dalgalandı uzak diyarlardan gagasında bir damla yaş ile; "Kilise haber saldım/ Hekim gelecek diye/ Kanı bir yana bırak/ revan içinde kaldım/ Haber saldım kuş ile/ gagasında yaş ile/ yol gözledim ardından/ Bir sıcaklık düş ile" diye mırıldandı ezgisini, bilgenin ellerine bir damla yaş bıraktı geldiği diyarların yolunu tuttu yeniden.

"Seksenli yıllarda üniversitede tanıştım." diyordu başka bir yoldaş yüreğinden dökülenleri sunabilmek için; "Bilge," diyordu, "gözlerinden kalbime bir köprü kur ki nehirler dolusu özlemle Vefa'mız çağıldasın." Bilge söylediğini yapıyor ve yoldaş yüreğinden damla damla süzülüyor Vefa; "Seksenli yıllarda üniversitede tanıştık. Vefa'yla nasıl tanıştığımı hatırlayamıyorum ama yurtlarda bir yönetmelik değişikliğine gidilmişti ve biz bir dizi eylemlilikler başlatmıştık. İkinci yurdun kantininde büyük kalabalıklara şiirler okurken bulduk kendimizi. O kalabalık dağıldıktan sonra Vefa'nın ağladığını gördüm. 'Vefa' dedim 'neden ağlıyorsun?' Çok duygulanmıştı. Hüznünü, gözyaşlarını, sevincini, kahrkasasını dostlarından hiç sakınmadan ifade eden birisiydi. Epey bir süre arkadaşlığı-

mız, yoldaşlığımız da devam etti. Bir süre sonra tutuklandı. Yollarımız ayrıldı, Haziran eylemleri başlayana değin. Sonrasında düğününde görüştük. Yıllar öncesinde bıraktığım Vefa ile aynı samimiyet ve içtenlikle tekrar bir araya geldik." dedi ve bilgenin ellerine yüreğinde büyüttüğü bir üzüm salkımını bıraktı.

"Onunla birlikte bir eylemdeyse, o eylemi ileriye götürmek için en doğru kararları alabilecek güçte hissederdik. Çünkü Vefa yoldaş yanımızdadır. O bizlere ne yapmamız gerektiğini öğretmek için oradadır. Gözlerimi kapattığımda hep o sahneyi görüyorum: Aysel yoldaşın camiinin avlusunda üzerinde bir örtüyle onu beklediği o son an. O an şöyle düşündüm: Vefa yoldaş burada olsaydı: 'Aysel burada ne işin var, hava çok soğuk eve gitmen lazım, ilaçlarını alman lazım' diyerek onun üstüne bir şey örterdi. Konuşmak herkes için zor anlaşılır." diyerek giderek soğuyan denizin içinde yanan yüreğiyle yutkundu ve sustu. Bilgenin ellerine yüreğinde sakladığı öyküleri bıraktı.

"Vefa abiyle hayatımda iki kez karşılaştım. İlk karşılaşmamız çok olağanüstü bir karşılaşmaydı. Cezaevlerine yapılan o vahşi operasyonlarda yaralanmış ve benim öğrenci olduğum hastaneye getirilmişti. O gün görevim olmamasına rağmen cezaevlerinden devrimciler gelirse elimizden geldiğince yardım edelim diye cerrahi acilinde nöbete kalmıştım. Beş on dakika birlikte kalabildik Vefa abiyle. Ağır yaralanmış, cezaevinde müthiş bir kavga verdiği çok belli, etrafında üç hilal bandanaları olan askerlerle ta oralardan buraya Çapa'ya kadar getirilmiş, yani bir insanın maruz kalabileceği en büyük fiziksel ve ruhsal şiddette bir tramvaya maruz kalmış birisiydi. Belki de bir insanın hayatı boyunca kalabileceği en zor durumlardan bir tanesiydi. Bütün o sataşmalara, laf atmalara karşın Vefa abinin o hepimizin çok iyi bildiği o vakar bir duruşuna ilk o zaman tanıklık ettim. Bir gram geri basmadı bütün o saldırılar boyunca. Duruşunu hiç bozmadı. Yüzünde üzüntüye, acıya dair tek bir ifade bir an bile belirmede. Sonra bir an Vefa abiyle yalnız kaldık. Belki beş on saniye kadardı bu süre. Seslenmek istedim ama birisi duyarsa sıkıntı olur diye seslenmedim ve spontane şekilde o an aklıma Enternasyonal'i mırıldanmak geldi. Duyarsa mutlu olur, kendini iyi hisseder diye. Vefa abi çok şaşırıldı. İlk defa bir mimik belirdi yüzünde. Sonra yattığı yerden gözünden bir damla yaş süzüldü. O da benimle birlikte mırıldanmaya başladı.

Beş on saniye sürdü belki bu, sonra teknisyen geldi filmi çekildi. İşte bu kısa karşılaşmamız benim kişisel olarak, örgütlü örgütsüz bütün devrimcilik hayatımın mihenk taşlarından birisidir. Belki başka bir yerde karşılaşsak yine böyle sessiz bir dostluk geliştirebilirdik Vefa abiyle. Bilemiyorum, muhtemelen öyle

olurdu. Ama bu koşullarda karşılaştık. Bir dahaki karşılaşmamız çok kısa oldu sadece sarıldım ona. İyi ki yaşadı, iyi ki o olağanüstü beş on dakikayı yaşamış olduk. İyi ki kalbimde, zihnimde böyle bir yer edindi. Vefa abinin Vefa abi olmasında katkısı olan herkese çok sevgiler.” diyerek yüreğinde gizlediği umudunu bilgenin avuçlarına bıraktı.

“Bugün sensiz kutladığımız doğun günün kutlu olsun Vefa. Belki fiziksel olarak yoksun aramızda ama bugün olduğu gibi yarınlarda da gülüşünle, fikirlerinle, şiirlerinle, insana huzur veren sıcacık sesinle bizimle olacaksın. Yol göstericimiz olacaksın. Bir şiirde bize bıraktığın mesaj gibi; ‘hayat ne zaman biterse bitsin/ Onu yaşayana onur bırakmalı/ ve geride kalanlara umut/ yaşama umudu/ sevmeye umudu/ güzel günler görme umudu/ ve yaşamını yaşanası o günler için verme umudu’ evet aldık mesajını yol haritası yaptık kendimize. Tüm baskılara rağmen onurumuzu kimseye ezdirmeyeceğiz. Yaşamımızda, sevdamızda yaşayacağımız güzel günlere dair umudumuzu asla yitirmeyeceğiz. Sen rahat uyu. Biliyorum gittiğin yerde tüm yoldaşların seni ayakta karşıladı. Bizden selam söyle Fidel’e, Che’ye, bizden selam söyle Deniz’e, Mahir’e, Yusuf’a, Hüseyin’e. Bizden selam söyle Ali İsmail’e, Ahmet’e, Mehmet’e, Abdöcan’a, Mustafa’ya, Ethem’e, Medeni’ye ve Berkin’e. Selam söyle bu dünyada yaşam hakları elinden alınmış, hunharca katledilmiş kadınlara. İyi ki doğdun Vefa. İyi ki seninle yollarımız kesişti. İyi ki doğdun Nazım Akarsu. İsmi aldığın Nazım’ın şiirleri bize nasıl yol gösteriyorsa, onu anlamamıza yardımcı oluyorsa, senin de şiirlerin bundan sonraki zamanda bize fikirlerinle yol göstermeye, ışık tutmaya devam edecek. İyi ki doğdun Vefa Serdar, İyi ki doğdun Nazım Akarsu.” diyerek ustası Nazım’dan bir şiir kitabını bilgenin ellerine bıraktı.

“Şimdi biz yoldaş devrimcinin önünde saygı nöbetindeyiz. Onunla birlikte hayata sesleniyoruz. Vefa ilk kez bir randevuya gelmiyor. Ölümün hayatımızda bıraktığı boşluğa bakarak iç çekerken bir yandan da seviniyoruz suya. Hiç doğmamış olsaydı nasıl eksik yaşardık hayatı. Onun için söylenecek söz, ‘o yaşadı’ olacak. Nereden tanırız Vefa’yı, yoldaşlık günlerinden hatırlarız. Amansız, acabasız kavgalardan, sokaklardan, şairlerden, şiirlerden. Daima bizimle sin, daima seninleyiz.” diyerek bilgenin ellerine bir parça direnç koydu.

Şairler şiirlerini, müzisyenler enstrümanlarını, çizerler kalemlerini bilgenin ellerine bıraktılar. En değerlimize en değerli hediyeler sunuluyordu. O denizin orta yerinde, küçük, yumrusu, eğreti kara parçası şahlanmış da açılmış bir çiçek gibi boylu boyunca uzanıyordu. Üzerinde hararetle bir çabıyla işçilik yapıyor-

du. O küçük kara parçasının üzerinde kulağı suya kesmiş bir halde, dinledikçe serpilip yükseliyordu kule.

Bir savaş meydanında tutunduğu seveda dalı, eşi söz alıyordu: “Vefa sevgiydi. Vefa duygusunu elimizle tutuyor, kokluyorduk. Bir duygu ancak bu kadar ete kemiğe bürünebilirdi. Şimdi yine Vefa ile birlikteyiz. Birazdan onun doğum günü pastasını keseceğiz. Hiç istemezdi doğum günlerini kutlamamızı ama biz bir fırsat yaratıp bir doğum gününü kutlardık. O, ben istemem diyen Vefa, çocuklar gibi neşeli pastasını keserdi. İyi ki hayatımıza girdin, iyi ki bizlere dokundun. Hep bizimle yaşayacaksın.” dedi ve yüreğinde büyüttüğü begonvilleri bilgenin ellerine bıraktı.

Aynı mevzide konumlanıp, lüverden birlikte fırladığı yoldaşı uzak diyarlardan bir şahin olup geliyordu. Pençelerindeki yaralar yaşamışlıkların izlerini taşıyordu ve şimdi şahinin yüreği kanıyordu. Kendini vura vura kırmıştı kafesin kapılarını da yüreğinin çağırdığı o yere gelivermişti. Bilgenin omzuna kondu şahin. Bir ateş yanıyordu yüreğinde de her nefesinde patlayan bir yanardağın suyla buluştuğu o kıyıda çıkan seslerle buharlanıp gökyüzüne akıyordu; “Zaman diyorum geçiyor, bir yanımız eksiliyor, bir yanımız çoğalıyor. Dostlar eksiliyor ama biz öyle sanıyoruz. Asıl onların anılarını sırtımızda taşıyoruz. Eksilmediğimiz, çoğaldığımız bir zamanda yaşıyoruz.” diyerek silahını bilgenin ellerine bırakıyordu.

“Bir insan için söylenecek en güzel sözünüz neyse onu söyleyeyim Vefa için. O çok özel bir yerde. Geçmişin çürüdüğü, geleceğin ise bir bulutun arkasına saklandığı bir dönemin romantik şövalyesiydi. Hızlıca koşarken düştürdükümüz şekerleri arkamızdan toparlayan, düşeni o şekerlerle ayağa kaldıran bir şövalye. Umarsızlığı hüznü neşeye, neşeyi sorumluluğa, sorumluluğu umuda, engeli dağıtan bir bilge. O da biliyordu hiç unutulmayacak. Ölümsüzleşen yoldaşların arkasından konuşmak benim için hep zor olmuştur. Vefa yoldaş

“Aynı mevzide konumlanıp, lüverden birlikte fırladığı yoldaşı uzak diyarlardan bir şahin olup geliyordu. Pençelerindeki yaralar yaşamışlıkların izlerini taşıyordu ve şimdi şahinin yüreği kanıyordu. Kendini vura vura kırmıştı kafesin kapılarını da yüreğinin çağırdığı o yere gelivermişti.”

için bu çok daha zor. Onun için söylenebilecek en iyi söz Lenin'in Babuşkin için söylediği; "O iyi bir işçiydi." Devrim ve komünizm davasının yiğit, özverili, kararlı ve yaptığı her şeye inanarak yürekten yapan bir işçiydi. Biliyorum o yine bizimle yürümeye devam edecek. Yine şiirler okuyacak, konuşmalar yapacak. Yaptığımız her işte, karşılaştığımız her zorlukta onun sesini duyacak, ondan güç alacağız. Devrim ve zafer yolunda Denizler nasıl bizi asla yalnız bırakmadıysa, Kenanlar bizi asla yalnız bırakmadıysa Vefa yoldaşa bizi bu yolda asla yalnız bırakmayacak. Her kavgada o da bizimle dövüşecek" diyerek gençliğini bilgenin ellerine bırakıyordu.

"Canım Vefa yoldaşım kaç gündür birkaç cümleye ne sığar diye çok düşündüm. Hepsisi de yoldaşlığa, kocaman bir sevgiye çıktı. Sen benim hayatımda dün vardın, bugün varsın ve yarın da var olacaksın. İyi ki doğdun, iyi ki Vefaların pınarlarından aldık suyumuzu. Zafere kadar daima yoldaşım." diyen bahar günlerini getiren bir uğur böceği özlemlerini bilgenin ellerine bıraktı da kanatlanıp gitti.

"İçimde buruk ve sevinçli bir yan var. Vefa'nın çok genç bir yoldaşım. İlk önce onu ilk gördüğüm anı söylemek isterim. Henüz sekiz dokuz yaşlarındayken babamın görüşüne giderken tanıştım onu. Çok neşeli, sevgi dolu bir insandı. Büyüyüp bu yaşlara gelince onu daha farklı tanıdım. İyi ki de bu şekilde tanışmışım dedim. Vefa deyince hem ciddiyet hem de sevgi dolu, sevinçli bir insan profili geliyordu aklıma. Oturup konuştuğumuzda elimi çeneme koyup uzun hayallere dalıyormuş gibi onun konuşmasını dinleyebilirdim. Umudumu yitireceğim zamanlarda aklıma geldiğinde tekrar umudumu kazanmama sebep olan insanlardan biriydi Vefa. Onun yazdığı Bir Tufandır Umut adlı kitabından küçük bir şiiri paylaşmak istiyorum sizinle; 'Şu sokaktan az önce kahramanlar geçti gördün mü/ yüzlerinde tarihi taşıyorlardı/ Gözlerinde alev alev bir ateş yanıyordu/ Geleceğe bakıyorlardı/ Umutla bekledikleri, beklemekle yetinmedikleri/ Uğruna ömürlerini verdikleri geleceğe/ Hece hece söktükleri/ tarih derslerini bırakıyorlardı/ önleri sıra akıp giden günlerin dereciğine. Yaralarından sızan kanlarla yıkıyorlardı sokakların kaldırımlarını/ Anılarını süsleyen sokak fenerlerini/ başlarının ışıltısıyla aydınlatıyorlardı/ Su sokaktan az önce kahramanlar geçti gördün mü/ İnsanlığın sevdasını taşıyorlardı/ Yürek yüreğe özlemle/ güzel mi güzel gülümsüyorlardı/ Şu sokaktan az önce ölümsüzleşenler geçti gördün mü' İyi ki doğdun Vefa, iyi ki tanıdım seni. İyi ki senin gibi birçok insanla tanıştım." diyerek bahçesinden topladığı erikleri bilgenin ellerine bıraktı.

"Vefa çok yürekli, kararlı, keskin kalemli, çok iyi bir satranç oynayıcısıydı. Kısacık haya-

tına koskoca bir ömür sığdırdı. Hep başı dik ve onurlu yaşadı. Bizim iki kolla yapamadığımız birçok şeyi o tek koluyla yaptı. Sağ kolu koparıldı ama yine de bir gün olsun of demeden, umudunu kaybetmeden, sol eliyle yazmaya ve üretmeye devam etti. Soluklanmadan mücadeleye devam dedi. Savaşların olmadığı, çocukların aç kalmadığı bir dünya bırakmak umuduyla yaşadı. En çok tek koluyla kucakladığı çocukları sevdi. O barışı sevdi, kedileri, kuşları, atları, ağaçları ve ormanları sevdi. Okyanusları, denizleri, gökyüzünü ve yıldızları sevdi. En çok da çocuk yüreği çırpıntısındaki özgürlüğü sevdi." diyerek bir buket çiçeğini bilgenin ellerine bıraktı.

"2013'te Gezi Ayaklanmasında Adana'da tanıdım Vefa'yı. Onu ilk gördüğümde hissettiğim şey büyük bir inanç, mücadeleye olan bağlı ve kararlılığıydı. Onunla zaman geçirdiğim zamanlarda kendimi şanslı hissedirdim. Kendi ana dilimi bilmediğim için bana çok kızardı. Ona kendi dilimde şiirler okumayı çok isterdim. Bizi bir yerlerden duyuyorsa, 'yoldaş, ben ana dilimi öğrenmeye başladım.' Bütün yaşamını devrimci mücadeleye bu denli özveriyle adanmış birinin ardından böyle konuşmak çok zor. Mutluyuz çünkü bu dünyadan Vefa geçti. Roj buna te piroz be heval, İyi ki doğdun yoldaş." diyerek saçlarını bilgenin ellerine bıraktı.

"Vefa abi ile 2014 yılında tanıştık. Yoldaşlarla tanışmak için Kıbrıs'tan gelmiştik. Anlatmışlardı nasıl birisi olduğunu ve Vefa ile tanışacaksın demişlerdi. Karşıdan gelişi hala gözlerimin önündedir. Tanıyınca ne kadar iyi, ne kadar güçlü birisi olduğunu yaşayarak daha iyi tanık oldum. Vefa abi sınırlarını aşan birisiydi. Moskova'da gördük onu, Küba'da gördük. Onunla Yunanistan'a gitme planımız vardı. Malesef vize alamamıştı ve ben Kıbrıs üzerinden gitmek zorunda kalmıştım. Birlikte uzun bir yolculuk yapacaktık ve yoldaş bu planı duyduğunda çok heyecanlanmıştı. Maalesef mümkün olmadı. Daha sonra Gelecek TV, Önsöz TV ortak yayınlarında buluştuk. Düşüncemiz Kıbrıs'a da gelmesi, buradaki arkadaşlarla tanışması yönündeydi, maalesef mümkün olmadı. O kızıl günü görmeyi hak eden birisiydi, bu açıdan üzücü. Ama o gün yanımızda olacak, kalbimizde olacak. Çok az insan ölümsüzleşmeyi başarır. Spartaküsler gibi, Mahirler gibi, Denizler gibi. Vefa abi aramızdaki ölümsüzleşecek kişilerden biri. O bizden sonrakilerin tanıyacağı biri olacak. İyi ki tanıdık, İyi ki hayatımızdan geçti." diyerek bilgenin avuçlarına bir avuç toprak bıraktı.

"Bu etkinlikte de görülüyor ki onun dokunmadığı neredeyse insan kalmamış. İnsan, doğa, bütün canlılar Vefa'yı tanımlamak için kullandığımız cümlelerdi. Bizim için ölümsüzleşenlerimizin arkasından konuşmak hep zor

olmuştur. Hep bir yanımız tutuk kalmıştır. Bu onun için anlatacağımız şeylerin az olmasından değil. Bunu da en iyi Vefa başarıyordu. Bu programı izlerken; şimdi Vefa olsaydı o buğulu gözleri, boğazına düğümlenmiş yumrukla belki saatlerce yoldaşlarını anlatabilirdi. Henüz biz daha o noktaya gelemedik. Hala içimizde duyduğumuz çok büyük bir acı, büyük bir boşluk var. Ben yine Vefa'yı anlatabilmek için onun yazdığı Yeni İnsan broşüründe tanımladığı bir komünistin, bir yeni insanın nasıl olması gerektiği konusundaki bir ifadesiyle tanımlamak istiyorum. Orada diyor ki devrim; ayrı zamanda bir insanın kendisidir. İnsan yaşamdaki bütün ayrıntıları görebilmeli, bunun bilincine varabilmeli. Buna uygun olarak kendisini geliştirebilmeli ve böyle tanımlayabilmelidir. Şimdi biz dönüp baktığımızda neredeyse 30 yılı aşkın bir süre yoldaşla birlikte yürümüş olmamız, onun o insan yanını görmemiz, onun dünyanın en uzak diyarında gözyaşı döken bir çocuk için, yüreği kavru lan, gözünden yaş akan halini görmeliyiz. Kısaca kapitalizmin artık insanlık dışı bir noktaya geldiği süreçte onun tüm insani değerleri kendi üzerinde taşımasıyla yeni insanın bir örneği, onun cisimleşmiş haliydi. Hem devrimimiz hem yoldaşları hem de bütün emekçi sınıflar çok büyük bir kayıp yaşadı. Ne yazık ki biz bugüne kadar devrimimizin öncü insanları için söylediğimiz "İyi ki doğdun Che", "İyi ki doğdun Deniz" dediysek bundan sonra ona ek yapacağız, "İyi ki doğdun Vefa" diyeceğiz. İyi ki seninle birlikte yürüdük iyi ki seninle birlikte bu kavgayı omuzladık. Şimdi bize insan olmanın, insani değerleri taşımanın, mücadelede kararlılığın büyük bir mirasını ve onurunu bıraktın. Biz şimdi hem onu taşıyacağız hem de bize yüklediğin sorumlulukla yol alacağız. İyi ki doğdun Vefa, iyi ki doğdun." diyerek bilgenin ellerine kendinden bir parça bilincini verdi.

"Merhaba canım yoldaşlarım. Vefayı özlemle anıyoruz. Onunla yoldaş olmak bizim için bir ayrıcalıktır. Az yaşadı ama bu yaşama çok şey sığdırdı. Onu tanımış olmak bana mutluluk veriyor. Onunla birçok şeyi paylaştık. Vefa diyor, doluyorum, bir şey söyleyemiyorum." diyerek bilgenin ellerine bağlılığını bıraktı.

"Vefa bizim için her şeydi. Abimizdi, dostumuzdu, yoldaşımızdı, kardeşimizdi, her şeyimizdi. Vefa ile uzun bir dönem geçirdik. İki binlerden beri bir süreç yaşadık. Birçok şey yaşadık. Kavgada da beraberdik, şiir okurken de beraberdik. Yoldaşı kaybetmek bizim için çok büyük bir acı oldu. Yüreğimde çok büyük bir sızı var. Onu hiçbir zaman unutmayacağız. Ne zaman umutsuzluğa düşsem yoldaş o zaman umut aşıladı bize. O bizim kutup yıldızımızdı. İyi ki doğdun Vefa, iyi ki bizimleydin." diyerek hüznünü bilgenin ellerine bıraktı.

"Dört nisanda bu coğrafyada boy verip

filizlenen, toplumun öncüsü olan, her dokunduğu yeri yeşerten öncü yoldaşları saygı ile selamlıyorum. İyi ki Vefa yoldaş doğdu, iyi ki onunla tanıştık. Ben inanıyorum ki Vefa yoldaşın her dokunduğu kişi, her paylaşım yaptığı kişi iyi bir anı olarak kalmıştır. Mücadeleyi daha güçlü sahiplenmiştir. Başta da dediğim gibi dokunduğu her yeri yeşerten, mücadeleye kesen bir yoldaşımızdı. Devrimci mücadele için Vefa yoldaşın kaybı büyük bir kayıptı. O şahsında, devrimci mücadelede önemli emekler biriktiren bir yoldaştı. Onun gidişini duyduğum zaman bize daha büyük bir yük bıraktığını, mücadelede sorumluluk sahibi olmamız gerektiğini fark ettim. Onun varlığı bizi daha güçlü bir şekilde mücadeleye katılmamızı sağlıyordu. Devrimci mücadelede önemli bir yerdedir. Onun olduğu zaman sorunları daha iyi çözeceğimiz konusunda bize güç verirdi. Vefa yoldaşı kaybetmek büyük bir birikim ve kadronun kaybıdır. Vefa yoldaşın anıları ve mücadelesi anılatılmalı yaşamalı onu yaşayarak mücadeleye daha büyük katkı sağlayacağını düşünüyorum. İyi ki Vefa yoldaş doğmuş, iyi ki Vefa yoldaş emeğiyle, teriyle devrimci mücadeleyi yoğurmuş. Onun emeği ve mücadelesi önünde saygıyla eğiliyorum. Tüm yoldaşları saygı ile selamlıyorum." diyerek özgürlüğünü bilgenin ellerine bıraktı.

"O bir ozandı. Türküleri çok severdi.

Anadolu'ya aşık biriydi. Beraber söylediğimiz türküyü armağan etmek istiyorum." diyerek bilgenin ellerine bıraktı sözlerini; "deli gönül feryat etme boşuna/ hal bilmez kişiye yar olamazsın/ bir mürşide bağlamazsan özünü/ hakkın huzurunda var olamazsın/ medet sevdiğim"

"Ben Vefa'yı çok severdim. O benim hayatıma dokundu. Ondandır çok şey öğrendim. Onu çok seviyorum, sevgiyle anmak istiyorum. Doğum gününü kutluyorum." diyerek geleceği bilgenin ellerine bıraktı.

"Uzun uzun hiç zaman geçiremedik.

Hep kısa görüşmelerimiz oldu. O sürelerde bile kattıkları çok büyüktü. Ayışığı'nın terasında 'büyük aşklar yolculuklarla başlar' diye şarkı söylemeye başladılar ya da hep birlikte oturduğumuz zaman 'güneşin sofrasında' türküsünü söylerdi. Bize özgürlüğün ne demek olduğunu saatlerce anlatmışlığı vardı. En küçük ayrıntıları bile görür, bizi kucaklardı. Gözlerimizin içine bakması bile bizim için çok değerliydi. Vefa deyince aklıma vazgeçmemek geliyor. Kolunu kaybetmesine, yaşamı boyunca karşılaştığı zorluklara rağmen sürekli devam etmesi ve neşesinden, kararlılığından hiçbir şey kaybetmemesi bizim için çok büyük bir örnekti. Onu örnek almaya devam edeceğiz." diyerek kararlılığını bilgenin ellerine bıraktı.

"İki binli yılların başlarında İkitelli'de Ayışığı Sanat Merkezi'ni açmaya çalışıyoruz. Vefa yoldaş cezaevinden çıktıktan sonra İki-

telli'ye geliyor. Yürüdüğü sokaklardan birinde liseli gençler Ayışığı'nın açılış broşürünü veriyor. Ayışığı'na geldiğinde bu yaşadığını anlatmıştı. Gözleri dolu dolu anlatmıştı bunu. 19 Aralık sürecinden çıkıp yürüdüğü sokakların birinde gençlerle bu şekilde tanışmak onu çok etkilemişti." diyerek gülümseyişini bilgenin ellerine bıraktı.

"O bir muhafızdı. En zor zamanlarında örneğin akciğer zarı yırtıldığında oradaydık. Nefesi kesilmişti ama o acıyı muhafaza ediyordu. Bunca insanın yaşamına dokunmuş, etkide bulunmuş bir yoldaşı o. Her birimizin düşüncesini kendisinde muhafaza etti ve her bir sözün üzerinde düşündü. Öğret bize yaşama-yı, sevmeyi, kırılmayı, yorulmayı ve öylesine geçirmemeyi zamanı. Öğret bir kez daha. Büyük kalenin kapısında kimsenin görmediği muhafızın nasıl gururla ufka baktığını göster. Sağ ol Vefa seninle yaşama fırsatını bulabildiğimiz için, senin dokunuşlarına nail olabildiğimiz için sağ ol, iyi ki vardın. İlk tedaviden çıktığı 2003'ten beri yoldaşız, arkadaşız, dostuz. Her bir değeri ayrı ayrı yaşatabilen bir insandı. Onun için varlığına minnettarım." diyerek gözlerini bilgenin ellerine uzattı.

"Vefa'yı ben Gezi'den sonra tanıdım. İzmir'e bir etkinlik için gelmişti. Biz de işçi arkadaşlar olarak etkinlikte yanına gitmiştik. Vefa'nın işçiler üzerinde ayrı bir etkisi vardı. Ben o toplantılarda onu gözleme şansına sahip olmuştum. En verimli konuları, en çapraşık sorunları rahat rahat anlatabilen, anlaşılır hale getiren, insanca ilişki kurup yoldaşça yürüeyebilen bir insandı. Eski bir arabamız vardı; onu Çiğli'ye getirirken 'Yoldaş,' dedi 'yavaş git, devrimciler trafik kazasında ölmesin.' Rasimlerden kaynaklıydı herhalde. Bir de insandı. İnsanlara değer vermeyi bilirdi. Son gelişinde annemin evinden sardunya götürmüştü adaya. Bir süre sonra İstanbul'da karşılaştığımızda; 'yoldaş, ananın sardunyaları tuttu. Bahçede güzel görünüyor.' demişti. İyi ki tanıdım Vefa'yı, iyi ki benim yoldaşımdı. İyi ki doğdun Vefa." diyerek ustalığını bilgenin ellerine bıraktı.

"Devrimi yaşayan insandı o. Devrimin bugünkü sorunlarını, devrimin sonrasını hep düşünürdü. Bizimle ilgili konuştuğu zaman en çok kafasına taktığı şey, gençlerin devrimden sonrasını düşünemeyişiydi olurdu. 'Düşlemiyorsunuz yoldaş, düşlemediğiniz şeye inanamazsınız.' derdi. En ufak sorunları önüne büyük bir ciddiyetle koyar, hepsine çözüm arardı. Bir yoldaşının bir başkasına sesleniş, davranışına ya da bir yoldaşın üzerindeki, ayağındaki ayakkabıya kadar her şeyi dert ettiğini görebiliyorduk biz onda. Bizleri de böyle yetiştirmeye çalıştı. Bugün yoldaş bize büyük bir onur bıraktı. İyi ki yoldaşız, iyi ki onun yürüdüğü yolda yürümeye devam ediyoruz. Bugün bizle-

rin söyleyebileceği tek şey, iyi ki. Umarım bizde yaşamımıza onun gibi yön vermeye devam ederiz." diyerek düşlerini bilgenin ellerine bıraktı.

"O tıkanıp yerde bir kar makinesiydi. İnsanın bir yol bulamayıp tıkanıp bir anda yol açıcı olarak gördüm onu. Ondan, kafamızdaki duvarları yıkmayı öğrendim. O bir öğretmendi. Birlikte çok güzel türküler, şiirler söyledik. Yoldaşlarıma karşı sorumluluk duygusuyla kalkıyorum her sabah." diyerek umudunu bilgenin ellerine bıraktı.

"Vefa gençlerin konuşmasını çok isterdi. Onunla bir konuda konuşuyorsanız, sizi konuşmasıyla cezbederdi. Özellikle gençlerle konuşurken çok dikkat ederdi kırılmayalım diye. Bir ara Ayışığı'nda bir yoldaşla işimiz vardı. Sonra tesadüfen Vefa pat diye çıkıp geldi. Sonra biz oturduk Vefa ile konuşmaya başladık. Ona bir soru sorarsın, o sana tüm yönleriyle konuyu uzun uzun anlatırdı. Ben genelde Gezi veya Kenan üzerinden soru sorardım. İkisini de çok merak ediyordum. İşimizi bıraktık, o gün Vefa yoldaşla sohbet ettik. Arkadaşa işimizi hatırlatmıştım da 'bir kerelik bırakalım, Vefa geldi.' demişti. Sonra doyumsuz sohbetler etmiştik. Günün sonunda Vefa bize yemek ısmarlamıştı. Böyle küçük bir anım var benim de..." diyerek cüretini bilgenin ellerine bıraktı.

"Edirne F tipinde bir yıla yakın bir süre Vefa ile birlikte aynı hücrede kalmıştım. Hücre koşullarında bile disiplin denilen şeyin ne demek olduğunu gösteren bir yoldaşı. Her dakikasını okuyarak, tartışarak geçirirdi. Cezaevine geldiğinde bir kolu yoktu. Çok duygusaldım, ona hiçbir şey yıkatmak istemiyordum. Bulaşığını da çamaşırını da hep kendi yıkardı. Derdi ki; 'yoldaş, tek kolla yaşamayı öğrenmemiz lazım.' Anısı önünde saygıyla eğiliyorum. İyi ki seninle tanışmış, aynı süreçte yaşamışım. Özlemle ve saygıyla anıyorum." diyerek saatini bilgenin ellerine bıraktı.

"İnsanı insanca sevmeyi Vefa amcamdan öğrendim. Çok keskin konuştuğu için kızardım ona ama şimdi yeni yeni anlıyorum onun davasına olan inancına. Birçok insan bırakmışken onun neden bırakmamış olduğunu anladım. Onun 52 yıla doldurduğu kadar hayatlarımızı doldurup, üretmiş olmayı herkes için isterdim. Yaşamı boyunca yüzlerce insanın yapamayacağı kadar üretmiş, sevmiş, öğrenmiş ve öğretmiş. Çok dolu dolu yaşadık onunla. Bir gün çocuğum olduğunda ona diyeceğim ki, 'Benim bir Vefa amcam vardı. Senin babanın ismi de bu kadar güzel bir insandan geliyor.' Vakit ayırdığımız, onu hatırladığımız, unutmadığımız için, anılarını devam ettirdiğiniz için, yoldaşları mücadelesini devam ettirdiği için, sevenleri onu sevmeye devam ettiği için teşekkür ederim." diyerek satranç takımlarını bilgenin ellerine uzattı.

“Vefa ozanlık geleneğinden geliyordu. Sivas Gürün’lüydü Hasan Hüseyin topraklarındandı. Annesi de bir ozandı. On yıl boyunca yolunu beklediği oğlu için şiirler yazan bir anneydi. Annesinin Vefa’ya yazdığı şiiri sizinle paylaşmak istiyoruz; ‘Vefa canım/ seni çok özledim/ sana gelemiyorum/ acep bu kadersizlik bende mi bilemiyorum/ Gülmek istesem de gülemiyorum/ ölmek istesem de ölemiyorum/ Kadere boyun eğip oturuyorum böylece/ ömrümü bitiriyorum / Yavrurum seni çok özledim/ Dağlarda aç kalan kurtlar gibi sana acıktım/Çöllerde kuruyan otlar gibi sana susadım/ Yavrusunu özleyen analar gibi seni özledim/ Siz ana olmanın ne demek olduğunu bilir misiniz?’” diyerek hasretini bilgenin ellerine bıraktı.

Patlayan ışıklarla yükseliyordu kule. Herkesten bir parçayla baştan sona Vefa’ya kesiyordu. Bilge ellerinin arasında az önce ona armağan edilen bilinci, kulenin bir gözüne yerleştirmek için tırmanmaya başladı. Tırmanış dediysek sözün gelişi, jilet gibi kaygan ve oyuksuz dik bir yokuşu çıkma çabasıydı bu. Büyük bir sessizlik içinde herkes ne olacağını meraklı gözlerle bekliyordu. Bilge kulenin tepesindeki iki odacıktan birine erişti de ellerinin arasındaki bilinci kulenin bir gözüne yerleştirdi. İnen bir şalteri andıran o güçlü sesle birlikte kuleden, denizin ufkuna, boylu boyunca serildi ışık. Öyle bir ışıktı ki ilk patladığı an orada bulunan herkes kör olacaktı. Sersemleyip hızla gözlerini kapattı orada bulunan herkes. Atlar kıyıda şahlanmış, bir o yana bir bu yana gidip geliyordu. Gözün alamayacağı bir ufuktan yırtıcı bir ses diğer tüm sesleri susturdu. Feryat değildi bu yalnızca, dizginlenemez bir coşkuydu aynı zamanda. Bütün yüzler sesin geldiği noktaya döndü. Rüzgâr bile o yana esti, ağaçlar o yana savurdu yeşellerini. Güm, güm, güm, güm, güm, güm... Uzak diyarlardan kızıl kanatlarıyla dizginlenemez bir hızla gelen kartalın pençeleri arasında bir yürek... Vefa’nın yüreği... Orada olanlar yalnızca kartalın gökyüzünde havalanışına şahit olurken, kartal kulenin üzerindeki bilgenin etrafında döndü ve avuçlarına Vefa’nın atan yüreğini bıraktı. Bilgenin elleri hüznle titredi. Bu değerli yüreği yüreğinin yanına katmak, onu hayatla, akan kanla, damarla buluşturmak istedi... Uzandı usulca, atan kalbi bilincin yanındaki odacığa yerleştirdi. Yeri göğü inleyen güm diye bir sesle irkildi sular, ağaçlar kökleriyle topraktan söküldüler, kule yüreğin ağırlığı ile sallandı üç defa da kendine geldi. İnsanı kör eden bir ışık patladı öte yana... Vefa’nın yüreğinin ışığı değdiği her yerde aynı coşkulu ve şiir kokulu yollar açacaktı artık... Bilge tekrar kulenin ayaklarına döndüğünde yorgun ama gururluydu. Gözlerinden akan yaşlar, o küçük kara parçasına değdi de yeşerdi o kuru yumrumsu taş dönüştü bir çiçek bahçesine. Sarmaşıklar sevgiliye sarılır sarıldı kuleye. Günler ayları, aylar yılları, yıllar yüzyılları kovalayadursun, bu kulenin hikayesi isimsizlerin sesi, yolunu kaybedenlerin kılavuzu oldu.

OKURLARDAN

Fırtına Rüzgâr İçinde

*Şiir sustu,
Gözlerim doldu ardı sıra
Derdi yürek içinde.*

*Şiir sustu,
Lokman fayda etmez
Feryat, figan içinde.*

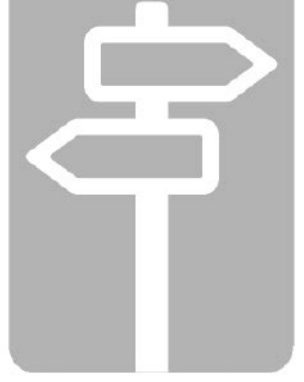
*Şiir sustu,
Baharım soldu peşi sıra
Fırtına rüzgâr içinde.*

*Şiir sustu,
Şair susmaz
Kalem zindan içinde.*

Halil Yeni

bir kapı önü çaycısında durdu ayakları
her halinden belliydi
ayaklarının dünyayı anlama isteği
bıraksalar bu ayakları
ip cambazı ustalığıyla atlardı şehirleri
bir, iki, üç, beş demeden
dünya kaç adımda dönerdi kendi etrafında
onunkisi dört oysa
Ekvator diye bir çizgi demişlerdi
korkmadı hayaldi o
dolaşamazdı ayaklarına
vururdu kendini Afrika'da bir çayıra
filler zebralar kurtlar arasında
yalnızlığın en evcili onunkisi
gene de ayakları vardı
dünyayı anlama isteği ile yüklü
inandı ayaklarına
sataşmak varken dünyaya dolu dizgin
çektik ayağını debriyajdan
bastı gaza ayakları ile
topa tuttular şehrin gövdesini tüm gece
evin kapısı öldü
evin penceresi öldü
evin kapı kilidinin dili öldü
evin eşiği öldü
evin taksitli perdeleri öldü

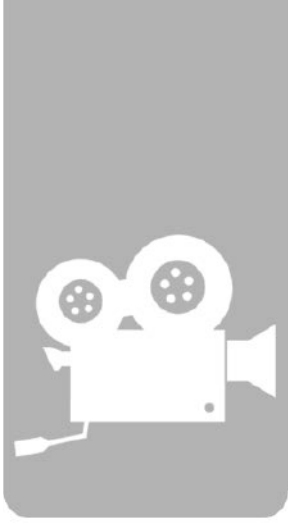
otobüs duraklarında beklerken zamanı
her halinden belli olurdu ellerinin tezikmişliği
oysa eski bir mağarada unutmuştu avuç içlerini
bulup getirdiler gün ışığına
gazeteler yazdı
ajanslardan geçti
teleksler
telefonlar
oysa bu eller değil miydi
demire oya gibi şekil veren
kağıt yapılar kuran
çocuğun başını okşayan
kadının kalçalarına sarılan
bıraksalar bu elleri
Basmane garının tüm pencerelerini silebilirdi
yeniden bölebilirdi zamanı
şimdiki dilimleri çoğaltarak
lakin
avurtları işsizdi
azı diş işsiz
küçük dili işsiz
kavrak dudakları işsiz
aklının en güzel yeri işsiz
gözünün feri işsiz
titrerken kalbi
gitti elleri ilmeğe
yenildi ellerine

renas toprak

Geçişler

toprak güney

Apocalypse Now: Bozuk Pusula

“Bu film bir sinema filmi değil... Bu film Vietnam hakkında da değil... Vietnam’ın ta kendisi... Gerçekten neyse o... Delilik...”

Filmin yönetmeni Ford Coppola’nın sözleri bunlar.

Yine yönetmenin bir başka ifadesiyle, “bir Vietnam kurgusuyla Karanlığın Yüreği’nin modern bir anlatısıdır” bu film.

Karanlığın Yüreği , Joseph Conrad’ın bir romanı. Apocalypse Now bu kitaptan esinlenilerek yazılmıştır. Uyarlama demiyoruz; zira kitabın kurgusu ve olayları apayrı olup, filmle ortak yanı, olay örgüsü bazında çok sınırlıdır. Bu sebeple olsa gerek, yönetmen bile uyarlama demeyi tercih etmemiştir.

Bu yazımızda; biraz Vietnam Savaşı’nı, biraz delilik ve dehşet olgusunu, biraz Fransız Çiftliği sahnesini ve en çok da Kurtz’u konuşacağız.

Film Çekimine Dair

1979 yapımlı filmi çekmek için 1976 yılının şubatında Filipinler’e geçer Coppola. Filipinler, coğrafi olarak hem Vietnam’a çok yakın hem de çok benzer şartlar taşıdığından burayı tercih eder.

Yanında olan eşi Eleanor’dan, filmin çekim sürecinin bir belgeselini çekmesini ister. Eleanor da zaten belgesel çekimcisi olduğundan, Filipinler’de kaldığı süre boyunca filmin yapımına dair çoğu şeyi belgeler. Çok sonra, 1991 yılında bu belgesel “Hearts of Darkness: A Filmmaker’s Apo-

calypse” adıyla yayımlanır. Bu yazımızda kullandığımız bir takım bilginin kaynağı bu belgeseldir. Buradan itibaren bu belgeseli uzun ismiyle değil de kısaca “film belgeseli” diye anacağız.

Vietnam savaşının resmen 1975’te sonlandığını düşününce, hemen bir yıl sonra bu savaş üzerine, hele de yenik düşmüş Amerikan ordusunun savaşta uğradığı dehşet üzerine film çekmeyi göze almak dahi takdire değer. Zira bu film için birçok yapımcı şirketten destek bulamaz yönetmen. Çünkü savaştan yeni çıkmıştır ve ABD karşıtı bir film çekmek, hele de stüdyoda dahi değil de Filipinler gibi uzak bir coğrafyada filmi çekmek hem çok maliyetli hem de dediğimiz gibi yenik düşmüş Amerikan ordusunun yaşadığı çıplak dehşet olgusunu apaçık işlediğinden dolayı ölü bir yatırım olabileceğinden, yapımcı şirketler filmin çekimini üstlenmeye yanaşmaz.

Coppola daha önceden meşhur Godfather I ve II’yi çekmiş, oldukça iyi para kazanmıştır. Bu kazandığını neredeyse tümüyle Apocalypse Now çekiminde kullanır.

Filipin Helikopterleri

Filmin çekimi için ABD, asker ve teçhizat desteği sunmaz. Coppola, Filipinler Cumhurbaşkanı ile anlaşma yapar. Helikopter sahnelerinde Filipinli pilotları ve Filipin askeri helikopterlerini kullanır. Karşılığında binlerce dolar kira ve pilot ücreti öder. Ancak bu kira ilişkisinin bir şerh hükmü vardır. Filipinler’in güneyinde komünist halk isyanları vardır o sırada. Filipin ordusu gerekli gördüğü zamanlarda, filmde kullanılan helikopterleri ve pilotları, anında, isyanı bastırmaya çağırabilecektir.

Öyle de olur. Üç dört kez, helikopter sahnelerinin çekimi sırasında isyan bastırmaya gider

helikopterler. Coppola da şaşkınlık içinde filmi ertelemek zorunda kalır bu zamanlarda.

Zorlu Hava Koşulları ve Set İnşası

Setin inşası ve özellikle Albay Kurtz'un tapınağını inşa etmek (aslında mevcut bir tapınak onarılmıştır) için de Filipinli yerlileri kullanır yönetmen. Günlüğü 1-3 dolar arasında yaklaşık 600 yerli işçi tutar. En kötüsü de bölgede patlak veren bir tayfun sonrasında setin yüzde sekseninin yıkılmasıdır. Yeniden inşası için film 2 ay tatil edilir. Bu sürede oyuncular ve set işçileri evlerine gider. Setin yeniden inşası zaman alır. Yönetmen ve ailesi de eve döner. Coppola, evde geçirdiği sürede filmin sonunu yazmakla uğraşır. Aşağıda bahsedeceğimiz; yönetmenin filmin sonuyla ilgili sıkıntıları vardır.

Son olarak, tekrar vurgulamak gerekirse, savaştan yeni ve yenilgiyle çıkmış bir ülkenin ordusunun yaşadığı dehşet hakkında, hemen ertesi yılında ve de stüdyoda dahi değil de zorlu coğrafi koşullarda böyle bir film çekmek bile bu filmi kıymetli kılar gözümüzde.

Karanlığın Yüreği'nden Esinlenmeler ve Kurgu Farklılıkları

Conrad, *Karanlığın Yüreği* kitabında, fildişi ticareti yapan bir şirkette kaptan olarak işe giren Marlow'un, şirketin Kongo'daki sömürge şubesine gidişini, orada fildişlerini taşıyan bir geminin kaptanlığını yapmak üzere görevlendirilmesini anlatır. Ancak Marlow'un başlangıçtaki görevi fildişlerini İngiliz şirketin gemisiyle taşımakken, Kongo'ya gittiğinde şirket tarafından görevi değiştirilir.

Yeni görevi, Kongo'nun bir bölgesinde şirketin en parlak temsilcisi olarak çalışan ve tüm bölgede en fazla fildişi toplayan Avrupalı tüccar Kurtz'u bulmak, onu İngiltere'ye götürmektir. Çünkü Kurtz hastalanmasına ve şirket tarafından geri çağırılmasına rağmen geri dönmüyordur. Marlow'a söylenen gerekçe budur.

Kitaptaki Kurtz, fildişi toplama konusunda çok başarılıdır. Kendine has yöntemleri vardır ve yerlileri kolaylıkla örgütleyip köle gibi çalıştırır. Kongo'da yerlilerin gözünde bir tanrı gibidir. Kendisine isyan eden yerlilerin yüzlercesini ise öldürmüştür. Şirket için çok karlı işler yaptığından "bir dahi" sayılsa da aynı zamanda bir canidir.

Marlow yeni görevini yerine getirir. Kurtz'u bulur, gemiye alır ve götürür. Ancak Kurtz dönüş yolunda hastalıktan ölecektir.

Görüleceği üzere burada kitabın ana karakteri Marlow'un, başlangıçta Kurtz'u getirmek gibi bir görevi yoktur. Bu görev sonradan ona verilir. Ayrıca Marlow hem bir tacir hem kaptandır.

Apocalypse Now filminde de ele geçirilmek istenen kişi Kurtz'dur. Filmdeki Kurtz, başarılı bir

albay olup, binden fazla madalyası vardır. Ancak filmdeki görev Kurtz'u geri getirmek değil, infaz etmektir.

Saygon'da Görev Beklerken

Filmin başında ana karakter Yüzbaşı Willard, Güney Vietnam Yönetiminin başkenti Saygon'da bir otel odasındadır. Burada Saygon'a özel olarak dikkat çekmek gerek belki. Ayrıca çoğu Vietnam filminde, dikkat edilirse, bu yerin adı geçer. Saygon, Güney Vietnam Yönetiminin başkentidir.

ABD, Güney Vietnam Yönetimi ve Güney Vietnam Ordusu ile iş birliği içindedir ve Vietnam Savaşı boyunca güney yönetimi ile birlikte hareket etmiş, güneyde üsler kurmuştur. ABD ve Güney Vietnam'ın savaştığı taraf ise Kuzey Vietnam Yönetimi ve güneyde örgütlenmiş olan Vietkong gerillalarıdır. Bunlar komünistlerdir.

Filmin başında Yüzbaşı Willard'ın, güneyin başkenti Saygon'da bir otelde dinleniyor olması bu sebeple şaşırtmamalı bizi. Aslında yüzbaşı savaşın içindedir hala; sadece dinlenmek üzere Amerika denetimindeki bir yerde bulunmaktadır. Ancak otel odasındaki durumunu düşünürsek, yoğun uyuşturucu ve içki kullanmakta, bu halde bir görev beklemektedir. Onu, içinde bulunduğu bunalımdan yeni bir görev kurtaracaktır.

İstihbarat tarafından çağırılır ve Albay Kurtz'u bulup infaz etme görevi verilir kendisine. Çünkü Albay Kurtz, dört Güney Vietnamlıyı, çift taraflı ajan oldukları gerekçesiyle infaz etmiştir. Tabi bunlar Güney Vietnamlı, yani ABD ile birlikte hareket eden askerler. Bunlardan ikisi Güney Vietnam Ordusunda albaydır. Bu infazdan sonra ordu Kurtz'u çağırmış; ancak Kurtz Kamboçya'ya kaçmış, yanında da emrindeki bazı askerleri götürmüştür.

Her iki kurguda da (kitap ve film) ulaşılmak istenen kişi Kurtz'dur ve Kurtz delirmiş olarak tarif edilir. Ancak deliliği kitapta da filmde de sorgulanacaktır. Kitapta Marlow'un, filmde ise yüzbaşının anlamaya çalıştığı ve neredeyse istemediği büyülediği Kurtz'ları bizler de kurguların sonuna kadar merakla bekleriz ve anlamaya çalışırız. Kurtz karakterlerini aşağıda ayrı bir başlık altında daha derinlikli ele alacağız.

Yüzbaşı, istihbaratın görevini kabul eder ve bir devriye istimbotuyla yanında dört devriye askeriyle nehir yolculuğuna çıkar. Amerika, Kamboçya ile resmen savaştığı için bu görev tam anlamıyla gizlidir. Devriyedeki askerler (is-

timbotu kullanan devriye kaptanı bile) nereye gittiğini bilmez. Nehrin yukarısına gidiyorlardır, ancak nehrin yukarısına doğru Vietkong hâkimiyeti arttığından istimbota saldırılar da giderek artacak ve şahit oldukları olaylar da sertleşecektir.

Kitabın ve filmin kurgusu ayrı ayrı ve genel olarak bu şekilde.

Kurtz'a Giden Yolculuk

Dehşet ve delilik hali: "Tekneden sakın ayrılma!"

Ormanda kaplan saldırısına uğramaları sonucu istimbota hemen harekete geçiren kaptanın sözleridir bu: "Sakın tekneden ayrılma." Her yerde ve her şeyde dehşet vardır.

Dehşetin bir de keskin bir kokusu vardır; napalm...

Jelatinize benzin de denen napalm, benzine diğer bazı yanıcı maddelerin karışımıdır. 800 derecenin üzerinde sıcaklık üretir ve yakar.

Vietkong (Ulusal Özgürlük Cephesi) savaş sırasında gerek gerilla taktiği izlediğinden gerekse ormandaki gizli yerlere (tünel, dehliz, kamufle edilmiş çukurlar) saklandığından, ABD ordusu çözümü napalm kullanımında bulmuştur. Havadan bombalı saldırı dahi yetersiz kalmıştır çoğu zaman. Çünkü hava saldırısından korunmanın bir yolu olarak Vietkong, çözümü ABD ordusuna yakın savaşmakta bulmuştur. Gerillalar 50 metreden bile kısa mesafede savaşınca, ABD ister istemez havadan saldıramaz. Saldırırsa, karadaki deniz piyadeleri de bundan etkilenecektir. The Vietnam War belgeselinde (buradan itibaren kısaca savaş belgeseli diye anılacaktır) bir Vietkong komutanı ABD ile yakın çatışma zorunluluğunu şöyle tarifler:

"Amerikalılarla savaşmak için onları keremlerinden kavramak zorundaydık. Bunu yapmasaydık onlarla savaşamazdık ve öldürülürdük." Savaşmak için yakın mesafeden çatışmanın zorunluluğundan bahsediyordur bu sözleriyle.

Napalm bombası, saklanan Vietkong gerillalarını ve onların beslenme kaynağını yakıp kavurduğundan, ABD ordusu sıkıştıkça bu bombaya başvurur. Çoğu zaman vur kaç taktiği uygulayan Vietkong, sonrasında ormanın de-

rinliklerine çekildiğinden, napalm bombası ile ormanlar yakılmıştır.

Vietkong'a destek veren halkın evleri ve pirinç depoları yakılır. Bizdeki köy yakma olaylarına benzer bu hikâye.

Filmdeki sörf olayı, deliliğin bir yönüdür. Nehir yolculuğunun ilk durağında temas kurulan Alb. Bill Kilgore, bombalar patlarken yere eğilme gereği dahi duymaz ve denizde sörf yapmak ister. İzlerken onun hakkında söyleyeceğimiz tek kelime, "kaçık".

Kaplan sahnesi de yaşatılan dehşet anlarından biridir. Ormanda mango ararken kaplana yem olma ihtimali vardır.

Nehir yolculuğu sırasında komutasız kalmış birlikler, ağaçta asılı kalmış yanan helikopterler, nehrin yukarısına gidildikçe geri dönmek için yalvaran askerler, çoğu zaman bastıkları zeminin kaygan ve çamur olması, alanı çok iyi bilen Vietkong'un aniden herhangi bir yerden ateşe geçebilmesi. Bu yaşananlar hep dehşeti artırır ve deliliği pekiştirir yolculuk boyunca. Yüzbaşı yol aldıkça, Kurtz'a yaklaştıkça onu biraz daha anlıyordur. Çünkü aynı yolu Kurtz da geçmiş, aynı dehşeti Kurtz da yaşamıştır. Asıl merak edilen, bu dehşet sonunda Kurtz'un gerçekten delirip delirmediği ya da ona ne olduğu.

Kaçık albayı gören Willard, Kurtz meselesinin kendisine söylendiği gibi sadece delilik ve cinayet meselesi olmadığını düşünmeye başlar. Çünkü Albay Bill Kilgore da pekâlâ delirmiş ve sivilleri öldürerek cinayet işlemektedir. O halde Kurtz'u aramalarının sebebi sadece delilik ve cinayet olamaz. Öyle olsa Albay Bill'in de infaz edilmesi gerekir. Bunları düşünerek nehir yolculuğuna devam eder.

Nehrin Yukarısında Bir Hayalet Çiftliği

Vietnam'ın tarihine bakılırsa, Fransızlar 19. yy. ortalarında ülkeye saldırmış ve egemen olmuştur. Fransa'nın, Hindişin (Indochina) denen coğrafi bölgeyi işgal etmesi sonrası, buradaki tahakkümü 50 yıl kadar bir zamanda kurulmuştur. Fransızlar yollar, tren yolları, binalar inşa etmiş, ekip biçip üretim yapmıştır. Bölgenin yönetimi üzerinde de söz sahibi olup koloni yönetimi kurmuştur.

Filmdeki Fransız ailenin reisi, bu yerleşikliği ve hak sahipliğini konuşmasında vurgular: "Büyükbabam geldiğinde bir şey yoktu, her şeyi biz yaptık. Kauçuk getirip buraya ettik. Hiçten var ettik. Burada kalmak istiyoruz çünkü burası bizim."

Sömürge topraklarında yaşayan yerleşik ailelerin iki üç kuşak sonraki çocuklarında görülen bir hezeyandır bu. Çokça kitaba ve filme de konu olmuştur. Başkasının toprağını işgal eden atalarının mirasıdır onlara kalan-

lar. Bu sebeple doğal haklarıdır. Hastalıklı bir algıdır bu; gerçeklikten kopuk ve sancılı.

Filmdeki "Fransız plantasyonu/korusu/ çiftliği" diye görünen yerde yaklaşık 200 kadar yerleşik Fransız yaşamakta. Yönetmen kurguya bu bölümü dâhil ederek, Vietnam tarihine tersten bakmıştır bir yerde. Film belgeselinde bu sahneden bahsederken "Bu sahnede Vietnam'ın geçmişini tersten okumuş oluyoruz. İlk durağımız da hemen hemen 50'li yıllar" der.

Fransız çiftliğindeki yemek masası sahnesi, yine film belgeselinde Coppola'nın anlattığı gibi kurgulanmış:

"Bir tür ruhani bir yermiş gibi olan Fransız çiftliğinde istediğim şey, onların yıldızların ışığından falan bahsetmesi gibi bir şeydi. Yıldızların çoktan sönmüş olduğunu daha sonra anlıyoruz. Yani bu tarz bir ruh halini kastediyorum."

Bu arada dikkatinizi çekti mi bilmiyorum, ailenin aşçısı Vietnamlıdır. Sömürge topraklarında çokça görülür istilacıların kendilerine hizmet etmesi için yerlileri çalıştırması. Coppola'nın istediği gibi 50'li yıllara iyi bir gönderme olmuş bu da.

Yüzbaşı da bu aileden ürker ve sarsılır biraz. Nehir yolculuğundaki dehşet anlarına değilse bile delilik anlarına birini daha ekleyebilir bu sahneyle. Çiftlikten uzaklaşırken bu delilik anlarını geçirir yine aklından:

"Hayaletler ailesiyle bir akşam yemeği gibiydi."

Son Nehir Karakolu

Nehir yolculuğunun son karakolu dediğimiz yer, yüzbaşının gizlice Kamboçya'ya geçmeden önce uğradığı son karakoldur. Burada çatışmanın en sert ve en sıcak hali yaşanır. Çünkü filmde bahsedilmese de savaş belgeselinde bahsedildiği üzere Vietkong, Kamboçya'nın sınır olduğu yerlerde, ormandan Kamboçya'nın içlerine geçip oradan vur kaç taktiğiyle saldırmaktadır. Coppola bunu da yakalamış olacak ki filmdeki hava saldırıları dışında belki de tek sıcak çatışmanın olduğu yer olarak burayı seçmiştir. Bunun dışında bir de ormandan gelen ani Vietkong saldırı ateşleri var.

Son karakolda komutan yoktur. Çoğu asker kafayı yemiş gibidir. Siyahi asker yoğunluğu görürüz burada. En kolay ölünen cepheye sürülmüştür sanki siyahiler. Akla bunu getiriyor.

Savaş belgeselinde siyahi bir deniz piyadesi, cepheye bile çoğu zaman üstlerinin ırkçılığından sivil hayattaki gibi nasiplendiğini söyler: "İrkçılığa maruz kalan Afro-Amerikan askerler, ırkçılık yapan subayların çadırına gece bomba atıyordu." İrkçılığa çözüm nettir cepheye. Sivil hayat gibi sineye çekmek yoktur. Elinde silah olan bir askere ırkçılık yaparsan, namluyu ağzında bulman an meselesidir. Bunu kavramayan bazı subaylar kim vurduya gitmiştir cepheye.

Tacir Kurtz ve Albay Kurtz

Öncelikle kitaptaki Kurtz karakterini anlamaya çalışıp ardından filmdeki Kurtz'a bakalım.

Kitaptaki Kurtz, temsilcisi olduğu şirkete başlangıçta çok sadıktır. Fildişi toplama konusunda şirketin benimsediği ve itiraz etmediği tüm yöntemleri uygular.

Bu yöntemlerde rıza kurma da vardır, terör de. İyi bir hatiptir ve konuşarak yerlileri etkiler. Bu etkileme sayesinde yerlileri fildişi avlama konusunda daha çok şevklendirir ve onların rızasını kazanarak onları daha üretken kılar. Yarı tanrısaldir yerlilerin gözünde.

Etkileyemediği ve isyan eden yerlileri de avlar. Kesik başlarını, buldukları kulübelerin direklerine asarak gözdağı verir isyancılara.

Hem rıza ile hem de şiddet ile yerliler üzerinde tam bir tahakküm kurması, başlara devlet yönetimini getirir. Kurtz, kendi başına bir devlettir. Devletin tüm yetkilerini, rıza ve şiddet aygıtlarını, iyi ve pis yüzlerini tek başına barındırır. Bunları tek başına kullanması da onu deliliğe götürür. Tersten bakarsak, Kurtz'u buraya götüren devlet de bu deliliği ve dehşeti taşımaktadır. Sadece bu erki tek bir kişi üzerinde daha somut görürüz.

Kurtz, Marlow'un gözünde kimi zaman içi kof biri kimi zaman da dâhi olarak gözüktür. Dâhiliği "devletin gerçek yüzünü görmüş olmasından" gelir. Devletin ve fildişi ticareti yapan şirketlerin asıl amacının sadece kar etmek olduğunu ve her türlü zulmü bu uğurda uygulayabildiğini kavramıştır. Bu kavrayışın yanında ayrıca iyi bir hatiptir. Marlow bu zekâdan ve zihin açıklığından etkilenir.

Kofluğu ise Kurtz'un kendi çelişkilerinden gelir. Temsil ettiği şirketin en başarılı ve en sadık temsilcisiyken yerlilerden nefret ediyordu. Şimdi ise temsil ettiği şirket ve devletle bağını koparmış ve onlardan nefret etmektedir. Ama bunun yanında yerlilere olan nefreti de devam etmektedir.

Kurtz, yerlilerden nefret etmeyi ve onları yabancı gibi görmeyi öğrenmiştir bugüne kadar. Ancak, daha sonra temsil ettiği ülkenin ve şirketin de bir başka yönüyle yabancı ve vahşi olduğunu kavrar. Bu yüzden artık hem yerlilerden hem de şirketten nefret eder. Notları arasında "vahşilerin hepsini yok edin" yazmıştır. Başlangıçta kendisine yüklenen görev gereği "Vahşi geleneklerin ortadan kaldırılması üzerine" bir rapor üzerinde çalışan Kurtz, daha sonra her misyo-

nun bir aldatmaca olduğunu idrak edecek ve hiçbir yöntem gerekmezsiniz tüm vahşileri yok etmeyi asıl misyon olarak görecektir. Temsil ettiği şirketin de asıl yüzü budur.

Marlow'un anlattığı bir anıyı hatırlayalım:

"O sıralar gazetelerde bu türden zirvalar sık sık yayımlanırdı, anlaşılın kadıncağız etrafını saran saçmalıklara kendisini epeyce kap-tırmıştı. 'Cahil milyonları kaba yaşamlarından kurtarmaktan' o kadar çok söz etti ki, sonunda dayanamadım. Arabaya girip 'şirketin amacının kar etmek olduğunu' ima etmeye çalıştım."

Avrupalı şirketler, iliğini kurutmaya ve her türlü şiddeti uygulamaya gittiği yerlilere bir medeniyet götürüyordur soylu halkın gözünde. Kurtz de bu çelişkiyi görmüştür. Dâhiliği en çok buradan gelir. Diğer şirket çalışanları gibi sadece işini yapmakla meşgul olmamış, şirketin iç yüzünü kavrayıp şirketten gitgide uzaklaşmış, bağını koparmıştır. Şirket de bu yüzden görevine son vermek istiyordur. Hastalığını bahane ederek "gidin getirin onu" der diğer temsilcilerine.

Temsil ettiği şirketin tüm karanlık yüzünü kavramasına rağmen, şirketin yöntemlerini uygulamaktan da vazgeçmez ve şirketin uyguladığı ve göz yumduğu şiddeti daha açık ve daha çıplak şekilde uygulamaya başlar. Bu yönüne de "delilik" der şirket.

Coppola, filmin sonunu hazırlarken ve Kurtz'un yer aldığı son sahneleri yazarken zorlanır. Filmin sonunda başlangıçtaki senaryoya bağlı kalmak istemez. Bu sebeple yeni bir son yazmaya uğraşır.

Yazdığı sonda Kurtz, bir yerli kabilesini kendi özel ordusu olarak eğitmiştir. Coppola, Filipinler'in kuzeyinden bir dağ kabilesi (Ifugao kabilesi) ile anlaşır filmde bu yerlileri oynatır.

Film belgeselinin çekimi sırasında belgesel-

lin yönetmeni Eleanor, Kurtz'un idam sahnesi sırasındaki "palayla bir hayvanı(karibu) doğrama" törenine gerçekten şahit olacaktır.

Filmde oynatılan yerli kabilenin dini bayramı olan bir gün yerliler kendi arasında ayin yaparlar. Eleanor, çekim yapmak için kabile reisinden izin ister. İzin verilir kendisine; ayine katılıp her şeyi fotoğraflar. Sıra bir karibuyu palayla doğramaya gelince bu olayı çok ilginç bulur. Çünkü karibu normal adaklar gibi boynundan kesilmeyecektir.

Bu töreni Coppola da canlı izler. Daha sonra bu ayini filmin finalinde de kullanır. Son sahnedeki Kurtz ve karibunun palayla öldürülmesi sahneleri eş zamanlıdır. Kurtz, bir ayin eşliğinde ve tören havasında infaz edilmektedir. Bir palayla (ilkel bir aletle) pusulasını kaybetmiş bir albayı tören havasında infaz eden, yine pusulası bozuk bir yüzbaşı.

Gelelim Coppola'nın Kurtz'una.

Çok başarılı ve binden fazla madalyası olan bir albaydır Kurtz. ABD ordusunun başarılı bir temsilcisidir. Bu başarıyı tıpkı Conrad'ın Kurtz'unun başarısı gibi algılayabiliriz. Devletin tüm karanlık yönlerini devlet adına uygulama cüretine sahip, sadık bir albaydır. Ancak daha sonra o da devletin bu karanlık yüzünü kavrar ve devletle bağını koparıp yanında emri altındaki bazı Amerikan askerlerini de götürür. Onları etkileyici aklı ve diliyle ikna etmiştir.

Yerlileri o da sevmez. Yine o da Conrad'ın Kurtz'u gibi başlangıçta temsil ettiği tüm ABD parlaklığını/uygarlığını reddeder ve temsilcisi olduğu devletle bağını koparıp bu bağı nehre atar.

Birçok yerli onu sever. Çünkü o da iyi bir hatiptir ve rıza üretmesini bilir. İnsanlara hoparlörden etkileyici metinler ve şiirler okuyup onları etkiler. Etkileyemediği isyancıları da avlar ve kellelerini direklerde sergiler. Kurtz de bir devlettir artık. Devletin rıza ve zor aygıtlarını tek başına barındıran ve bu gücü kaldıramayıp deliren bir karakterdir. Öz itibarıyla Conrad'ın Kurtz'undan farkı yoktur.

Yüzbaşıyla olan diyalogunu hatırlarsak, yarı deli yarı dahi olarak görülen bu adamın dâhiliğinin nereden kaynaklandığını görebiliriz. Çok haklı tespitleri vardır ve bu da "pusulasız kalmış" yüzbaşının aklını açar ve onu etkiler. Yüzbaşıya buraya niye geldiğini sorar ve görevinin aslında neyi ifade ettiğini açıklayarak yüzüne vurur:

"Birkaç bakkal tezgâhtarı tarafından hesabı almaya gönderilen, ayak işi yapmaya gönderilen bir çocuksun."

Yüzbaşı, ordunun bir ayakçısıdır. Ulusal istihbaratın çok önemli görevini yerine getiren büyük bir görev adamı değil, bir ayakçı.

Dâhilik yönlerini biraz daha görürüz iler-

leyen sahnelerde. Çok başarılı olan bu albay, adanmışlık tartışması yapar. Öyle ya, ordunun burada olmasının asil bir nedeni vardır tüm dünya gözünde. Bu görevi yerine getiren ordunun tümüyle görevine sadık olması gerekir. Ancak öyle olmamıştır. Yüzbaşının nehir yolculuğunu düşünürsek -ki Kurtz de aynı yoldan geçip delirmişdir- ordunun hiç de uygar bir misyona sahip olmadığını, neredeyse sahada tümünden delirdiğini ve dehşet içinde olduğunu, sivilleri bombalayıp pirinç çiftliklerini yaktığını, yerlilerin istibotuna hiç sebepsiz saldırdığını, geldiği ülkesinin meşruiyet kalıplarının burada geçersiz kaldığını ve ordunun tümünden bataklık içinde pisliğe saplandığını hatırlarız.

Savaş belgeselinde de benzer itiraflar bulunmakta. ABD’de sivil halk arasında müthiş bir savaş karşıtlığı başlamıştır savaş sürerken. Savaşın dönemi gaziler hiç de kahraman gibi karşılanmaz ve çoğu, savaşta yaşadığı dehşetin etkisini zaten üzerinden atamazken, bir de ülkede nefret dolu gözler arasında yaşamak zorunda kalır.

Bazı gaziler ise savaşın sonlanması için çalışma yürütmeye karar verir sivil halkla birlikte. Savaş Karşıtı Vietnam Gazileri Derneği kurulur. Bu gaziler, başta kendi yaptıkları pis işler olmak üzere savaşta gördüğü her şeyi deşifre ederler. Zira medya, savaşı da başka anlatıyordu. Bu örgüt adına Kerry isimli savaş gazetisi, basına konuşur:

“Şahsen tecavüz ettik, kulak kestik, kafa kestik, cinsel organlarına taşınabilir telefon kablosu bağlayıp elektrik verdik, uzuvlar kestik, cesetleri havaya uçurduk, sivillere rastgele ateş açtık, Cengizhan’ı andırır şekilde köyleri yaktık...”

Zorlanarak da olsa bunları itiraf eder, çünkü savaş bitsin istiyordur.

Kurtz, adanmışlıktan bahseder yüzbaşıyla konuşmasında. Çünkü gerçekten adanmış savaşçıların yaslandıkları “pusula” gerçek bir şeydir. Vietkong’un “adanmışlardan” oluşması bu sebeptedir. Uygar Amerikan ordusunun pusulası ise bu gerçekliğe sahip değildir. Dehşeti daha çok yaşarlar bu yüzden. Yine savaş belgeselinde “pusulasız kalmış” deniz piyadelerinin itirafları görülür:

“Bugün bizimle iş birliği yapmayan bir sürü insanın evini yaktık. Evet, bunu aslında anlamıyorum. Çünkü bu kişiler Vietkong değilse bile, biz onlara bunu yaptıktan sonra, bu kadar kötü davrandıktan sonra Vietkong’a katılacaklar”

Yaptıkları ile amaçlarının örtüşmediğini kavramıştır deniz piyadesi. Bu piyadeler ilk kez insan öldürüyorlardır bu savaşta. Çoğunun bu durumdan kaynaklı travma geçirmesi doğal

olarak beklendiğinden, ordu tarafından bir dil geliştirilir. Öldürülen isyancılara “balçıklar” diyeceklerdir: “Vietnamlılar insan olabilirdi ama ‘balçıklar’ hayvana yakındı.” Böylece öldürdüğü kişileri insan yerine dahi koymayarak, bir bakıma avcılık psikolojisine gireceklerdir. Ancak öyle olmaz. Öldürülenler kanlı canlı insandır ve bunun dehşeti, piyadeleri bırakmayacaktır.

Kurtz’un istihbarat notlarından birinde “daha fazla adanmışlık olsaydı, askerlerimizin dörtte biriyle savaşı kazanırdık” yazılı. Yani ulvi bir görev için savaşa gittiğini iddia eden ordunun bu amaca bağlılığı yok. Çünkü bu amaç gerçek bir amaç değil.

Savaş belgeselinde geçtiği üzere, 13 Haziran 1971’de New York Times’da, eski savunma bakanının servis ettiği gizli belgeler yayımlanır. Bu belgelerde savaşı yürütenlerin gerçek yüzünü görürüz. Başkan L. B. Johnson:

“Bir sonuca varmayacak mücadelede başarısız olacağımızdan neredeyse eminiz. Desteklediğimiz Güney Vietnam Yönetimi rüşvet ve yolsuzlukla iç içe. Ordunun gönlü savaştan yana değil. Öngörü kötü, başarı şansımız çok düşük. Neredeyse hiç şans yok.”

Ses kayıtlarının çözümünden oluşan bu belgelerde ordunun kazanma şansı olmamasına rağmen alandan geri çağrılmaması, ittifak kurulan güney yönetiminin yolsuzluğa battığı görülmekte. Orduyu savaşa süren baştakilerin aklı böyle işte; orduyu alanda tutmakta kararlıdır.

Haliyle Kurtz de Vietkong’un ve Kuzey Vietnam Ordusu’nun adanmışlığından etkilenmiştir. Kendi ordusunda ise bu adanmışlığın olmamasına rağmen bu savaşa girmesini bir dehşet ve delilik olarak görmüştür. Onu delirten de budur. Kendini adayacağı “hakiki” bir sebep yokken bu bataklıkta savaştık.

Yüzbaşının deyişiyle Kurtz’un bir yöntemi yoktur. Kendi devletinin ona verdiği “bozuk pusulayı” nehre atmıştır, artık tamamen pusulasızdır. Kurtz, pusulası olmayan ve hiçbir şeyin hesabını vermeyen bir devlettir tek başına.

Son olarak, uzak bir coğrafyada savaşmak için güçlü ve sağlam pusulalara ihtiyaç vardır. Çünkü hem coğrafyayı bilmiyorsanız hem de güçlü bir amacınızın olması gerekir. Bu amaç, muğlak ve örtülü (gerçeklerden arındırılmış) olmamalı. Yoksa pusulanız yetersiz kalır ve kendinizi dehşetin içinde bulursunuz. Amerikan deniz piyadeleri savaş boyunca “bu savaşın onların savaşı olmadığını” duyumsayacaklar ve pusulalarının bozuk olduğunu fark edeceklerdir. Böyle bir durumda onları bu coğrafyaya gönderenlerdir asıl deliler. Dehşeti yaşamak da askerlere düşmüştür.

Karanlıklar İçinden Karanlıktaki Sana Bir Mektup S.Ş.

Her birimiz dünyada çok kısa bir zaman dilimine tanıklık ediyoruz. Bu kısa zamanda -hepimiz olmasa da- büyük bir kısmımız yeryüzünün çeşitli acılarıyla yoğruluyoruz. Açlık, yoksulluk, salgınlar, sonu gelmeyen savaşlar ve en çok da ölüm. Bütün bunlar aramızdaki fiziksel sınırları ortadan kaldırıyor. Acısı ortak olanların sınırları da pek işi olmuyor.

Merhaba, Käthe.

Sana adınla sesleneceğim. Çünkü resmi hi-taplara inanmam, mesafelere inanmadığım gibi. Vikipedik bilgilerin seni anlatabileceğini pek düşünmüyorum. O yüzden mümkün olduğunca kaçınacağım bundan. Almanya'nın bilmem hangi beldesinde bilmem hangi yılda dünyaya geldiğinle şu an için ilgilenmiyorum. İlgilenenlerin bir tıkla ulaşabileceği bilgileri burada tekrar etmek değil niyetim. Niyetim sadece seni, Käthe'yi, biraz anlatabilmek.

Eli senin gibi füzene alışkın biri olarak yazıyorum bunları. Siyah-beyazın etkisinde olan ben de senin gibi daha çok gramajı ağır kağıtlarda yaptım talimimi. Manzaradan, tabaktaki muntazam dizili meyvelerden çok, ben de senin gibi insanları aldım karşıma model diye. Senin gibi ben de insanların gözlerinde kayboldum. Belki de yine senin gibi ilk önce yüzleri çizibildim. Senin gibi benim kağıtlarım da insanla başlayıp insanla bitti. Bizim gibilerin başka bir malzemesi olabilir mi?

Merhaba, Käthe.

Kadınların sanat eğitimi almasının yasak olduğu bir çağda Prusya Sanat Akademisinin ilk kadın üyesi ve ilk kadın profesörü oldun. Aileden şanslıydın yine benim gibi. Sana güvenen, sosyalist bir baban vardı. Bu yüzden zorladığın kapılar açıldı sana. Büyükbabanın "yetenekli olmak insana sorumluluk yükler" sözünü akademide olduğu kadar hayatının her alanında kendine düstur edindin. Hakkını vermek lazım, sorumluluktan kaçmayan bir insan oldun hep.

Seni anlatanlar çeşitli makalelerde "yaşadığın çağın zorluk, sıkıntı ve trajedilerini" senin gözünden görmek gerektiğini söylüyorlar.

Bunlar sadece senin çağına özgüymüş gibi... Öyle betimlemeler yapıyorlar ki senin hakkında, tıpkı çağdaşın Frida gibi, acıdan beslendiğini düşünecek okuyanlar. Halbuki acıdan beslenen taraf sen değilsin. Sen bu felaketlerin içinde ayakta kalmaya çalışan, açların gözbebeklerine doğrudan bakmaya cesaret etmiş olan taraftasın. Sen, sosyalist ve savaş karşıtı bir anne olarak oğlunu emperyalist canavarların dişlerinin arasında bırakan taraftasın. Ölümün peşini hiç bırakmadığı, yokluğun hiç bitmediği tarafısın. Bugün bizim tarafımızda da sen varsın.

Açlık intiharlarının yaşandığı bugün, senin tanık olduğun son savaştan bu yana insanlığın yaşadığı en büyük ikinci yıkımla yüz yüzeyiz, Käthe. Bugün olsa belki de bizim yerimize sen resmedecektin bir eline "iş", diğerine "aş" yazarak intihar eden işçiyi. Belediyenin önünde kendini ateşe veren babayı, semt pazarları toplanırken çürümüş meyveleri toplayan kadınları, hayvanlara yem diye bırakılan ekmeğin parçalarını yiyen sokak çocuklarını, "benim için bir gelecek yok" diyerek intihar eden gencecik öğrencileri... Bunlar belki de bizimki yerine senin kaleminden çıkacaktı.

Bugün hayatta olsaydın Karl Liebknecht'in cenazesini değil, sınırsız bir dünya uğruna sınırları aşan savaşçıları çizecektin belki de. Silezyalı dokuma işçileri yerine Tekel işçilerinin "isyannın" anlatacaktın. Eşinin muayenehanesinde rastladığın yoksulları bugün burada Esenyurt'ta bodrum katlarında görecektin. Oğlunu kurban verdiği savaşa karşı tutumundan rahatsız olan Nazi iktidarının değil, KHKlarla binlerce insanı hayattan kovanların hedefinde olacaktın.

Akademik incelemelerin çok ötesinde sen Käthe. Tıpkı bizim gibi senin görevin de "Sonu gelmeyen acılar dağının zirvesinde olan insanlığın acılarını seslendirmek" olmuş. Sen kendi çağının trajedisinin sesi oldun, biz ise bu sesi trajedileri bitirmek için çıkarıyoruz bugün. Her şeye "aç" olduğumuz bir çağda, açlığı senin resimlerinle anlatıyoruz.

Senin bıraktığın yerden, Käthe.
Merhaba.

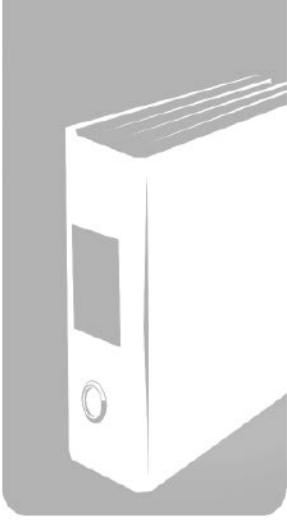
dosya

Mahşerin dört atlısı; insanlığın en çok korktuğu felaketler, savaş, salgın, ölüm ve bunların sonuncusu kıtlık... Bugün yaşadıklarımız insanlığın sonunu getirebilecek düzeyde vahim ancak yeni bir çağı açabilecek düzeyde de güçlü... Midemizin açlığının ruhumuzun açlığıyla iç içe geçtiği bugünlerde insan tüm varlığıyla "aç" olma halini yaşıyor. Sosyalliğe, dokunmaya, sarılmaya, iyi bir hayat yaşamaya, gelecek kaygısı gütmemeye "aç"ız. Açlığın yarattığı yıkım, isyan, hiçlik ve artık kaybedecek hiçbir şeyi kalmayanların karşı karşıya kaldıkları o büyük seçim... İntiharlar ve yozlaşmayla sınınan sıkılı yumruklar...

Açlık

Käthe Kollwitz, Hayatta Kalanlar, 1923

sibel özbudun

Açlık Önlenabilir Mi?

“Oysaki bizim tek bilmek istediğimiz yoksulların neden yoksul oldukları. Sakın onların açlığı bizi doyuruyor ve çıplaklığı bizi giydiriyor olmasın?”^[1]

“2018 yılında 820 milyon kişinin yeterli yiyecek bulamadığı hesaplanıyor; bu sayı bir önceki yıl hesaplanan 811 milyona göre artış kaydetti, artış üç yıldır sürüyor,” deniliyor, BM’ne bağlı Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)’nün ‘2019 Dünya Besin Güvenliği ve Beslenme Raporu’na değgin 15 Temmuz 2019 tarihli ortak basın açıklamasında... Raporun başlığı, ‘World Hunger is Still Not Going Down After Three Years And Obesity is Still Growing^[2] - Dünya Açlığı Üç Yılın Ardından Hâlâ Azalmıyor ve Obezite Artmaya Devam Ediyor’.

Aslına bakılırsa bu bir itiraf; çünkü BM’nin girişimi ve 185 ülkenin en yüksek temsil düzeyinde katılımıyla (devlet ve hükümet başkanları, hükümet örgütleri ve STÖ’ler) 1996’da Roma’da gerçekleştirilen Dünya Gıda Zirvesi, 2015 yılında aç insanların sayısını 800 milyondan 400 milyona indirme hedefini koymuştu. Dönemin FAO direktörü Dr. Jacques Diouf “Bunu yapma imkânımız var. Bilgimiz var. Kaynaklarımız var. Ve Roma Deklarasyonu ve Eylem Planı ile birlikte, irademiz olduğunu da gösterdik”^[3] diyordu olanca iyimserliğiyle.

1996’dan 2020’ye geçen yıllarda ise ne yeryüzündeki açlığın, ne de yoksunluk ve yoksulluğun, bırakın azalmayı, hızlanarak arttığına tanık ve tarafız. BM bugün dünyada 700 milyonu aşkın kişinin, yani dünya nüfusunun yüzde 10’unun “aşırı yoksulluk sınırı” olarak bilinen günde 1.9 doların altında bir gelirle hayatta kalmaya çabaladığını ve sağlık, eğitim,

Käthe Kollwitz, “Açlık”, 1923

temiz su gibi temel gereksinimlere erişimden yoksun olduğunu bildiriyor. Üstelik bu sayıya çalışanlar da dâhil: 2018 yılı itibarıyla dünyada çalışan nüfusun yüzde 8'i aileleriyle birlikte, her beş çocuktan biri aşırı yoksulluk koşullarında yaşıyor.^[4]

Veriler henüz açıklanmış olmasa da pandemiyle geçen 2020 yılında durumun daha da kötüleştiğini söylemek için kâhin olmaya gerek yok^[5].

Türkiye'ye gelince: Koşulların kötüleşme hızı pek çok ülkeyi geride bıraktı. Türk-İş'in açıklamasına göre Ekim 2020 itibarıyla ülkede açlık sınırı 2.482.28 TL.^[6], aynı dönemde asgari ücret ise 2.324.25 TL. Türkiye'de kayıtlı çalışanların yüzde 41'inin asgari ücretli olduğu göz önüne alacak olursak, bu, 2016 verilerine göre kayıtlı 13.7 milyon işçinin yüzde 41'inin, yani 5.6 milyonunun açlık sınırının altında bir gelir elde ettiği anlamına gelir. Dikkat, kayıtlı işçilerin! Buna bir de işsizleri ve kayıt dışı çalışanları ekleyecek olursak, çalışabilir nüfusun yarısından fazlasının Türkiye için belirlenen açlık sınırının altında yaşadığını gösterir.

AKP'li vekilin Mary Antoinette'e rahmet okuturcasına savurduğu "Kuru ekmek yiyorlarsa aç değillerdir" in^[7] tekabül ettiği gerçeklik bu...

Açlık rezil bir durum... Bir deri bir kemik, gülüşleri yitik, kocaman gözlü bebeler, bir dilim kuru ekmek için dilenenler, bedenlerini, organlarını, çocuklarını satanlar, intihar edenler, yiyecek yetersizliğinden yaşamını yitiren milyonlar^[8]...

Onlar tuzu kuru filantropların yap-boz oynayacakları kuru istatistiklerden ibaret değiller. İnsanca, onurlu bir yaşamı her birimiz kadar hak eden, "temel hak ve özgürlükler"i teorik olarak uluslararası sözleşmelerin güvence altına aldığı dünyalılar... Haklarında her yıl kodaman devlet adamlarının/kadınlarının, fonlarla beslenen uluslararası yardım kuruluşlarının hayırsever yöneticilerinin, halklarının iliğini-kemiğini sömüren yerel yöneticilerinin, insanlık durumunu, çevreyi, yerli topluluklarının yaşamını, soyu tükenmekte olan yaban türlerini vb. önemsermiş gibi gözükerek imaj parlatan Çokuluslu şirket CEO'larının... hem tatil yapıp hem de bol keseden vaatler savurduğu periyodik "zirveler"de hiçbir zaman uygulanmayacak eylem planları hazırlayıp gösterişli show'larla uluslararası kamuoyuna duyurdukları... Sonra da evrak kalabalığı içinde kaybettikleri...

Belki de bu acı deneyimler nedeniyledir ki açlar hiçbirinden medet ummuyor, umar beklemiyor.

"AÇLIK ANTROPOLOJİSİ"

Antropolojide "yemek kültürleri" üzerine araştırmalar, son dönemde yoğunlaştı. Oysa "açlığın (kültürel) antropolojisi" üzerine çalışmalar iki elin parmaklarını geçmiyor ne tuhaftır ki... Alan çalışmalarının çoğunun yeryüzünün yoksul halklarının yaşadığı bölgelerde (Sahra altı Afrika, Latin Amerika, Güney Asya) ağırlıklı olarak açlığın en çok musallat olduğu kırsal

"Türkiye'de kayıtlı çalışanların yüzde 41'inin asgari ücretli olduğu göz önüne alacak olursak, bu, 2016 verilerine göre kayıtlı 13.7 milyon işçinin yüzde 41'inin, yani 5.6 milyonunun açlık sınırının altında bir gelir elde ettiği anlamına gelir. Dikkat, kayıtlı işçilerin!"

[1] Eduardo Galeano, Aynalar, çev: Süleyman Doğru, Sel Yay, 2009.

[2] <http://www.fao.org/news/story/en/item/1200484/icode/>

[3] World Food Summit, 13-17 November 1996, Rome, Italy. <http://www.fao.org/wfs/>

[4] <https://www.un.org/sustainabledevelopment/poverty/>

[5] "Pandeminin etkileri yetersiz beslenen çocukların sayısına 9,3 milyon düşük ağırlıklı ve 2.6 milyon büyüme sorunu olan çocuk

topluluklar arasında yapıldığı düşünülürken garip bir ihmal... Ama yapılan az sayıda araştırmaya konu olan farklı coğrafyalardan toplulukların açlıkla baş etmeye çalışırken benzer (ve irkiltici) uyarlanmalar sergilediğini görmek, onların sayılardan ibaret olmadığını vuruyor yüzümüze.

Örneğin antropolog Dorothy ve William Shack çiftinin 1960'lı yıllarda Güneybatı Etiyopya'da yaşayan ve hayatta kalabilmek için neredeyse tek bir besin kaynağına, ensete (sahte muz) adı verilen bir bitkiye bağımlı olan Gurage halkına değgin gözlemleri:

Araştırmacılar Gurageler'in yiyeceklerle ilgili kaygılarının bebeklik dönemlerinde başladığı teorisini ortaya attılar. Gurage çocukları iki-dört yaş arasında süttten kesilene kadar temel olarak anne sütüyle beslenirler. Fakat çoğu zaman ortalarda görünmeyen, meşgul ya da sorumsuz anneler yüzünden emzirme olayı tatmin edici değildi. Çocuk annesinin memesine ulaşabilse bile, annesinin meme ucunu ağzında tutmak için sürekli bir çaba sarf etmek durumundaydı. Gün içinde bebekler açlıktan ya da ilgisizlikten ağlayarak yerde yatarlardı. Daha büyük çocuklarda yetişkinlerden sonra aceleyle yedirilirlerdi. Guragelerde erkeklerle kadınlara farklı davranılırdı. Önce erkek kardeşler yemek yer ve kız kardeşler de onlar için yemeği hazırlar ve servis ederlerdi. Yine de açlık kaygısı erkeklerde daha fazla görülüyordu, muhtemelen yemeği kızlar hazırladığı için onlar yemeğe daha kolay ulaşabiliyorlardı. Araştırmacılar Gurage açlık kültürü ile bağlantılı olduklarını düşündükleri özellikler gözlemlerdi. Gurageler bencildiler ve bir hediyeden beklenen karşılığı dikkatle hesaplardı. Aile üyelerinden duygusal olarak ayrı duruyor ve yükümlülükler üzerine bir ilişkileri olduğunu belli ediyorlardı. Mülayimdirler. Bir problemle karşılaşan bir Gurage genellikle "Ne yapalım? Elimizden bir şey gelmez," derdi. Kendilerini değersiz hissediyorlar(...)."^[9]

"Antropolojide "yemek kültürleri" üzerine araştırmalar, son dönemde yoğunlaştı. Oysa "açlığın (kültürel) antropolojisi" üzerine çalışmalar iki elin parmaklarını geçmiyor ne tuhaf-tır ki... Alan çalışmalarının çoğunun yeryüzünün yoksul halklarının yaşadığı bölgelerde (Sahra altı Afrika, Latin Amerika, Güney Asya) ağırlıklı olarak açlığın en çok musallat olduğu kırsal topluluklar arasında yapıldığı düşünülürken garip bir ihmal..."

1970'lerde bir başka antropolog, Michael Young, Papua Yeni Ginesi Kalauna halkının yiyecek konusunda kaygılarını ortaya koydu. "... Bu Melanezyalılar (...) kuraklık ve kıtlık dolu bir tarihe sahipti. Gurageler gibi onlar da inceliğe ve 'küçük, ince bir karın sahibi' olmaya değer veriyor, oburluktan tiksiniyorlardı. Ayrıca nefesine hâkim olma pratikleri vardı. Ekin ekme zamanı kadın ve erkekler gün boyunca bir şey yemeden boş mideyle çalışıyor, açlıklarını yatıştırmak için betel cevizi çiğniyor, tütün içiyorlardı. Neredeyse her zaman gizlice yemek yerlerdi. (...)

Kalaunaların insanları anoreksik yaparak onlara yardım etmeyi amaçlayan büyü ritüelleri vardı. Yemeye ihtiyaç duymayı ve yemekten aldıkları zevki reddediyorlardı. Bir büyücü sebze bahçesinde dolaşarak büyü ilahileri söyleyip, betel suyu tükürüp ekinleri inceler ve bunu 'arzulamayan gözlerle' hasatın bolluğuna kayıtsızlıkla yapar. (...)"^[10]

1965-66 yıllarında antropolog Colin Turnbull açlığın kültürleri nasıl şekillendirdiğiyle ilgili en ünlü ve tartışmalı çalışmayı yaptı. Uganda ile Kenya arasındaki kuzey sınırı yakınlarında yaşayan ve açlık çeken, sayıları iki bin civarındaki 'Ik' denen Afrikalılar üzerinde yapıldı bu çalışma. Ik halkının yakındaki milli parkta avlanması yasaklanmış ve verimsiz alanlarda yaşamaya zorlanmış-

ekleyebilir. Nature Food'da yayınlanan bir araştırmada pandemi ve temel beslenme hizmetlerindeki düşüş etkisiyle çocuklarda yetersiz beslenmedeki artışın 2020-2023 arasında beş yaş altı 168 000 çocuğun ölümüne yol açabileceği belirtiliyor." (<https://www.telesurenglish.net>)

[6] "Açlık ve Yoksulluk Sınırı Açıklandı" Sözcü, 25.09.2020

[7] "Kuru Ekmek Gerginliği", Milliyet, <https://www.milliyet.com.tr/siyaset/kuru-ekmek-gerginligi-6380809>

lardı. Turnbull İk halkının doğal avlanma, hayvan otlatma ve çiftçilik düzenlerinin 1930'lardan itibaren, belki de daha önceden sekteye uğratıldığını tahmin ediyordu. İk halkı, uzun süreli açlığa adaptasyon sürecinde sosyal ilişkilerden ve yapılardan vazgeçmişti; hatta aile ile ilgili olanlardan bile. Her kadın, her erkek ve hatta her çocuk gerçek anlamda başının çaresine bakıyordu. Ne kocalar karılarıyla ne karılar kocalarıyla, ne anne-babalar çocuklarıyla, ne de çocuklar anne-babalarıyla paylaşımında bulunuyorlardı. (...) Sadece güçlü, bencil ve yırtıcı olan hayatta kalıyordu.

Turnbull, dünyanın geri kalanı tarafından güçlülük algılanabilecek bir aile yapısı tasvir ediyordu. Bir anne çocuğunu ilk iki yıl isteksiz ve sınırlı bir şekilde emziriyordu. Üçüncü yıl geldiğinde bebek süttan kesiliyor, duygusal ve fiziksel bağlar kasıtlı olarak kopartılıyordu. (...) Üç yaşına gelen çocuklar evden atılıyor, sadece dışarıdaki bölmede yatmalarına izin veriliyordu. Tek başına kalan, yiyeceği ya da sığınacak bir yeri olmayan çocuklar yaşları yedi-sekize kadar çıkan başka çocukların çetelerine katılıyorlardı. Eğer bundan sonraki birkaç yıl yağmacılık yaparak, tarlalardan yiyecek çalarak hayatta kalabilirlerse, daha büyük çocuklardan oluşan ikinci bir çeteye giriyorlardı. (...) On iki-on üç yaşlarına geldiklerinde büyümüş oluyor ve tek başlarına yiyecek aramaya başlıyorlardı. (...)

Yaşlılar, zayıf düşen her İk gibi, ölene kadar aç kalıyordu. Genellikle terk edilmiş kulübelere sürünerek gidip oracıkta açlıktan ölüyorlardı. (...) (Turnbull'un aç ihtiyaçlarına yiyecek verme çabası karşısında- b.n.) İk halkı 'bu israfı' kesinlikle onaylamıyordu. Yaşlı insanların 'gözleri ve bacakları' yoktu. Çoktan ölmüşlerdi...

Turnbull'un gözlemlediği ölümlerin çoğunda cenaze yoktu. Görünüşe bakılırsa İk halkı artık çok az sayıda tören ya da ayin yapıyordu. Turnbull'a göre evlilik soğuk, aşksız bir ilişkiydi- genel olarak ev yapmaya yardım edecek birini bulmak içindi. Zina ve kadın dövme çok yaygındı. İnsanlar yalnız yaşamayı tercih ediyorlardı. Yalnız başlarına avlanıyorlar, yiyecekleri yalnız topluyorlar ve daima yalnız yemeye çalışıyorlardı."^[11]

Son örnek de Brezilya'dan olsun:

Nancy Scheper-Hughes, çalışmasına yirmi yaşında bir Barış Gönüllüleri çalışanı olarak Alto do Cruzeiro adındaki 5000 kırsal işçinin bulunduğu bir toplulukta başladı. (...) 1965 kuraklığı sırasında 'Alto bebeklerinin birer birer öldüklerini' gördü. Bebeklerin yeterli beslenmediği, açlık çektiği ve susuz kaldığı açıktı. Sır olan çocukların neden öldükleri değil, annelerin bu ölüm karşısındaki kayıtsızlıkları ve bunu doğal bir durum gibi görme konusundaki isteksizlikleri; bunu çocuğun yeme konusundaki gönülsüzlüğünün, hayata karşı hoşnutsuzluğunun ya da zayıf ruhunun bir sonucu olarak yorumlamalarıydı. (...)

[8] Bu satırları 26 Aralık 2020 Cumartesi günü saat 14.43'de yazdım. O gün, o saat itibarıyla dünyada açlığa bağlı nedenlerden dolayı ölenlerin sayısı şöyleydi: 2020 yılı boyunca: 8 891 840 kişi. 1 Aralık 2020'den itibaren: 631 570 kişi. O hafta: 131 423 kişi. 26 Aralık günü o saate kadar: 15 138 kişi. Siz bu satırları okurkenki verilerle bir karşılaştırma yapmak için The World Counts'ın internet sitesinin "Global Challenges" başlığını ziyaret edebilirsiniz.

[9] Sharman Apt Russel, Açlık-Doğal Olmayan Bir Tarih, Maya Kitap, 2014, ss.168-169

[10] A.y. ss.169-170.

[11] A.y. ss.170-173.

Andre Dluhos
"Aç Olanı Doyor"

Nancy Scheper-Hughes,
Alto do Cruzeiro'da

“Bu bebekler, kısa süre sonra kartondan tabutlara konularak, nadiren yas içeren bir cenazeyle gömülüyorlardı. Kimsenin gözyaşı dökmediği bir ölüm. (...) Bu açlık kültüründe çocuk, gücünü ve yaşama konusundaki istekliliğini kanıtlayana dek anne sevgisi ve annelik bağı askıya alınmış durumdaydı.”

Bu bebekler, kısa süre sonra kartondan tabutlara konularak, nadiren yas içeren bir cenazeyle gömülüyorlardı. Kimsenin gözyaşı dökmediği bir ölüm. (...) Bu açlık kültüründe çocuk, gücünü ve yaşama konusundaki istekliliğini kanıtlayana dek anne sevgisi ve annelik bağı askıya alınmış durumdaydı. (...) Anemik çocuklar ihmal ediliyor ve görmezden geliniyordu. Böyle çocuklar daha en baştan solgunluk, pasiflik ve aşırı zayıflık nedeniyle suçlanıyordu. Scheper-Hughes, Alto do Cruzeiro'da anne olmanın ölmek istediğini 'gösteren' bir çocuğun ölmesine ne zaman izin vereceğini bilmeyi de kapsadığını öğrenmişti.”^[12]

Farklı antropologların incelediği farklı toplulukların açlık koşullarına verdiği kültürel tepkiler, ABD'li antropolog Oscar Lewis'in San Juan (Porto Riko) ve New York varoşlarında Porto Rikolu yoksul bir ailenin izini sürdüğü *İşte Hayat (La Vida)*^[13] başlıklı çok-etnili “yoksulluk kültürü” incelemesindeki bulgularla çarpıcı bir benzerlik gösteriyor. Lewis'e göre, “yoksulluk kültürü”nü biçimlendiren belli başlı özellikler, dayanışma yokluğu, aile bağlarının zayıflığı, erken cinsellik deneyimi ve erkek-kadın arasında gevşek ilişkiler, özgüven yokluğu, bağımlılık ve aşağılık duygusu, analık duygusunun eksikliği, zayıf benlik yapısı, gününbirlik yaşam, tevekkül, machismo (erkek egemenliği) ... idi.”^[14]

MİNNESOTA AÇLIK DENEYİ

Bu “kültürel” tepkilerin nasıl, hangi süreçlerle biçimlendiğine dair çarpıcı bir araştırma var. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa'ya “kurtarıcı” olarak giren ABD'liler temerküz kamplarından kurtardıkları tutsakların bedenlerinde ve ruhlarında yıllar süren açlığın izleriyle karşılaştıklarında dehşete kapılmışlardı. ABD'li bilim insanları açlıkla savaşıma destek olabilmek için on üç aylık bir deney başlattılar. Minnesota Üniversitesi'nde gerçekleştirilen deneyde farklı sınıflardan 20-33 yaş arası sağlıklı gönüllü erkek denek kontrollü bir perhizle eski ağırlıklarının yüzde 24'ü oranında zayıflatılacak (Varşova gettosunda yapılan otopsilere göre ölüme yol açan oran yüzde 37 ile yüzde 50 arasındaydı), bu süreç içinde bedenlerindeki kimyasal değişimler, fiziksel ve psikolojik tepkiler kayda alınacaktı. Altı ay sürecek (ve Nazilerin Varşovalı Yahudilere uyguladığı, temel girdileri tam buğday ekmeği, patates, mısır gevreği, turp, lahanadan oluşan ve ender olarak az miktarda et, tereyağı ve şekerle desteklenen) “açlık” diyetinin ardından, denekler kontrollü olarak eski kilolarına döndürülecekti.

Deneyin ilk günlerinde deneklerin keyfi yerindeydi: Temizlik, ofis işleri, mutfağa yardımcı olma gibi işlerle uğraşiyor, yabancı dil kursları ve üniversitedeki diğer derslere katılıyor, yürüyüş bandı ve açık havada egzersizler yapıyor, buz pateni, halk oyunları gibi aktivitelerde bulunuyorlardı.

Fakat deney sonraki birkaç haftada acı verici bir hâl aldı. Açlık hissi arttı ve hiç azalmadı. Yeme alışkanlıkları değişme-

[12] A.y. ss184-85.

[13] Oscar Lewis, *La Vida/İşte Hayat: Yokluk Kültürü İçindeki Bir Porto Riko'lu Aile Üzerine İnceleme*, e Yayınları, İstanbul (1965)

[14] Lewis, ss.LV-LVI. Lewis bu özelliklerin sendikal vb. örgütlenmelerle değiştiğini belirtiyor.

ye başladı. Eğer servis yavaşsa, yemek sırasında beklerken sabırsızlanmaya başladılar. Yemeklerini paylaşmak istemeyecek derecede sahiplenici bir hâlleri vardı. Bazıları tepsilerinin üzerine eğilerek yemeklerini kollarıyla korumaya alıyordu. (...) Bütün yemekler son lokmasına kadar yeniyordu. Tabaklarını yalamaktan hoşlanıyorlardı. (...)

Minnesota gönüllüleri her şeyden çok düşüncelerinin ve ruhlarının değiştiğini hissediyorlardı. Kendilerini birçok açıdan güçlkle tanıyorlardı. İlk aylarda birbirleriyle bağ kurana o hayat dolu, dostane grup artık duygusuz ve hissiz, herhangi bir aktivite planlama ve karar alma konusunda isteksizdi. Ziyaretçilere kaba davranıyorlardı ve vakitlerinin çoğunu yalnız geçiriyorlardı. Başka insanlarla vakit geçirmek hem "çok zahmetli" hem de çok yorucuydu. (...) Denekler artık ani öfke ve duygu patlamalarından keyif alıyordu. Surat asıp homurdanıyor, rahatsızlıklarını büyütüyorlardı. Sosyal ve kişisel olarak en çok kötöleyenler, en çok küçümşenenlerdi."^[15]

Açlığın Etiyopya, Papua Yeni Gine, Uganda, Brezilya, Porto Riko ve Minnesota'da az çok benzer hâlet-i ruhiyelere, davranışlara yol açması ve bunların yerleşikleşerek "kültür"-leşmesi, üzerinde düşünmeye değer, elbette. Bu konuda antropolog Robert Dirk, açlığın üç evresi konusunda şu sonuçlara ulaşıyor:

1. Genel alarm durumu. İnsanlar heyecanlıdır ve dost canlısı olurlar. Paylaşımçılık, dayanışma gösterilerinde artış. (Komünal mutfaklar vb.) Göç olasılığı. Asabiyet hâli, siyasi huzursuzluk, isyan ve yağma olasılığı. Dini törenlerde artış.

2. Enerjilerini tüketmek yerine muhafaza eğilimi. Daha az sosyalleşme, yiyecek bulmaya yoğunlaşma. Çekirdek aile gibi küçük kapalı grupların, hayatta kalmak için en etkili yol hâline gelişi, arkadaşlar ve çekirdek aile dışındaki aile bireylerinin dışlanması. Rastgele şiddet ve saldırı eylemlerinde artış, organize siyasi çalışmalarda azalma.

3. Aile içi dâhil tüm iş birliği çabalarının son bulması, yaşlılar ve ardından küçük çocukların gözden çıkartılması. Kayıtsızlık.^[16]

AÇLIK NEDEN VAR?

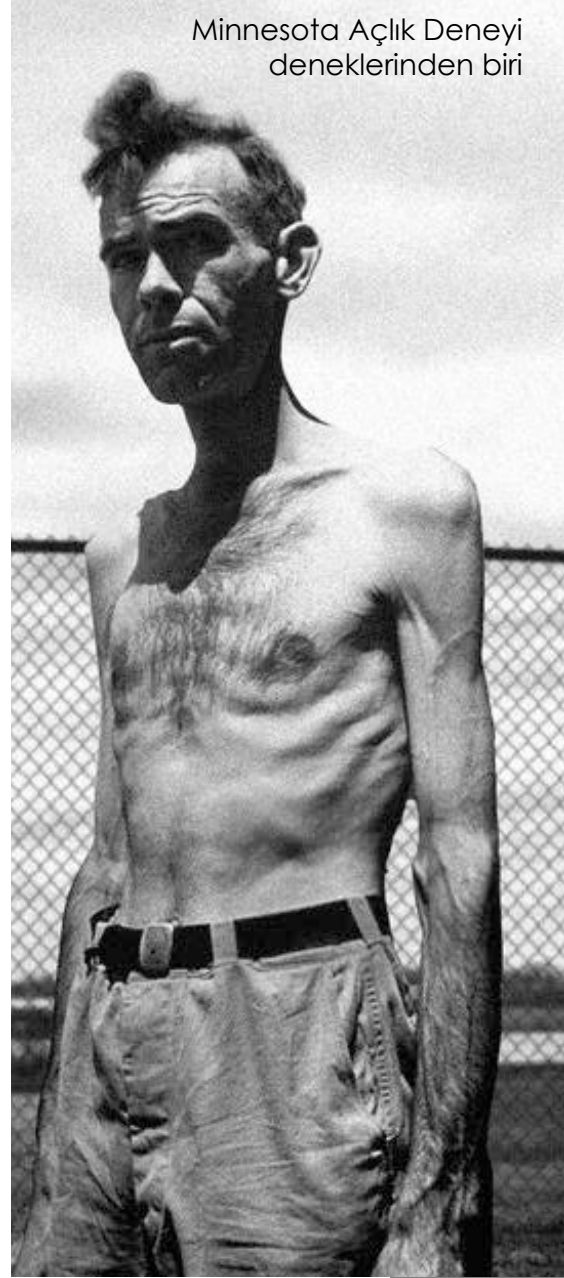
Evet, açlık, fiziksel varlığına verdiği zararlar, sağlığında yol açtığı, çoğu geri dönülmez bozukluklar, ölümlere ek olarak, insanı insanlıktan çıkartan, dönüştüren, çaresizleştiren, kayıtsızlaştıran, tüm sosyal duygularından soyutlayan bir trajedi... Peki, neden var?

FAO direktörü Dr. Jacques Diouf'un "Bunu yapma (dünyada açlığı -en azından yarı yarıya azaltma) imkânımız var. Bilgimiz var. Kaynaklarımız var," sözlerine, düzenlenen zirvelere, uluslararası, bölgesel, ulusal konferanslara, yazılan yüzbinlerce sayfalık rapora, havada uçuşan vaatlere, iktisatçı, sosyolog, antropolog, sosyal hizmetli, tıp doktoru, beslenme uzmanı... on binlerce bilim insanının, uzmanın çabalarına rağmen neden ortadan kaldırılamıyor?

[15] Russel, ss.139-156.

[16] Russel, ss.177-78.

Minnesota Açlık Deneyi deneklerinden biri

“Açlığın kaçınılabilir olduğunu biliyoruz. Dünyada bütün insanları doyurmaya yetecek besin kaynağı var. Oysa açlığa mevcut yanıtların çoğu günümüzde besin dağıtımını üzerinde değil, besin üretimi üzerinde duruyor. “

Käthe Kollwitz
“Alman çocuklar açlıktan kıvrılıyor” 1924

Bunu kader-fitrat, doğal afetler, kötü yöneticiler, bölgesel-etnik çatışmalar, tembellik, hatta (arabayı atların önüne koşarak) “yoksulluk kültürü” ile açıklamaya çalışanlar var tabii... Tıpkı son zamanlarda “moda” hâline gelen “pandemic-induced... / pandemiden kaynaklanan” ibaresinin çeşitli “felaketler”in (açlık, yoksulluk, işsizlik, hatta ölümler) önüne eklenmesi gibi.

Hayır, açlığın nedeni ne doğal afetler ne kötü yöneticiler, ne pandemi, ne de başka bir şey. Bunlar olsa olsa birer tetikleyici, ama açlığın faili bizatihi kapitalizm.

Çarpıcı hakikat şu ki,” diyor Mary Robinson, makalesinde^[17], “açlığın kaçınılabilir olduğunu biliyoruz. Dünyada bütün insanları doyurmaya yetecek besin kaynağı var. Oysa açlığa mevcut yanıtların çoğu günümüzde besin dağıtımını üzerinde değil, besin üretimi üzerinde duruyor. Biyoteknolojinin etkinliği ve güvenliği ya da tarımsal verimliliği artırma yolundaki çabaların önemi konusunda bir tartışmaya girişmeksizin, yiyeceğin aşırı bolluğuna karşın insanların açlık çekiyor olması yalın gerçeği, mevcut besin kaynaklarının nasıl dağıtıldığına daha dikkatle bakmamız gerektiğini gösteriyor.” Gerçekten de dünya nüfusunun yarısı yetersiz beslenirken bir kesiminde de süpermarketler, lüks restoranlar dolup taşıyor. “Fit” görünmek ile egzotik yiyeceklerin, seçkin lezzetlerin cazibesi arasında sıkışmış dünya zenginleri, lüks restoranlarda önlerine getirilen tabaklardan birkaç lokma aldıktan sonra, üzerine tuz-biber-sos boca edip yenilmez hâle getirerek çöpe gönderiyorlar, eğlencesine... 1 milyar kronik açın gözlerinin içine baka baka... Ve Kanada hükümeti, fiyatların % 20 oranında düşmesine yol açan üretim fazlasını, domuz çiftçilerine 50 milyon Kanada doları ödeyip satın aldığı 150 bin domuzu itlaf edip toprağa gömerek dengeleme yoluna gidiyor.^[18]

Tarım, tuhaf bir ihmalkârlıkla kapitalizmin en son el attığı sektör. Kapitalizmin tarihinin büyük bölümünde, geçimlik tarım, aile çiftçiliği, feodal ilişkiler ya da köle-serf emeği ile sürdürüle geldi.^[19] Ve tezat şurada ki, kapitalist-olmayan tarımsal üretimin başat olduğu dönemlerde, doğal afetler dışında günümüzdeki kronik açlık gibi bir şey söz konusu değildi. Küçük üreticiler, geçimlik üretimlerini sürdürüyor, kuraklık, aşırı yağış, toprağın aşınması gibi iklim cilvelerine karşı alternatif ürünler, nadas gibi geleneksel yöntemlerle önlem alıyorlardı. Günümüzde özellikle de dünyanın “az gelişmiş” olarak tanımlanan bölgelerinde, ağırlıklı olarak da kırsal kesimlerde gözlemlenen kronik açlığın (günümüzde aşırı yoksulluk koşullarında yaşayan 1.2 milyar insanın yüzde 75’i kırsal bölgelerdedir) nedeni, kapitalizmin işte bu kendine yeterli geçim ekonomilerini tarumar ederek bir yandan tarımsal alanları tahrip etmesi, bir yandan da tarımsal üretimi yerel ihtiyaçlara uyarlıktan çıkartarak

[17] Mary Robinson, “Foreword: Social Justice, Ethic and Hunger: What Are the Key Messages”, Ethics, Hunger and Globalization, In Search of Appropriate Policies, Per Pinstруп-Andersen ve Peter Sandøe (der.), Springer, 2007, s.ix.

[18] Robert Albritton, Let Them Eat Junk, How Capitalism Creates Hunger and Obesity, Pluto Press, 2009, s.x.

[19] Albritton, s.49.

piyasaya tabi kılmasıdır. Böylelikle, 20. yüzyıl ortalarına tarihlenen tarımda kapitalistleşme, açlığı “arızı” olmaktan çıkartarak yapılaşdırır.

Siz bakmayın kapitalizmin “üretimi rasyonelleştiriyoruz” iddialarına. Olansa o dakik araştırmalar, programlamalar, disipline etmeler, planlamalar, muhasebelerin ardında gelmiş geçmiş en irrasyonel rejim yatmaktadır.

Nedeni basit: kapitalizm hayatı değil, kârı hedefler. Onun için kâr, tüm araçları meşru kılan bir hedeftir- milyonların açlık, sefalet, yokluk koşullarında yaşaması, savaşlarda ya da hastalıklardan kırılması, eğer “business” tıklarındaysa, “ihmal edilebilir” bir türevdir.

Kapitalizm tarımın tahribini dolaylı ve dolaysız yollardan gerçekleştirir: Dolaylı olarak; yani sınai kirlenme yoluyla havayı, suyu, toprağı zehirleyerek, tarımsal alanları yapılaşmaya açarak, ormansızlaştırma, madencilik, barajlar aracılığıyla, kırsal nüfusu topraksızlaştırmak suretiyle kentlerin saçaklarına göç etmeye zorlayarak, ya da kışkırttığı savaşların tahribatıyla...

Ve dolaysız olarak: büyük şirketlerin gıda sektörüne el atması ve küçük üreticilerin ya yok olması ya da tarımsal devlere tabi hâle gelmesi, kırsal nüfusu dahi kendini besleyemez hâle getirmekte, çiftçiler, kendi ürettikleri ürünleri marketlerden satın almak durumunda kalmaktadır. Bugün dünyada 23 milyar dolarlık ticari tohum piyasasının üçte birini, 28 milyar dolarlık haşere ilacı piyasasının ise yüzde 80’ini yalnızca on çokuluslu şirket kontrol ediyor. GDO tohumların küresel piyasasının yüzde 91’i yalnızca Monsanto şirketinin elinde. Cargill dâhil diğer on şirket dünyanın önde gelen 30 perakendecisinin toplam satışlarının yüzde 57’sini elinde bulunduruyor ve dünyanın en büyük 100 yiyecek ve içecek şirketinin gelirlerinin yüzde 37’sinden sorumlular. Güney Afrika’da Monsanto, genetiğı değiştirilmiş tohum ulusal piyasasının bütünü, hibrid mısır piyasasının yüzde 60’ını, buğday piyasasının yüzde 90’ını kontrol ediyor. Dünyanın en büyük besin perakendecisi Wal-Mart 2007 itibariyle ABD’deki besin ve ilaç satışlarının yüzde 35’ini tek başına elde tutuyor.^[20] Bir başka deyişle, ekimden hasata, işlemeden dağıtıma, pazarlamaya dek tüm bir besin üretimi süreci, tüm yan girdileriyle (gübre, tarım ilaçları, makinalar vb.) birlikte iki elin parmaklarıyla sayılabilecek besin devlerinin eline geçmektedir. Ve bu şirketler, ülkeleri, kıtaları kendi plantasyonlarına dönüştürüyorlar.

Besin devlerinin önceliğı, hiç kuşkusuz ki açlığı önlemek ya da dünya nüfusunun dengeli, sağlıklı beslenmesini sağlamak değil. Tam tersine, CUŞ’ların tarım politikaları, küçük çiftçilerin tümüyle kendilerine bağlanarak yok edilmesi, toprakların aşırı kimyasal kullanımı yoluyla tahribi, zirai çeşitliliğı yok ederek üreticilerin monokültüre mahkûm edilmesi, süpermarketlerin rafları yüzbinlerce çeşit ve renkte “çöp-besinler”le dolup taşarken, bu ürünle-

[20] Robinson, s.xii.

“Nedeni basit: kapitalizm hayatı değil, kârı hedefler. Onun için kâr, tüm araçları meşru kılan bir hedeftir- milyonların açlık, sefalet, yokluk koşullarında yaşaması, savaşlarda ya da hastalıklardan kırılması, eğer ‘business’ tıklarındaysa, ‘ihmal edilebilir’ bir türevdir.”

“Obezitenin “gizli açlık” olması, bu çarpık sistemin bir başka irrasyonel tezadıdır: Aşırı kalori, ama sıfır besin değeri içeren yüksek miktarda tuz, şeker, kolesterol, doymuş yağ, yapay tatlandırıcılar, kimyasal maddeler vb. ile “tatlandırılmış” yiyecek ve içecekler, yeryüzü açlığının bir başka veçhesidir.”

rin hammaddelerini, eti, sütü, buğdayı, yağı, meyveyi, sebze yi üretenlerin açlığa yazgılı kılınmasına yaslanır.

Kapitalist tarım, bir yandan “obezite” denilen “gizli açlığı” bir yandan da gerçek açlığı dünyanın başına musallat ederek kendini var etmektedir. Obezitenin “gizli açlık” olması, bu çarpık sistemin bir başka irrasyonel tezadıdır: Aşırı kalori, ama sıfır besin değeri içeren yüksek miktarda tuz, şeker, kolesterol, doymuş yağ, yapay tatlandırıcılar, kimyasal maddeler vb. ile “tatlandırılmış” yiyecek ve içecekler, yeryüzü açlığının bir başka veçhesidir. Sahra-altı Afrika, Güney Asya, Latin Amerika kırsalı açlıktan kırılırken, Kuzey’in zengin kentlerinin emekçileri, bu “ucuz ve hızlı” yemeklerle midelerini doldurmakta ve gencecik yaşlarında yüksek kolesterol, yüksek tansiyon, diyabet, kalp vb. hastalıklardan yaşamlarını yitirmektedir.^[21]

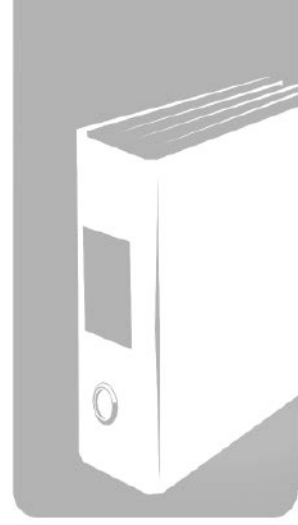
Kapitalizm, yeryüzünde insanlararası eşitsizliğin devasa boyutlara ulaşmasından kitlesel açlığa, doğanın tahribinden türlerin hızla tükenmesine, kitle imha silahlarından salgın hastalıklara... büyük belalara yol açtı. Yeryüzü ve dolayısıyla da insanlık, paradan başka tanrı tanımayan bir sistemin pençelerinde hızlı bir yok oluşa doğru ilerliyor. Ve sistem, “rasyonalitesi”ni yol açtığı felakete karşı deva üretme yolunda kullanmak bir yana, her “çözüm”üyle felaketi biraz daha yaygınlaştırıyor. Örnek mi? Örneğin küresel ısınmaya karşı, zengin ülkelerin yoksullardan “satın alabileceği” dolayısıyla da elini misliyle genişletebileceği “kotalar”ın uygulanması... Ya da “kirlitici” fosil yakıtlara karşı “temiz” olduğu iddia edilen ve/fakat insanlığa Çernobil karabasanları yaşatan “nükleer enerji”nin ikamesi... Ya da “biyoyakıt”, “temiz enerji” güzellmeleriyle piyasaya sürülen ve Latin Amerika ve Kuzey Afrika topraklarını tümüyle tek ürüne (üstelik de gıda-dışı bir ürüne) tahsis edip yüzbinleri, milyonları açlığa mahkûm eden etanol ... “Ucuz, erişilebilir gıda” adına tün dünyayı dört koldan saran “çöp yiyecek” endüstrisi... Ve şimdi de “tarımsal verimliliği kat be kat arttırma” söylenceleriyle pompalanan ve kanserojen etkileri, ekosisteme zararları büyük şirketler tarafından titizlikle gizlenen GDO’lu ürünler...

Bir başka deyişle kapitalizm doğaya ve yaşama verdiği zararları “onarmaya” ancak bu “onarım” faaliyetinden de kâr devşirebilecekse razı olur. Ve her bir onarım girişimi, zararın çapını daha da büyütmeğe öte bir işe yaramaz.

Evet, yeryüzü açlığının giderilemez, önlenemez ve yapısal oluşunun sorumlusu, kapitalizmdir.

Kapitalizm olanca irrasyonelliği ve kâr hırsıyla tarihin çöplüğüne atılmadıkça, onu zirvelerle, konferanslarla, raporlarla önlemek mümkün olmayacaktır...

[21] “Lancet Tıp dergisinde yayımlanan araştırmaya göre 2010 yılında 3 milyonu aşkın kişi aşırı kilonun yol açtığı hastalıklardan dolayı öldü. Bu sayı, dünyada aynı yıl açlık yüzünden ölenlerin 3 misli.” (“Obezite Açlıktan Çok Ölüme Yol Açıyor”, BBC Türkçe, 14 Aralık 2012, https://www.bbc.com/turkce/haberler/2012/12/121214_health_obesity)

volkan yaraşır

Ekmek İçin..!

Açlık Ayaklanmaları

“Devrimin asıl görevi herkese önce ekmek vermektir.

Ekmekten sonraki en yüce görevi boş zaman sağlamak olacaktır.”

P. A. Kropotkin

Ekmek, kadim zamanlardan beri insanlık tarafından kutsanan, Tanrının bir lütfu olarak görülen, uğruna bedeller ödenen ve hayatla özdeşleşmiş bir besin kaynağıdır. Ekmek, hayat ve hürriyet arasında kopmaz bir bağ vardır. Hatta sınıflar mücadelesi ve tarihi bu bağ üzerinden okunabilir ve değerlendirilebilir. Özgürlük ve eşitlik mücadelesi bir yanı sıra P. Kropotkin’in yazdığı gibi Ekmeğin Fethi’ni ifade eder. Tarih boyunca ezilenlerin, alt sınıfların, proletaryanın ekmek, onur ve özgürlük mücadelesini birlikte yürütmesi ve hemen hemen her devrimin ve ayaklanmanın açlık ve ekmek talebiyle başlaması tesadüfi değil, hayatın bir nevi zaruretidir. Bu talep alt sınıfların yıkıcı enerjisini açığa çıkardığı gibi sınıfsal öfkeyi de en çıplak biçimde ifade eder. Bir ortaklaşmanın ve kolektif ruh halinin göstergesidir. Aynı zamanda kolektif bir çılgınlıktır. Hemen yankı bulan ve hemen ete kemiğe bürünen... Ve tarih boyunca bu çılgınlığı ilk atan ve yıkıcı bir öfkeyle sokaklara çıkan hep kadınlar olmuştur. Hayatı ruhlarında, yüreklerinde ve avuçlarının içinde taşıyan kadınlar egemenlerin ve muktedirlerin karşısına korkusuzca dikilmiş, milyonları harekete geçirmişlerdir. Ekmek ve açlık ayaklanmalarının mimarları, hamalları ve en ağır bedel ödeyenleri kadınlardır.

1789 Fransız Devrimi’nin en karakteristik sahnelerinden biri, çocuklarını doyuramayan kadınların sokağa çıkması oldu. Tarihe Kadınların Yürüyüşü olarak geçen bu eylem, ayaklanmayı tetiklemiş, Versailles Sarayı yoksullar tarafından basılmış, kral ve monarşinin önde gelen kimlikleri enterne edilerek Paris’e götürülmüştür. Benzer bir gelişme Rusya’da 1917 Şubat Devrimi’nde yaşandı. Savaş ve kıtlık Petrograd’ta grev dalgalarına yol açarken aynı zamanda ekmek ayaklanmalarını beraberinde getirdi. 8 Mart 1917’de on binlerce yoksul ve öf-

“Hayatı ruhlarında, yüreklerinde ve avuçlarının içinde taşıyan kadınlar egemenlerin ve muktedirlerin karşısına korkusuzca dikilmiş, milyonları harekete geçirmişlerdir. Ekmek ve açlık ayaklanmalarının mimarları, hamalları ve en ağır bedel ödeyenleri kadınlardır.”

“Birleşmiş Milletlerin hazırladığı açlık raporuna göre 2019 yılında dünya çapında 690 milyon insan açlık çekiyor. 2020 yılında, salgının da etkisiyle bu rakama 130 milyon kişinin eklenmesi bekleniyor. Aynı şekilde 55 ülkede 75 milyon çocuk hayatını sürdürmek için yeterli beslenmeden mahrum, temiz içme suyuna ulaşamıyor ve yeterli sağlık hizmetine erişemiyor.”

Arap halkının ayaklanmalarından, 2010 Ekmek Ayaklanması

keli kadın alanları doldurdu. Talepleri çok açık ve çok netti: “Kahrolsun Açlık!, Ekmek İstiyoruz!” Kitlelerin talepleri birkaç gün içinde radikalleşti ve siyasallaştı: “Ekmek İstiyoruz!” Sloganı yanında “Kahrolsun Çar!”, “Savaşa Hayır!” sloganları atılmaya başlandı. Meydanlarda kızıl renkli bayraklar daha fazla dikkat çekti. Genel grev dalgası ve yığınsal kitle mobilizasyonu 300 yıllık Romanov Hanedanlığını yıkacak ve 1917 Şubat Devrimi gerçekleşecekti. Artık Ekim Devrimi’ne giden yol açılmıştı. Bu iki tarihsel pratik ekmek ve açlık ayaklanmalarının yıkıcılığını göstermesi ve bu ayaklanmalarda kadınların militan ruhunu ve katalizör rolünü açığa çıkarılması açısından çarpıcıdır. 20. yüzyıl içinde yaşanan bir dizi ayaklanma ve isyan benzer biçimlerde gerçekleşti. Bu makale kapitalizm ve açlık ilişkisi üzerinde durarak, neo-liberalizm ve yeni dönemdeki açlık ayaklanmalarını inceleyecektir. Tabii ki kadınların rolüne özel bir vurgu yapılacaktır.

KAPİTALİZM VE AÇLIK

Kapitalizmle açlık arasında, kapitalizmin doğası ve işleyiş yasalarından kaynaklı doğrudan bir bağ vardır. Tarihte kıtlıktan, doğal felaketlerden ve salgın hastalıktan dolayı çıplak bir açlık ya da açlık tehlikesi yaşanmıştır. Hakiki bir olgu olarak açlık tarihte önemli bir yere sahiptir. Fakat kapitalizmde insanlar “garip” bir şekilde kıtlıktan dolayı değil, varlıktan ya da daha doğru bir ifadeyle bolluktan dolayı açlık çekerler. Vurgumuz bir totoloji olarak anlaşılmalıdır, ayrıca bir paradokstan da bahsetmiyoruz. Bu olgu, yani kapitalizmde bolluktan dolayı yaşanan açlık sistemin karakteri ve doğasını anlatmak açısından son derece önem arz eder.

Kapitalist üretim tarzının bütün çelişkilerini üretimin sosyal karakteri ile mülkiyetin özel, kapitalist şekli arasındaki çelişki üzerinden okuyabiliriz. Kapitalist sistemde iş bölümünün küresel düzeyde genelleşmesi, uluslararası bir mahiyet kazanması, üretimin yüksek düzeyde toplumsallaşmasına yol açar. Bu durum başka bir yanıla emeğin uluslararası kolektivitesini beraberinde getirir. Tekniğin de yardımıyla üretimde yaşanan bu toplumsallık üretici güçlerin muazzam derecede gelişmesine neden olur. Ne var ki ortaya çıkan bu toplumsallıkla yani üretimin kolektif karakteriyle, özel mülkiyete dayalı mevcut üretim ilişkileri arasında şiddetli bir çelişki vardır. Üretimle ilgili kararlar üretimin sosyalizasyonuna uygun ya da planlı değil, piyasanın kanunlarına, anarşisine, kar oranlarındaki dalgalanmalara göre verilir. Burada belirleyici olan kapitalist rekabettir. Marx’ın ifadesiyle kapitalizmin tüm dinamiğini ya da gelişme yasalarını belirleyen şey rekabettir. Yani kapitalist üretimde plan ve anarşi iç içe geçer.

Mülkiyetin özel şekli kapitalist üretimin insani ihtiyaçlara bağlı kalmaksızın kâr esaslı hareket etmesini koşullar. Bu durum üretici güçlerin gelişmesine düzensizlik verir. Üretim en acil ve gerçek ihtiyaçları karşılamak için değil, en yüksek kârın sağlanacağı sektörlerde sıçramalı bir şekilde realize olur. Bu durum kapitalist üretimin anarşik karakterini ortaya koyar. Bir sektörde üretim düşerken, bir başka sektörde aşırı üretim gerçekleşir. Üretimdeki bu anarşik durum her kapitalistin kârını azamileştirmek için agresyonuna neden

olur. Bu süreç pazarda birbirini yok etme pahasına kıyasıyla bir rekabet üzerinden gelişir.

Kapitalist üretim ihtiyaçları karşılamak üzerinden yapılmaz, kâr daha fazla kâr için yapılır. Kâr bir anlamda kapitalist sistemin kalbidir. Kapitalist sistem kârla yaşar, kârla soluk alıp verir. Bundan dolayı kapitalist sistemde kullanım değeri değil, değişim değeri belirleyicidir. Marx bu durumu net bir tanımlamayla açıklar. Kapitalizmin temel çelişkinin kullanım değeriyle değişim değeri arasındaki çelişki olduğunu vurgular. Kapitalizm genelleşmiş bir meta üretimi sistemidir. Marx, metayı burjuva toplumunun ekonomik hücreleri olarak tanımlar. Kapitalist sistem, yapısı ya da ontolojisi gereği her şeyi ama her şeyi metalaştır. Artı-değer yanında bu meta döngüsü ve metalaştırma süreci kapitalizmin kendini yeniden üretme koşullarını hazırlar. Kapitalistin amacı sermayenin birikmesi, artı-değerin sermaye haline gelmesidir. Bu da metalaştırma sürecinin ayrılmaz parçası olarak işler.

Kapitalist üretim tarzı, artı-değerin kapitalist rekabete bağlı olarak sermaye haline getirilip, üretimin sınırsız bir şekilde artmasını ve sermayenin birikmesini amaçlayan işleyişe sahiptir. Kapitalistler artı-değere doymazlık yaşarlar. Bu doymazlık bilinenden farklı bir seyir izler. Kapitalist artı-değerin sadece küçük bir kısmını kendi yaşamı için tüketir. Asıl olarak bu doymazlık kendini, sermaye haline getirilecek artı-değerde, sermaye birikiminde dışa vurur.

Bu genel vurgulara bağlı olarak kapitalist sistemde insanların en asli ve yaşamsal ihtiyacı olan başta ekmek ve farklı temel gıdalar (diğer her şeyde olduğu gibi) insanlar için üretilmez. Çok soğukkanlı bir biçimde piyasa için ve kâr amaçlı üretilir. Başta bir kıta olarak Afrika ve birçok ülkede açlığın kronik ve yıkıcı bir vaka olması şaşırtıcı değil, sistemin doğası gereğidir. Ve burada "şaşırtıcı" olan bugünün teknolojisine bağlı olarak tarihteki insan ihtiyacını karşılayacak en büyük üretimin yapılmasına rağmen ya da olağanüstü bolluğa rağmen yüz milyonlarca insanın yok edici bir açlık çekmesidir. Ve bu durum kapitalizmin doğasına içkindir ve onun ruhuna ve işleyişine uygundur.

Bugün dünyada 2.1 milyar insan açlık ve yoksulluk sınırı altında yaşıyor. Birleşmiş Milletlerin hazırladığı açlık raporuna göre 2019 yılında dünya çapında 690 milyon insan açlık çekiyor. 2020 yılında, salgının da etkisiyle bu rakama 130 milyon kişinin eklenmesi bekleniyor. Aynı şekilde 55 ülkede 75 milyon çocuk hayatını sürdürmek için yeterli beslenmeden mahrum, temiz içme suyuna ulaşamıyor ve yeterli sağlık hizmetine erişemiyor. Bu çocukların 17 milyonu ise akut beslenme yetersizliği çekiyor. Ayrıca yılda 8 milyon insan gıda eksikliğinden yaşamını yitiriyor. Öte yandan dünya üzerinde üretilen toplam gıdanın yani yaklaşık 4 milyar ton gıdanın üçte biri çöpe dökülüyor. Tahminlere göre çöpe atılan gıdayla 870 milyon kişi beslenebiliyor. Tüketicilerin dünya çapında çöpe attıkları gıdanın yüzde 39'unun Kuzey Amerika ve Avustralya, yüzde 34'ünün ise Avrupa'da gerçekleşmesi dikkat çekiyor.

Sistem kendini gıdada olduğu gibi diğer sektörlerde de tüketim terörü üzerinden üretiyor. Tüketim, atomize olmuş kapitalist bireyin bir nevi varoluş biçimi haline geliyor. Ve bu olgu yani tüketme hazzı kapitalist toplumda bireyin mana

Senegal, 2005 açlık protestoları

30 Nisan 1980 Hollanda
Taç giyme töreninin
olduğu gün
gecekonduya
yaşayan halk sokaklara
döküldü. Temel
sloganları "ev yoksa
taç da yok" oldu.

dünyasını oluşturduğu gibi en temel "dürtüsü" olarak öne çıkıyor. Bir yanda olağanüstü ve dizginsiz tüketim arzusu, diğer yanda açlığın ölümcül gerçekliği "modern" kapitalizmin gerçek yüzü olarak ortaya çıkıyor. Açlığın yıkıcılığını yaşayan milyonlar ise bir anlamda sistemin çöpüne, sosyal atığna dönüşüyor. Bu "sosyal atık" zaten üzerinde çok durulacak bir konu olarak da görülüyor.

NEO-LİBERAL KAPİTALİZM VE EKMEK İSYANLARI

Dünya tarihinin son elli yılı kapitalizmin en yıkıcı ve yok edici dönemine tekabül eder. Neo-liberal kapitalizm diye de tanımlayabileceğimiz bu yıllar, modern barbarlığın çıplak bir şekilde kendini dışa vurduğu bir dönem oldu. Büyük altüst oluşlar yaşandı ve yaşanmaya devam ediyor.

1970'li yılların ortalarından itibaren kapitalist sistemin içine girdiği yapısal kriz, küresel finans kapitalin karşı devrimci hamlelerini beraberinde getirdi. Neo-liberalizm ekonomik, politik, ideolojik ayaklarıyla birlikte, konsantre karşı devrimci bir program olarak uluslararası düzeyde devreye sokuldu. Devlet, toplum, birey ilişkisinde ciddi dönüşümler yaşandı.

Küresel düzeyde IMF ve Dünya Bankası aracılığıyla yapısal uyum programları hayata geçirildi. Bu programlar özünde bir döneme tekabül eden refah politikalarının tasfiyesine ya da ekonomik aktör olarak da rol oynamış devletin sosyal yönünün metalaştırılmasına yol açtı. Devlet bir manada "toplum sözleşmesi" hükümleri altında nötr gözükken konumundan uzaklaştı, çıplak bir hüviyet kazandı; sermayenin gece bekçisine ya da güvenlik aygıtına dönüştü. Ekonomik ve toplumsal alandan çekilen devlet, radikal özelleştirme politikalarıyla finans kapitaline yeni av sahaları yarattı.

Finans kapitalin agresyonu, yıkıcı hamleleri ve yeniden sömürgeleştirme politikaları küreselleşme adıyla gündeme getirildi. Sermayenin olağanüstü serbestliğinin önünü açan bu süreç dünya halkları açısından alt üst edici sonuçlar yarattı. Küresel yoksullaşma, sefalet derinleşti. İşçi sınıfının tarihsel kazanımları gasp edildi. Güvencesiz, düzensiz, eğreti ve atipik çalışma norm haline getirildi. Ciddi sosyal hak kayıpları yaşandı. Eğitim, ulaşım, temel ihtiyaç ve gıda, barınma, güvenli gelecek, sosyal güvenlik, emeklilik hakkı gibi insanlığın müşterekleri yıkıcı metalaştırma sürecine tabi tutuldu. Radikal özelleşmelerle H. Arendt'in ifadesiyle kamusal alanın yıkımı hızlandı. Ekolojik yıkım ve çöküş dünyayı yok oluşa götürecektir boyuta ulaştı. Dünya çapında tarihin en yoğun işsizlik oranına ulaşıldı. Açlık yüz milyonlarca insanı saran bir ölüm anaforuna dönüştü.

Tarihin gördüğü en büyük yağma, talan ve yıkım hareketi olan neo-liberalizme karşı dünya halklarının ayağa kalkması uzun sürmedi. Özellikle insanlığın müştereklerine yönelik stratejik saldırılar, başta ekmek olmak üzere temel ihtiyaç maddelerinde görülen fiyat artışları ve kronik ve yaygın yoksullaşma ve işsizlik dalgası kitlelerin kolektif öfkesini tetikledi. Kitleler açlık ve sefaletle karşı harekete geçti.

Açlığın ve ölümün soğukluğunun yoksul kitleleri sarmasıyla 1970'lerin ikinci çeyreğinde ilk büyük açlık ayaklanmaları yaşandı. Mısır'da yaşanan 1977 Açlık-Ekmek Ayaklanması

neo-liberalizme ve despotik Arap rejimlerine karşı ilk büyük ayağa kalkışı simgeledi. Mısır iki kutuplu dünyada, sosyalizmin çekim merkezi olmasının da etkisiyle, bir kalkınmacılık modeli olarak devletçilik ve Arap milliyetçiliğini kaynaştıran Arap Sosyalizminin hayata geçirildiği başat ülkelerden biriydi. C. Abdül Nasır kimliğinde bütünleşen bu deneyim özünde devletçilik ve kamulaştırmaya dayanan kapitalist bir gelişmeyi amaçlıyordu. Bir yandan stratejik sektörler için yatırım yapılırken, öte yandan kitleler farklı biçimlerde sübvansiyonla ediliyordu. Bu yönde temel ihtiyaç maddeleri düşük seviyede tutulup, asgari ücret, genel olarak ücretlerde ve emekli maaşlarında nispi iyileştirmeler yapılmıştı. Böylece halkın yaşam standardının bir seviyeye getirilmesi amaçlandı. Öte yandan kalkınma için stratejik sektör olarak belirlenen sanayi sektörünün gelişmesi hedeflendi. Ve işçi sınıfı bu sosyal düzenlemeler yanında ucuz emek gücü olarak değerlendirilmek istendi. Nasır'ın iktidarının ilk yıllarında hızla gelişen grev dalgasına "sosyalizm" söylemine rağmen rejimin şiddetle saldırması, şaşırtıcı değil aslında eşyanın tabiatına uygundu. Nasır iktidarı sübvansiyonlarla bir yandan halkı rejime bağlamayı, diğer yandan sistemi güçlü tutmayı amaçladı. 1970 yılında Nasır'ın ölümü, Mısır'da başka bir dönemin kapılarını araladı. Özellikle 1974'ten sonra ekonomide devletin rolü azaltıldı. Mısır uluslararası sermayeye açıldı. Dünya Bankası ve IMF'yle bir dizi anlaşma imzalandı. Hızlı bir liberalleşme sürecine giren Mısır'da en başta devlet sübvansiyonları ortadan kaldırıldı. İşsizliğin yaygınlaşması ve enflasyonun artması, zaruri ihtiyaç maddelerine yapılan zamlar, kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi kitlelerin reaksiyonlarına yol açtı.

Biriken öfke 1977'nin ilk günlerinde Enver Sedat iktidarının ekmeğin gramajını üçte bir oranında azaltma ve temel ihtiyaç maddelerine zam kararı almasıyla bir isyana dönüştü. Başta Mısır'ın kalbi başkent Kahire ve önemli turizm ve sanayi kenti İskenderiye olmak üzere bütün kentlerde yoksul yığınlar sokakları işgal etti. Ayaklanma dalgalı bir biçimde gelişti. On binler sokakları doldurdu. İsyancıların temel taleplerine bağlı olarak Ekmek Ayaklanması adını alan eylemler zinciri, Mısır'ın siyasal atmosferini değiştirdi. İsyancılar zamların geri alınması ve ekmeğin aynı şartlarda çıkması istediler. Yaşanan gerçek ve muhteşem bir yoksul ayaklanmasıydı. Ve yoksul ayaklanmalarının ne derece yıkıcı ve cüretkâr olabileceğini çıplak bir şekilde ortaya çıkardı. Özellikle sokakları dolduran öfkeli kitlenin önünde kadınlar yer alıyordu. Kadınlar ayaklanmanın ruhunu belirledi. Kadınların aktif rol alışı ayaklanmanın yayılmasını ve öfkenin şiddetlenmesine yol açtı. Kendiliğindenci ama şiddetli bir patlama şeklinde kendini dışa vuran ayaklanma, hızla siyasal bir içeriğe büründü. Mısır "nomenklaturası" ve Enver Sedat rejimi hedef alındı. Bunu ayaklanmanın temel sloganlarında görmek mümkündür. Rejim isyancılara karşı olağanüstü bir şiddet kullandı. Ordu devreye girdi. Çıkan çatışmalarda 79 kişi yaşamını yitirdi, 1000'in üzerinde kişi yaralandı. 1500'e yakın gösterici ise tutuklandı. Enver Sedat iktidarını sarsan ayaklanma zorla bastırıldı. Fakat ayaklanma iki açıdan son derece büyük önem taşıdı: Birincisi ayaklanma Arap halklarının mücadele geleneğinin aktüel dışavurumu oldu ve öfkenin kudretini gösterdi. İkincisi küresel mahiyette karşı devrimci politikalar içeren neo-liberalizme ilk sarsıcı, kitlesel ve militan

1977, Mısır
Ekmek Ayaklanmaları

"Tarihin gördüğü en büyük yağma, talan ve yıkım hareketi olan neo-liberalizme karşı dünya halklarının ayağa kalkması uzun sürmedi. Özellikle insanlığın müştereklerine yönelik stratejik saldırılar, başta ekmek olmak üzere temel ihtiyaç maddelerinde görülen fiyat artışları ve kronik ve yaygın yoksullaşma ve işsizlik dalgası kitlelerin kolektif öfkesini tetikledi. Kitleler açlık ve sefaletle karşı harekete geçti."

1992 Los Angeles
Ayaklanması

başkaldırıydı. Yoksul kitleler kendilerini kuşatan zinciri parçalıyorlardı ve artık zemberek boşalmıştı. Arkasından yeni ekmek ve açlık ayaklanmalarının gelmesi kaçınılmazdı ve öyle de oldu. Mısır açlık ayaklanmalarının odak coğrafyalarından biri olacaktı.

EKMEK, ONUR VE İSYAN

1980'li yıllara girildiğinde küresel ölçekte neo-liberal politikalar hayata geçiriliyordu. Özellikle Kuzey Afrika ve Ortadoğu ülkeleri neo-liberal politikaların en alt üst ettiği bölgeler olarak öne çıktı. IMF ve Dünya Bankası'nın yapısal uyum politikaları ve bölgedeki otoriter ve despotik rejimlerin baskıları, rüşvet ve yolsuzlukları ve nepotizm kitleleri mobilize edecekti. Yapısal uyum politikaları kitleler için açlık, yıkım ve geleceksizlik demektir. Şiddetli bir yoksullaşma sarmalı içine giren Arap halkları, 1977 Mısır Ekmek Ayaklanmasının yolunu izleyecekti. Spontane ve dalgalı biçimde Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu açlık ayaklanmalarıyla sarsılmaya başladı. 1983'te Fas halkı ayağa kalktı. 1984 Fas'ı Tunus izledi. 1985'te Mısır'ın Kızıldeniz'deki komşusu Sudan'da Ekmek Ayaklanması yaşandı. 1987 Lübnan Açlık İsyanlarıyla sarsılmaya başladı. 1988'de Cezayir halkı ekmek için sokakları işgal edecekti. 1989'da Ürdün Açlık Ayaklanmasıyla sarsıldı.

Aslında 1977'de Mısır'da yaşanan Ekmek Ayaklanması neo-liberal politikalarla karşı erken gerçekleşen militan bir karşı çıkışı ifade etmişti. 1980'lerin ilk yıllarında başlayıp 1980'lerin sonuna kadar Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu saran Açlık Ayaklanmalarını, bu kolektif karşı çıkışın devamı olarak ele almak gerekir. Halklar neo-liberalizme direniş ve ayaklanmayla yanıtlar ürettiler. Muazzam direniş örnekleri yarattılar. Neo-liberalizme karşı spontane ve büyük öfkeyle patlayan bu ayaklanmalar gerici, despotik, Bonapartist rejimler tarafından kanla bastırıldı.

1990'lar neo-liberal politikaların artık oturduğu ve Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki "sosyalizm" deneyimlerinin çöküşü ve çözülüşüyle kapitalist barbarlığın yayıldığı bir dönem oldu. Aynı dönem farklı burjuva ideolojilerin olağanüstü etki yarattığı yılları kapsayacaktı. Halklara kölelik dayatıldı. İşçi sınıfı finans kapitalin stratejik saldırılarına maruz kaldı.

1990'ların en çarpıcı gelişmelerinden biri kapitalizmin kalbinde, yani ABD'de yaşandı. 1992 Los Angeles Ayaklanması kent yoksullarının ve proletaryanın öfke patlaması olarak gerçekleşti. Polis tarafından Siyahi bir gencin acımasızca dövülmesi ve bunun kameralarla tespiti ayaklanmayı tetikledi. Siyah öfke harekete geçti. Irkçı ABD kapitalizmine, yaşanan yoksulluğa ve sefaletle karşı içlerinde beyazların ve Hispaniklerin yer aldığı ayaklanma şehri alt üst etti. Kent, bir anlamda beş gün boyunca isyancıların denetiminde kaldı. Halkın öfkesi alev topuna dönüştü. Yoksullar zengin direniş ve doğrudan eylem biçimleriyle polisi etkisizleştirdiler. Los Angeles caddeleri kent yoksullarının danslarına, bir nevi şenliğe ve kolektif neşeye sahne olurken, ana akım medyanın talan ve yağma diye tanımladığı kitlelerin yaygın doğrudan el koyma eylemleri yaşandı. İsyanda otomobiller ve mobil

telefonlar etkin olarak kullanıldı. Bir taraftan kaçmak için yararlanıldı, diğer taraftan polisi bloke etmek, şaşırtmak için kullanıldı. Otobanlarda yakılan arabalarla barikatlar oluşturuldu.

Doğrudan el koyma eylemleri ABD egemenlerini en çok rahatsız eden ve üzerinde çok speküle edilen konu oldu. Bu konuda Guy Debord önemli tespitlerde bulunur. Guy Debord, aynı şehirde 1965 yılında gerçekleşen ve benzer eylemlerin yaşandığı başka bir ayaklanmanın tanığı olarak yazdığı ve bunun üzerinden Gösteri Ekonomisini değerlendirdiği makale (Gösteri-Meta Ekonomisinin Gerileyişi ve Yıkılışı) son derece değerlidir. Makalede Guy Debord, 1965 Los Angeles Ayaklanmasını muhteşem ve ezber bozucu şekilde ele alır. Ayaklanmayı işçi-tüketicilerin meta dünyasına karşı bir ayaklanma olarak değerlendirir. Yağmalamayı doğal olmayan ve insanlık dışı bir meta bolluğu toplumuna karşı gösterilen doğal bir tepki olarak görür. İsyancılar böylece metaya mecbur olma utancını reddettiklerini söyler. Bu analize belki şöyle bir ek yapılabilir: Doğrudan el koyma eylemleri bir yandan sermayenin birbirini besleyen ve tamamlayan olguları açığa çıkarırken, öte yandan kapitalist toplumda üretim ve tüketim sürecinin bütününe kapsayan yabancılaşmadan dolayı aralarındaki içkin bağ görülmeyen ya da kopuk kopuk ele alınan “iş, ücret ve tüketim” arasındaki devreyi kırmak anlamında çok manalıdır. Çünkü bu devre sermayenin kendini ürettiği ve yeniden ürettiği süreci ifade eder. Doğrudan el koyma eylemleri tüketim sürecinde yaşanan yabancılaşmayı berhava edici bir içerik taşır. Konjonktürel ya da anlık olmasının önemi yoktur. Eylemin kendisi bir anlamda özgürleştirici pratiktir. Bu eylemlerin şenlikli bir havada gerçekleşmesi şaşırtıcı değil, eylemin ruhuyla bağlantılıdır. Ve sermayenin acıyan yerine vuran eylem tarzlarından biridir. Ayrıca sermayenin kutsadığı özel mülkü korumak ve kollamakla hükümlü burjuva hukuku, böylece alt sınıflarca ayaklar altına alınır. Bu konu üzerinde bu kadar durmamızın nedeni açlık ayaklanmalarının ya da genel olarak kent isyanlarının büyük bir çoğunluğunda doğrudan el koyma eylemlerinin yaşanmasıdır. Ne yazık ki Marksist solun bu zamana kadar bu eylemlere yaklaşımı sorunlu ve içeriğini kavrayıcı mahiyette olmamış hatta çok negatif tanımlamalar yapılmıştır. Bu yaklaşımları kapitalizm ya da meta toplumun olağanüstü yıkıcı ve yabancılaştırıcı etkisinin yanında proletaryanın ve ezilenlerin yaratıcı yıkıcılığının yeterince anlaşılmasının bir sonucu ve Marksist harekette azımsanamayacak bir etkisi olan pozitivist, ilerlemeci ve ikameci anlayışın ve zihni dünyanın yansımaları olarak görmek gerekir.

1992 Los Angeles ayaklanması polisiye önlemlerle bir müddet sonra geri çekildi. Ayaklanma neo-liberal yıkıma, sistematik yoksullaştırma, işsizleştirme ve ırkçılığa karşı yoksulların ve proletaryanın 1990'lı yılların karanlığında bir aydınlatma fişeği işlevi gördü. Neo-liberalizme karşı bu ayaklanmayı Mayalı yerli halkın Meksika San Cristobal de las Casas eyaletinde başlattıkları 1 Ocak 1994'teki ayaklanma izledi. Meksika'nın en yoksullarını oluşturan Maya yerlileri Meksika tarihinin direniş pratiğine yaslanarak Zapatistalar adını aldı. Kökleri Maya yerlilerin sömürgecilere karşı direniş geleneğine ve 1910 Meksika Devrimi'ne dayanan Zapa-

“Ayaklanmayı işçi-tüketicilerin meta dünyasına karşı bir ayaklanma olarak değerlendirir. Yağmalamayı doğal olmayan ve insanlık dışı bir meta bolluğu toplumuna karşı gösterilen doğal bir tepki olarak görür. İsyancılar böylece metaya mecbur olma utancını reddettiklerini söyler.”

“Ekonomik kriz, sürekli işsizlik, sefalet, derin gettolaşma ve izolasyon öfkeyi infilak ettirdi. Paris alevler içinde kaldı. Steril Paris, ayaklanma ve yoksulların öfkesiyle sarsıldı.”

tistalar umudun ayaklanmasını simgelediler. Zapatistler kullandıkları dil, söylem, ritüeller, savaş tekniği, komün yaşamı ve pratiği, açığa çıkardıkları komün rezerviyle birlikte inşa ettikleri zihniyet ve mana dünyaları, otantik paradigmalarıyla ezber bozdular ve küresel düzeyde sarsıcı etki yarattılar.

2000’li yıllara girildiğinde neo-liberalizmin iktisadi, toplumsal, ekolojik düzeyde bütün yıkıcılığı açığa çıkmıştı. 2000’ler neo-liberal politikaların küresel düzeyde sonuçlarının alenileştiği bir dönem oldu. Çok boyutlu bir karşı devrim içeriğinde olan bu politikaların hayata taammüden bir saldırı ve hayatı yok etme anlamına geldiği geniş kitleler tarafından daha iyi anlaşıldı. Küresel düzeyde yoksulluk ve sefalet derinleşti. Eko-yıkım olağanüstü boyuta ulaştı. Emegün, kadının ve doğanın sömürgeleştirilmesi en ekstrem noktaya vardı. Sınıfsal, toplumsal, cinsel diskriminasyon ve kutuplaşma şiddetlendi.

Los Angeles’ta 1992’deki Ayaklanma metropollerin nabzını da ortaya koymuştu. Artık metropollerde açların, yoksulların, işsizlerin, ırksal, cinsel, dinsel diskriminasyona uğrayanların, yok kabul edilenlerin ayaklanma ve isyan merkezine dönüşmüştü. Neo-liberal yıkım politikaları çok boyutlu kapitalist ablukayı artırmış, sınıfsal öfkeyi beslemişti. Öfke özellikle kentlerin kıyısında, banliyölerinde birikmekteydi. D. Harvey’in deyimıyla Modernitenin Başkenti olan Paris’te 2005 yılında banliyöler patlayacaktı.

Paris’in kuzey doğusundaki banliyölerde polisten kaçan göçmen üç gencin bir trafoya saklanması ve burada yüksek gerilim hattından kaynaklanan elektrik çarpması sonucu ikisinin ölmesi, diğerinin ağır yaralanması patlama şeklinde gerçekleşen bir ayaklanmaya neden oldu. Vaka banliyölerde sistematik ve rafine ırksal, dinsel, etnik, cinsel diskriminasyona tabi tutulan, polis şiddeti ve tacizine maruz kalan yoksul, işçi, işsiz yığınları, kadınları yani kentin “lanetlilerini” harekete geçirdi. Ekonomik kriz, sürekli işsizlik, sefalet, derin gettolaşma ve izolasyon öfkeyi infilak ettirdi. Paris alevler içinde kaldı. Steril Paris, ayaklanma ve yoksulların öfkesiyle sarsıldı.

III. Napolyon döneminde Vali ve mimar G. E. Haussman, Napolyon’un kararıyla, sınıf mücadelesi ve savaşlarının tecrübesi ve ihtiyaçlarına uygun olarak Paris’i bir nevi yeniden inşa etmişti. 1853- 1870 arasında süren modern zamanların bu ilk kenti mutenalaştırma- soylulaştırma operasyonu, gerçek manada sınıf savaşlarının ihtiyacına göre kentin düzenlenmesini içeriyordu. Şiddetli sokak ve barikat savaşlarına sahne olmuş Paris’te olası, benzer, yıkıcı gelişmelerin tekrarlanmaması için kent, merkezinden çevreye doğru uzanan dev bulvarlarla yeniden inşa edilmişti. Bu süreç disiplinler ve kapsamlı bir kentsel dönüşüm programını içermekteydi. Harvey bu süreci hem “Asi Şehirler” hem de “Paris, Modernitenin Başkenti” adlı çalışmalarında son derece iyi anlatır. Asi Şehirler’de edebiyatın içine sızmış eski Paris’in dar sokaklarını ve iç içe girmiş evlerini ve olağanüstü sefaleti canlı bir şekilde işlenir ve kentin sınırları, saklı kalmış yön-

leri ortaya konularak modernleşme ve bunun üzerinden Paris ele alınır.

Geniş bulvarlardan, tehlikeli sınıfların kontrolünü sağlamak, olası ayaklanma ve isyan zamanlarında kent merkezinin güvenliğini almak için yararlanılıyordu. Aynı alanlar daha sonra tüketim mabetlerine ve modernleşmenin en önemli simgesi olan otomobillerin kullanıldığı mekanlara dönüştü. 2005 Paris Ayaklanması banliyö odaklı yaşansa da kent merkezinin hızla sarsılabileceği ortaya çıktı. Ayaklanmada 10 bin özel araç, yüzlerce kamu binası, kamu taşımacılığında kullanılan otobüs ve postane aracı, 30 bin çöp bidonu ateşe verildi. Alevlerin Paris merkezini sarması olasılık dahilindeydi. İsyanlıların özel mülkü ve devleti simgeleyen bina ve arabaları ateşe vermesi son derece manalı, sınıfsal bir tutumu ve öfkeyi ifade ediyordu. Özel mülk ve devlet arasındaki içkin bağ kitleler tarafından reflekssel olarak görülmüştü. Devlet her türlü şiddet ve aşağılanmanın kaynağını, özel mülk ise hayatlarının gaspını ifade ediyordu. Paris hızla asi bir kente dönüştü. 1968 zaten yakın tarihte bir kentin hızla ve sarsıcı bir şekilde nasıl asi bir kente dönüşebileceğini ortaya koymuştu. 2005 Ayaklanmasına dönemin Cumhurbaşkanı Sarkozy'nin yaklaşımı son derece provokatif ve ırkçıydı. "Ayaktakımına sıfır tolerans" sözleriyle kent yoksullarına, göçmenlere, işsizlere ırksal ve sınıfsal nefretini kusmuş, polis şiddetinin önünü açmıştı.

Geçmişte sömürgeci zihniyet ve uygulamalar "ilkelleri" uygarlaştırmak adıyla rasyonalize ediliyordu, post-kolonyal dönem adı verilen sömürge sonrası dönemde ya da içinde yaşadığımız modern zamanlarda ise bunun adı "entegrasyon" politikalarına dönüştü. Ayrıca artık banliyöler her ülkenin içindeki "Güneylilerin" yani açların, yoksulların, işsizlerin yaşadığı yerlerdi. Paris Ayaklanması bu alanda biriken öfkeyi dışa vurdu. Artık başta Paris olmak üzere Avrupa metropollerinde ve ABD'de ırk ayrımının çıplaklaştığı ve neo-liberal yıkım politikaların yarattığı ölü kentler yeni kent ayaklanma merkezleri haline gelecekti. Benzer gelişmeler Brezilya gibi çevre ülkelerdeki megapoller için de geçerliydi. Öyle de olacaktı. 15 yıllık bir kesit içinde yoksul ayaklanmaları yayıldı. 2005 Paris Ayaklanması bu sürecin en önemli momentini olarak dikkat çekecekti.

2000-2005 arasında dikkat çekici bir başka gelişme Filistin'de ikinci İntifadanın başlamasıyla oldu. 5 yıl gibi uzun soluklu devam eden İntifada hareketi Siyonizm'e karşı yoksul bir halkın özgürlük ve haysiyet mücadelesiydi. İntifada Filistinli yoksul ve fakir halkın muazzam direnişini açığa çıkardı. Mazlumun direniş kudretini ortaya koydu. Hareket ulusal yönünün yanında sınıfsal dinamikleri harekete geçirdi. Filistin işçi sınıfı ve yoksul yığınlar ayaklanmanın taşıyıcı gücü rolünü oynadı. Ekmek ve özgürlük mücadelesi ayaklanmanın ruhunu oluşturdu. Yaratılan İntifada komiteleri başka bir Filistin'in embriyonu işlevi gördü. Komiteler tüm toplumsal sınıfları yatay düzlemde aurası içine aldı ve kitlesel seferberlikleri besleyerek, sürekli kıldı. Yılları kapsayan sürekli direniş ve sürekli ayaklanma haliyle İntifada de-

"Artık başta Paris olmak üzere Avrupa metropollerinde ve ABD'de ırk ayrımının çıplaklaştığı ve neo-liberal yıkım politikaların yarattığı ölü kentler yeni kent ayaklanma merkezleri haline gelecekti. Benzer gelişmeler Brezilya gibi çevre ülkelerdeki megapoller için de geçerliydi. Öyle de olacaktı. 15 yıllık bir kesit içinde yoksul ayaklanmaları yayıldı. 2005 Paris Ayaklanması bu sürecin en önemli momentini olarak dikkat çekecekti."

“Artık burjuva hegemonyasının yarattığı büyü isyanlar karşısında bozuluyordu. 1977 Mısır Ekmek

Ayaklanması neo-liberal politikaları karşı gelişen ilk kolektif karşı çıkışı gösterirken, Arap Halklarının 2011’de gerçekleştirdiği ayaklanmalar neo-liberal hegemonyayı kıran bir içerik taşıdı.

Bu süreç Rojava heteredoks devrimi ve 2013 Gezi ayaklanmasıyla taçlanacaktı. Abluka dağıtılmış, direniş enternasyonalleşiyordu.”

Ferguson, ABD, 2014

neyimi dünya halklarının direniş savaşları/sanatları içinde istisnai yerini alacaktı. Bu pratik Ortadoğu haklarını derinden etkiledi ve sarstı. Kısa müddet sonra aynı bölgede bu birikim ve ruh halinin etkisiyle yeni yoksul ve ekmek ayaklanmaları yaşanacaktı.

KÜRESEL KRİZ, HALKLAR AYAKTA

2007- 2008 Küresel krizi yapısal ve sistemik bir krizi işaretledi. Kriz, yapısal krizlerin karakteristik özelliklerine uygun olarak multi-kriz şeklinde gelişti. Yani sadece bir ekonomik kriz değil, siyasal ve toplumsal bir kriz biçiminde boyutlandı. Her yapısal kriz aynı zamanda kapitalist üretim ve yeniden üretimin sorununu yakıcılaştıran ve sistemin şiddetli bir şekilde sarsılmasına yol açan sonuçlar doğurur. Bu süreç aynı zamanda küresel düzeyde sınıfsal antagonizmanın şiddetlenmesi anlamına gelir. 2008’den sonra benzer şeyler yaşandı. İçine girdiğimiz yüksek konjonktür 13 yıl geçmesine rağmen halen devam etmektedir. Kriz bu süreçte iç fazlar geçirerek derinleşti ve şiddetlendi.

Bu süreç küresel düzeyde olağanüstü gelişmeleri beraberinde getirdi. Önce senkronize bir şekilde bankacılık ve borç krizi içine giren Avrupa’nın güneyi; Yunanistan’dan başlayıp, Portekiz’e kadar yaygın sınıf ve kitle hareketlerine sahne oldu. Genel grevler, grevler, meydan işgalleri, büyük kitle gösteri, sokak çatışmaları, fabrika işgal eylemleri bütün bölgeyi sardı. Yalnızca Yunanistan’da 2009-2011 arasında 29 genel grev, 70’e yakın sektörel grev yaşandı. Borç çevriminin kırılmasıyla ülke iflası ilan edilen Yunanistan’da neo-liberal yıkım politikalarına karşı kitleler, uzun süreli bir ayaklanma hali içine girdi. Yunanistan Avrupa’nın en zayıf halkası olarak öne çıktı.

2011’de Tunus ve Mısır’da milyonlar mobilize oldu. Arap halkları büyük bir öfkeyle ayağa kalktı. Ayaklanma dalgası bir açlık ve ekmek ayaklanması olarak dikkat çekti. Mısır ve Tunus’un direniş tarihinde yeri olan ekmek ayaklanmaları aktüel biçim kazanıyordu. Milyonlarla dolan Tahrir ve önceki adı 7 Kasım olan, sonra Buazizi olarak değiştirilen meydana kitleler ekmek ve özgürlük taleplerini haykırdılar. Günlerce meydanlar yoksullar, işçiler, işsizler, kadınlar yani geniş yığınlar tarafından işgal edildi. Düzen hükümünü yitirdi. Ayaklanmalar neo-liberalizmin çıplak ve yıkıcı sonuçlarına, yoksulluğa, açlığa, yolsuzluğa ve despotik rejimlere karşı kolektif bir isyandı. Ve kitle hareketi hem Tunus, hem de Mısır’da aşağıdan bir devrimin olanaklarını yaratmıştı. Devrimin bir imkana dönüşmemesine karşın ayaklanmalar, neo-liberal dönemin sonunu işaretliyordu. Artık burjuva hegemonyasının yarattığı büyü isyanlar karşısında bozuluyordu. 1977 Mısır Ekmek Ayaklanması neo-liberal politikaları karşı gelişen ilk kolektif karşı çıkışı gösterirken, Arap Halklarının 2011’de gerçekleştirdiği ayaklanmalar neo-liberal hegemonyayı kıran bir içerik taşıdı. Bu süreç Rojava heteredoks devrimi ve 2013 Gezi ayaklanmasıyla taçlanacaktı. Abluka dağıtılmış, direniş enternasyonalleşiyordu.

2011 İngiltere İsyanı yukarıda belirttiğimiz metropollerde gelişen kent ayaklanmaları karakterini ve özelliklerini bünyesinde taşıdı. 2011 yılı Ağustos ayının başında çete üye-

si olduğu iddia edilen siyahi bir gencin polis tarafından öldürülmesiyle Londra'nın kuzeyi, Tottenham, kitlesel bir başkaldırıya sahne oldu. Beş gün süren öfke dalgası kamu otoritesi ve devleti simgeleyen şeylere yöneldi. Polis otoları, belediye otobüsleri yakıldı. Bankamatikler kullanılmaz hale getirildi. Yaygın doğrudan el koyma eylemleri yaşandı. Gündelik hayat içine sinmiş sınıfsal kutuplaşmaya, yoksulluk, yoksunluk, diskriminasyon ve polis şiddetine karşı yoksul yığınlar sokakları işgal etti. Neo-liberal politikaların en katı ve şiddetli uygulandığı İngiltere'de banliyölerde yaşayan işçi sınıfı, işsizler ve yoksulların yaşadığı çıplak yoksulluk, rafine ırkçılık politikaları, yarınslık ve belirsizlik hali kolektif başkaldırığı tetikledi. Egemenleri afallatan bu gelişme "yavaş çekim ahlaki çöküş", "gözü dönmüş sınıf-altı kesimlerin eşkıyalığı", "yetersiz ebeveynlik" gibi kibirli ve yok sayıcı tanımlamalarla değerlendirildi. Ayaklanma dalgası geçtikten sonra yakalanan isyancılar ağır cezalara çarptırıldı. Böylece yoksullara göz dağı verilmek istendi. Aslında isyana katılan genç bir kadın isyanı özetliyordu; "Bence bazıları öldürülen o çocuk için adalet için oradaydılar. Ve gerisi ise olanlar için oradaydı: (Sosyal) Kesintiler, hükümetin iyi yapmadığı şeyler için, iş yok, para yok, adalet yok." Londra ayaklanmasına neden olan bütün koşullar hala bütün yakıcılığıyla yaşanıyor. Bugün yaşanan dinginlik aslında öfkenin farklı biçimde biriktiğini gösteriyor.

Söylediklerimizi 2014 Ferguson ve 2015 Baltimore Ayaklanmaları bir kez daha doğruladı. Baltimore'da 25 yaşındaki Freddie Gray'ın polis tarafından işkence sonucu öldürülmesi Baltimore'da siyah öfkeyi tetikledi. Baltimore neo-liberalizmin yarattığı ölü kentlerden biriydi. Kriz ve neo-liberal yıkım politikaları ABD'de sınıfsal, ırksal ve sosyal eşitsizliği şiddetlendirdi. Bugün ABD'de üç siyahtan biri hapisane deneyimine sahip, ayrıca ABD hapisanelerinde 750-800 bin siyahi bulunuyor. Baltimore'da işsizlik, ayaklanma döneminde %50 civarındaydı. Ayaklanma kısa sürede tüm şehre yayıldı. Şehirde sokağa çıkma yasağı ilan edildi. Ordu kent kritik noktalarında konumlandı. İsyanda 6 kişi devlet güçleri tarafından öldürüldü. 700 kişi yaralandı. 5800 kişi tutuklandı. Binden fazla işyerinde doğrudan el koyma eylemi yaşandı ve yüzlerce işyeri, polis arabası ve diğer resmi araç yakıldı.

1981 Brixton ve Lyon, 1985 Broadwater, 1995 ikinci Brixton, 2001 Leed's, 2014 Ferguson ayaklanmaları metropollerin de hiç de tekin yerler olmadığını gösterdi. Açların ve yoksulların öfkесinin şiddetini ve yıkıcılığını tekrar tekrar ortaya koydu. Son olarak George Floyd'un öldürülmesiyle ABD'yi saran toplumsal ayağa kalkış, küresel öfke hareketine dönüştü. Ve yeni dönemdeki öfke karakterini açığa çıkardı. Artık her ülkenin güneyinde yaşayanların yaşamsal sorunlarının aynışması, çelişkilerin iç içe girmesine bağlı olarak benzer kolektif ruh hali yaşadıkları, kaderlerinin ve kederlerinin ortaklaştığı ve kolektif refleks geliştirdikleri ortaya çıktı. Bu son derece önemli gelişme yeni dönem öfke karakterini ve öfkenin biriktiği fay hatlarını ortaya koymaktadır.

Gezi Ayaklanması, 2013

“YAKARSA DÜNYAYI GARİPLER YAKAR”

2019-2020 yılında 44 ülkeyi saran ayaklanma dalgası yeni bir tarihsel momentin içine girdiğimizi gösteren gelişme olarak dikkat çekmektedir. Kapitalizmin yapısal krizinin ekolojik kriz ve küresel sağlık krizi gibi yeni nesil krizlerle daha da şiddetlenmesi, krizin resesyon ve depresyon salınımı küresel düzeyde sınıfsal ve toplumsal kutuplaşmayı artırdı. Kriz ve pandemi koşulları açlığın ve yoksulluğun olağanüstü bir noktaya ulaşmasına yol açtı. Aynı şekilde sınıfsal, ırksal, cinsel diskriminasyon arttı ve ekolojik yıkım derinleşti.

Pandemi koşulları gıda krizini şiddetlendiriyor. Bir kıta olarak Afrika, Latin Amerika ve Uzak Asya'nın bazı bölgeleri açlık tehdidi altında. Diğer taraftan küresel savaş konseptinin bir parçası olarak sürekli iç savaş coğrafyaları haline getirilmiş Suriye, Irak, Yemen, Afganistan, Sudan ve Güney Sudan yıkıcı açlık tehdidi altında parçalanıyor. Ayrıca açlık olgusu metropoller dahil, her ülkenin güneyinde sahici bir tehdide dönüşüyor. Ekonomik kriz, salgın koşulları ve devlet sübvansiyonlarının kalkması açlığın ölümcül soğukluğunu her yoksulun hissetmesine yol açıyor.

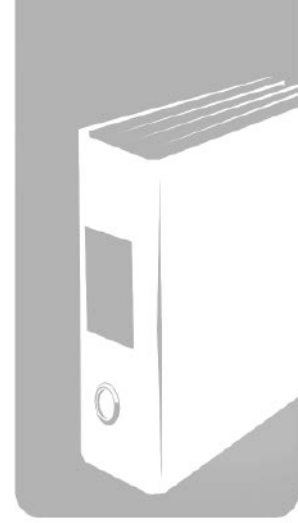
Bunu çıplak biçimde ekonomik kriz ve çöküş yaşayan Lübnan'da 2020 yılında açlığa karşı birkaç defa tekrarlanan olağanüstü kitlesel ve meydan işgal eylemlerinde gördük. Kolombiya ve Şile'de de benzer açlık isyanları gerçekleşti.

İçine girdiğimiz dönemi yeni ayaklanmalar çağı olarak değerlendirmek abartılı bir tanım değildir. Kapitalizmin ulaştığı entegrasyon boyutu, krizin yeni nesil krizlerle kapitalizmin varoluşsal krizine dönüşmesi ve sınıfsal antagonizmanın şiddetlenmesi dünyanın her alanını ayaklanma ve isyan merkezine dönüştürebiliyor. Kriz sonrası 2011-2013, 2016-2018 ve 2019-2020 olarak üç dalga halinde gelişen küresel ayaklanma dalgaları söylediklerimizi doğrulamaktadır.

Bu zincirleme ayaklanma dalgaları, pratiği de enternasyonalleştirilmektedir. 2020'li yılları belirleyecek en önemli tehditlerden biri açlık olacaktır. Yeni pandemi ve benzer katastrofik gelişmeler artık kapitalizmin normaline dönüşmüştür. Bugün Lübnan, Kolombiya ve Şile'de kendini dışı vuran açlık isyanlarının yakın süreçte başta yukarıda sözünü ettiğimiz ülke ve coğrafyalarda patlamalar şeklinde yaşanması yüksek bir olasılıktır. Bu sürece metropoller de dahildir. Öfke artık her ülkenin kendi güneyinde farklı saiklerle beslenerek birikmektedir. Açlık ve ekmeğin yokluğu öfkenin şiddetini ve yıkıcılığını artıracaktır. Görev öfkenin içinde olmak ve öfkeye dönüşmektir. Çünkü gerçekten “yakarsa dünyayı garipler yakar.”

Kaynaklar

- P.A. Kropotkin, Ekmeğin Fethi, Öteki Yay., 2000.
 E. Hobsbawn, Devrimler Çağı, Dost Yay., 2019.
 Eric Hazan, Fransız Devrimi Tarihi, Say., 2016.
 Ersnt Mandel, Marksist Ekonomi El Kitabı, Özgür Üniversite Yay., 2008.
 Fuat Yücel Filizler, Kriz ve Kitle Grevi, Devrimci Proleter (E. Kitap).
 Niyazi Berkes, İslamiyet Milliyetçilik Sosyalizm, Köprü Yay., 1969.
 Enver el Malik, Çağdaş Arap Düşüncesi, Altın Kitapları, 1971.
 Zeynep Güler, Arap Milliyetçiliği Mısır ve Nasırcılık, Yazılama Yay., 2013.
 Faik Bulut, İntifada Dersleri, Analiz Yay., 1990.
 Guy Debord, Gösteri Toplumu, Ayrıntı Yay., 2008.
 Sitüasyonist Enternasyonal, Altıkkırkbeş Yay., 2008.
 L.V. Camus, Toprak ve Özgürlük, Sümer Yay., 2018.
 David Harvey, Neoliberalizmin Sonu, Sel Yay., 2015.
 David Harvey, Asi Şehirler, Metis, 2013.
 David Harvey, Paris Modernitenin Başkenti, Sel Yay., 2012.
 Alex Callinicos, Neo- Liberalizm ve Sınıf, Salyangoz Yay., 2006.
 (Der.) Doğan Çetinkaya, Ortadoğu: Direniş Devrim Emperyalizm, İletişim Yay., 2014.
 B.A. Mercan, 2011 İngiltere İsyânlarını Anlamak, Mülkiye Dergisi, Sayfa 105- 142, Sayı:37/1, 2013.
 Yavuz Yıldırım, Kent Araçlığıyla Ortak Olanı Kurmak: Öfeliler ve İşgal Et Hareketleri, Sayfa 143-162, Sayı:37/1, 2013.
 İlker Şahinoğlu (2006), “Paris Ayaklanması” <https://www.teorivepolitika.net/index.php/arsiv/item/403-paris-ayaklanması> (Erişim Tarihi: 09.01.2021)
 Volkan Yaraşır, (2011), “Mısır'da İsyân ve Ayaklanma”
 Volkan Yaraşır, (2015), “Baltimore Ayaklanması”
 Guy Debord, Gösteri-Meta Ekonomisinin Gerileyişi ve Yıkılışı <https://www.geocities.ws/anarsistbakis/makaleler/debord-gosteriekonomisinin.html> (Erişim Tarihi: 09.01.2021)
 Soner Torlak, Zapatistalar: Salyangozun Uzun Yürüyüşü, <https://gazetekarınca.com/2017/03/zapatistalar-salyangozun-uzun-yuruyusu/> (Erişim Tarihi: 09.01.2021)

a. aydın

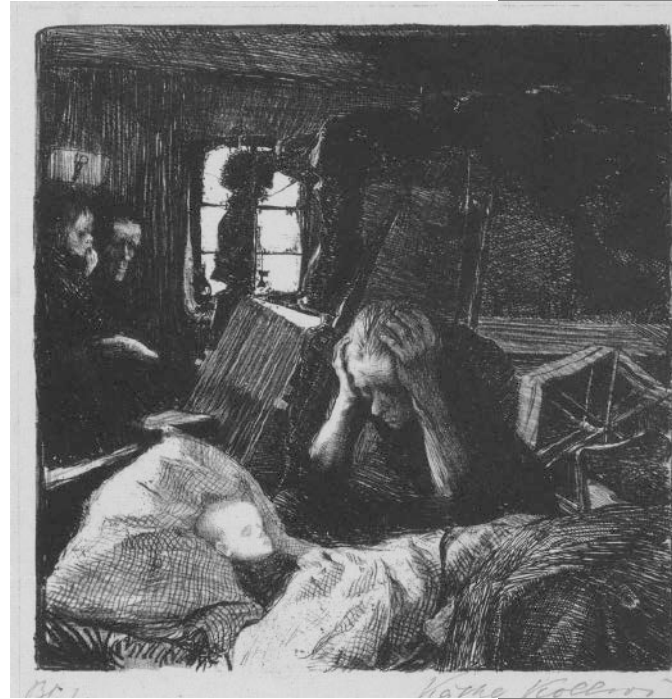
Faşizm ve Açlık

ÇALIŞTIKÇA SEFALET BÜYÜYOR

“Elbette şimdi birçokları bu denli bir ‘iş yaratma’ yöntemiyle ister istemez insanların beslenmesinin korkunç bir biçimde topların beslenmesine dönüşeceğini görüyordu.”¹

Faşizm iktidara geldiğinde en iri tekellerin sermayesini artırmak ve savaşın, yayılcılığın hazırlıkları için bazı işler artmaya, yaygınlaşmaya başlar. Brecht’in^a vurguladığı “iş yaratma”, otoban, yol yapımı, devasa boyutlarda ve çok sayıda yapı ve imar işlerinin, silah ve top yapımının yaygınlaşmasıdır. Mussolini^b İtalya’da iktidara geldikten sonra, 1922-1934 yılları arasında 43 milyar litrelik bayındırlık işine girişir. 550 km uzunluğunda otoban yapılıır. Almanya’da 1934 yılında “ikinci çalışma savaşını” başlatan Hitler^c 7 bin km otoyol yapacağını açıklar. 1937’de 2 bin km otoyol tamamlanır ve her yıl bin km otoyol yapmaya devam edeceklerini duyurur. Almanya’da dört yıllık savaş hazırlığı masrafının 30 milyar markı aştığı tahmin ediliyor. Türkiye’de de 12 Eylül 1980’den sonra başlayan ve yıllar geçtikçe artan otoban, duble yol, köprü, büyük ve en büyük adliyeler, cezaevleri, havaalanları, saraylar vb. yapımları sürüyor. Bu tür işleri yapan faşist ülkelerde, işçiler düşük ücretlerle ve kötü koşullarda çalıştırılırlar. Tarım proletaryası ve küçük köylüler daha da yoksullaşırken yatırımlar, tekellerin kasalarını dolduracak imar, inşaat ve sanayi alanlarına yapıldığından açlık ve sefalet büyümeye başlar.

Faşist ülkelerin imara büyük yatırım yapılan yıllara ait verileri, faşizmle açlık arasındaki bağı göstermektedir. “Bizzat İtalyan basınının verdiği rakamlara göre, itibari ücretler 1927- 1932 arasında yarı yarıya düşmüştür. (...) 1927 ile 1935 arasındaki düşüşün yüzde 60 ile 70 arasında olduğunu söylemek abartılı ol-

Käthe Kollwitz
“Dokumacıların İsyanı” Serisi 1

"Dokumacıların İsyanı" Serisi 2

"Dokumacıların İsyanı" Serisi 3

maz."² Bu yıllarda ücretler %30'luk enflasyona karşın daha az zam yapılarak düşürülmektedir. "30 Ocak 1933'ten 1935'e kadar Almanya'da ücretler yüzde 25 ile 40 arasında düşmüştür... Bavyeralı Bakan Wagner de 'pek çok Alman işçisinin açlık çektiğini' kabul ve itiraf eder."³ Bu sözler faşizmin getirdiği açlığı gösteriyor. Faşizmin kadroları olumsuz olan hiçbir gerçeği kabul etmek istemezler. Ancak istisnai olarak gerçeklerin ağızdan kaçırıldığı olur. Büyük imar işlerine yapılan harcamalar, emekçilerin yaşam koşullarını kötüleştirip açlığı artırmaktadır. Türkiye'de 12 Eylül faşist darbesinden sonra işçi ücretlerinde düşüş yaşandı. Reel ücretler 1979'a oranla 1984 yılında sanayide yüzde 40, ortalamada ise yüzde 30'un üzerinde düştü.

Faşizmin iktidara geldiği ülkelerde işçi sınıfının ve tüm emekçilerin yaşam düzeyi düşmüş, yoksullaşma giderek artmış ve açlık ortaya çıkmıştır. Büyük imar projeleriyle birlikte çoğu zaman artan iş alanlarına karşın açlık ve yoksulluk artmıştır.

FAŞİZM HALKA NE GETİRİR?

Faşizm gücünü sağlamlaştırdıkça gerçek yüzü daha fazla ortaya çıkmaya başlar. Dimitrov^d "Faşizm işçilere 'adil ücret' vaat etti ama gerçekte onların hayat standartlarını daha da düşürdü, yoksullaştırdı. İşsizlere iş vaat etti; ancak bugün emekçiler açlıktan -daha da- büyük bir acıyla kıvraniyor, köle emeğe zorlanıyorlar."⁴

Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussolini ile faşizmin iktidara gelmesinden sonra emekçilerin yaşadıkları bizde 12 Eylül sonrası görülüyor: İşçilerin aldıkları ücretlerin gayri safi milli hasılaya oranı ve "milli gelir"den işçilere ödenen ücretin miktarı düşmüştür. Sürekli düşen alım gücü, 2020 yılında pandemi ile daha da artmıştır. "TÜİK verilerine göre işgücü ödemelerinin milli gelir içerisindeki payı geçen yılın üçüncü çeyreğinde yüzde 32,9 iken bu oran 2020 yılında yüzde 29,9 oldu. (...) (Sermaye gelirlerinin) payı ise yüzde 50,5'ten 55,3'e yükseldi."⁵

Pandemi ile birlikte açlığın, yoksulluğun, intiharların, cinnetin, işsizliğin en yüksek seviyelere ulaştığı bu dönemde emekçilerin gelirindeki yüzde 3'lük azalmaya karşın sermaye sınıfının gelirinin yüzde 5 civarı artmış olması faşizmin neden var olduğunu, açlığın faşizm ile daha fazla artışının en açık kanıtlarından birisidir. Pandeminin açığa çıkardığı gerçekler elbette sadece faşizmle ilgili değildir, faşizmin etkisi açlığın daha fazla artmasıdır, baskı ve teröre dayalı gerçekleşmesidir.

Faşist Hitler, Almanya için "Ya bir köylü devleti olur ya da hiçbir şey olmaz."⁶ demektedir. Sonrasında ise "köylü malları kanunu" ile milyonlarca köylü çocuğunu köylerinden çıkarıp dilenci durumuna getirmiştir. "Çiftlik işçileri yarı köle duruma getirilmiş, serbest hareket gibi ilkel bir haktan bile yoksun bırakılmışlardır."⁷ Feodalizm döneminin gerici, ilkel egemenlik biçimi uygulanmaya başlanmıştır. Köylülerin ürettikleri ürünleri pazarlarda satma olanağı da ellerinden alınmıştır.

Türkiye'de 12 Eylül darbesi ile birçok üretim ve tüketim kooperatifinin kapatılması, daha sonraları ise tohumda patent zorunluluğu getiren yasa, hal yasası gibi gelişmelerle benzer sorunlar yaşanmıştır. Üreticinin üretimden uzaklaştırılmasıyla bir yandan üretici yoksulluk ve açlıkla karşı karşıya kalırken diğer yandan genel olarak besin maddesi satma olanağı da ellerinden alınmıştır.

Brecht faşizmin açlık konusunda yaklaşımlarını şu sözlerle ortaya koyuyor; "Badanacı Hitler; kendileri giysisiz, aşsız, konutsuz olup, tüm ulusu giydiren, besleyen ve tüm ulusa konut diken işçilere çektiği bir nutukta, özveriye hazır olmadıkları ve hep aş, giysi, konuta kafa yordukları sürece, gerçek bir devlete sahip olamayacaklarını söylüyordu. Açları ve tokları, midelerini çok fazla düşünmekle suçluyordu. Hitler'in bakanı Frick, yoksulları, salt (...) sosyal tırmanma nedeniyle çocuk yapmaktan kaçınmakla suçluyordu. EK: Bu seviyesiz kadınlar, çocukları için ekmekten daha az değerli olduklarını sanıyorlar herhalde."⁸ Buradaki faşist anlayışla, "kuru ekmek yiyorlarsa aç değillerdir" diyen anlayış aynıdır. Kadınların çalışmasını engellemek için çocuk yerine kariyer yapmak suçlamasının faşistlerin ortak yönlerinden olduğu anlaşılıyor. Anneleri çocuklarına karşı duygusuzlukla suçlamak, faşizmin devamlı duygulara hitap edip, duyguları sömürerek yönetme anlayışından kaynaklanıyordu. Yeter ki açlığa katlansınlar, o zaman "yüce ve duygu yüklü" olurlar. Ya açlıktan hasta olan, sakat kalan, ölen çocuklar? "En az üç çocuk" çağrılarını tesadüf değildir. Faşistlerin ortak yanlarından birisi de nüfus artışını hızlandırmak, kadınların daha çok doğum yapmaları için baskı yapmaktır.

AÇLIKLA TERBİYE

Faşizm aynı zamanda işçi sınıfını teslim almak ve boyun eğdirmek isteyen tekelci sermayenin bir devlet biçimidir. Bu amacına ulaşmak için açlığı bir kamçı olarak kullanmaktadır. Nerede faşizme boyun eğmeyen işçiler, çalışanlar varsa hemen işsizlik kamçısının yakıcı acısını hissetmeye başlarlar. Bu kamçı ile dövülürler.

İtalya'da toprak sahipleri faşist sendikalara üye olanları işe alırken, bankalar da sadece faşist sendikalara üye olan çiftçilere kredi vermektedir. "Sosyalist kooperatif kurma fikrinin yerleşik olduğu belli bazı merkezlerde direniş güçlüydü ve yıllarca sürdü. Ama yavaş yavaş, işverenlerin taleplerini yerine getirmezlerse açlıktan ölecek olan toprak emekçileri, tek tek ya da gruplar halinde faşist sendikalara katılmayı kabul ettiler."⁹ Türkiye'de de çiftçiler kredi borçları, faizler, tarımda girdilerin yüksekliği, pazarlama sorunları gibi birçok nedenle iflas ederek hapis cezası aldılar. Bu nedenle ilçe hapishanelerinin dolduğu, çiftçilerin hapishanede yatmak için sıra beklediği acı gerçekler yaşandı. Faşist partilere üye olanlar ve referans olanlar, mülki idareden "sakıncasız" olduğu onayını alan çiftçiler kredi, tarım desteğini alabiliyorlar, işe girebiliyorlar. "Ötekiler" kapı kapı dolaşır, işlerini yaptırmak için boşuna çabalarlar. Medyada sık sık görülen, sınavlarda yüksek puan alanlara mülakatlarda düşük puan verilerek eleme haberleri açlıkla terbiye yöntemlerinin haberleridir.

12 Eylül faşist cuntasının sendikaları kapatmasıyla başlayan saldırı günümüzde de devam ediyor. Sendikali işçilerin çalışan sigortalı işçiye oranı 12 Eylül 1980 öncesi yüzde 40 iken 2020'de yüzde 13 civarındadır.

Faşizm denildiğinde korku ve dehşetle hatırlananların başında Gestapo° gelir. En başta komünistleri fişleyerek işe başlamış, komünist parti üyesi ya da komünistlerin yönettiği sendikalara üye işçileri işten atırıp çalışmalarını engellemiştir. Eğer tutuklanıp toplama kamplarına gönderilmemişlerse sıraları daha gelmemiştir. İşten atmalar, faşizmi reddeden sosyal

"Faşizm denildiğinde korku ve dehşetle hatırlananların başında Gestapo gelir. En başta komünistleri fişleyerek işe başlamış, komünist parti üyesi ya da komünistlerin yönettiği sendikalara üye işçileri işten atırıp çalışmalarını engellemiştir. Eğer tutuklanıp toplama kamplarına gönderilmemişlerse sıraları daha gelmemiştir. İşten atmalar, faşizmi reddeden sosyal demokratlardan dini gruplara kadar genişletilmiştir."

“1990’lı yıllarda binlerce köyün boşaltılması, yayla ve mezra yasakları, yasak bölge ilan etmek gibi açıkça faşist zora dayalı engellemeler hayvancılık ve tarımın geriletilmesinde etkili oldu. Köy boşaltmalar sadece Kuzey Kürdistan’la sınırlı kalmamış, İç Anadolu ve Karadeniz bölgesine kadar yayılmıştı. Yoğun operasyonlar, infazlar, gözaltında kayıplar, işkenceler, hayvanların, sürülerin taranması, tarlada ürünlerin yakılması, köy yakmalar ve binlerce köyün boşaltılmasına varan yaygın baskı sonucu hayvancılık ve tarımsal üretim azalmıştır.”

“Dokumacıların İsyanı” Serisi 4

demokratlardan dini gruplara kadar genişletilmiştir. İşçi ve emekçilere korku salmak için de bu yaptıklarını yayınlatıp dururlar. Bizde 12 Eylül’den sonra Türk-İş dışındaki önemli işçi sendikalarının kapatılması, dernek, kooperatif ve birçok demokratik kitle örgütünün kapatılması, 2016 yılında başlatılan OHAL kapsamında on binleri bulan KESK üyesi kamu çalışanının işten atılması, bu atılanların yurt dışına çıkışı, bankada işlem yapması, işe girmelerinin engellenmesi faşizmin açıklıkla terbiye yöntemlerindedir.

Faşizmin açıklıkla ilişkili tanımı; insanların açıklıktan öldüğü, aç olduğunu söylemesi yasakken açıklıktan ölmenin serbest olduğu bir devlet biçimi olarak yapılabilir. Aç olduğunu söyleyenler yalancılık, vatan hainliği, nankörlük, teröristlik, devlet düşmanlığı gibi sayısız suçlama ile karşılaşabiliyorlar. Son yıllarda açıklık intiharları, açıklıktan ölümler yaygınlaşmış durumda.

En ağır sömürüyü sürdürmeye çalışan faşizm açlığın oluşturacağı tepkiye karşı eğitim alanında da gerekli adımları atmaktadır. Eğitim boyun eğdirme ve ehlileştirme amaçlı yapılır. “Tüm ulusu, tüm gün boyunca eğitir. (...) yiyecek sağlamaz, o yüzden nefsinin kontrol etmeyi öğretmesi gerekir.”¹⁰ Türkiye’de 12 Eylül’den beri İmam Hatip Liselerinin ve din eğitiminin sürekli artması eğitimin gericileşmesine neden olurken bu eğitimin sonucunda nefsinin kontrol ederek açlığa katlanan, şükreden ve kaderine razı gelen nesiller yaratılmaya çalışılıyor.

FAŞİZMDE AÇLIĞIN DEHŞETİ

“Ama savaş, yalnız bir cürüm değil, bir aptallıktır. Ve ekmek karneleriyle başlayacaktır.”¹¹

Toplama kamplarında insanların zayıflıktan kemiklerinin sayıldığı fotoğraflar, tüm dünyada faşizmini anlatan sembol görüntülerden biri olmuştur. Ama bilinenler, yaşananların çok küçük bir parçasıdır. “Sovyet güçlerinin yaklaşık 5,7 milyon mensubu Alman birlikleri tarafından esir alındı. 3,3 milyon sistematik olarak açıklıktan ölmeye terk edildi.”¹² 3,3 milyon Sovyet askerinin açıklıktan öldürülmesinin dışında faşizme karşı savaşta ölen 18 milyon sivil Sovyet vatandaşından milyonlarcasının açıklıktan öldüğüne şüphe yoktur. İkinci Emperyalist Paylaşım Savaşı’nda yaşamını yitiren 60 milyon insan içinden 10 milyondan fazlası açıklıktan yaşamını yitirmiştir. Bunu sadece bir savaş olarak düşünenler yanılır. Bu, emperyalist sermayenin çıkarları için gerçekleştirilmiş bir insan kıyımıdır. Brecht’in savaş öncesinde söylediği “İnsanların beslenmesinin topların beslenmesine” dönüşmesi gerçekleşmiştir. Topların doyması 60 milyon cana mal olmuştur.

TÜRKİYE’DEN

Son 20 yılda 3 milyon hektar üzerinde tarım alanında tarım sona erdi. Bu tarım alanlarının boş bırakılmasının nedeni tarım ürünleri üzerindeki ağır vergiler, tarımda girdi fiyatlarının yüksekliği, gübre, mazot, elektrik, ilaç, tohum, tarım aletlerinin, özellikle traktörün fiyatının yüksekliği, bunlardaki yüksek vergiler, tohumlarda patent zorunluluğu, yasaklar, devlet zorunu da içeren nedenler sonucu tarımda bu kadar alan boş kalmıştır.

1990’lı yıllarda binlerce köyün boşaltılması, yayla ve mezra yasakları, yasak bölge ilan etmek gibi açıkça faşist zora dayalı engellemeler hayvancılık ve tarımın geriletilmesinde etkili oldu. Köy boşaltmalar sadece Kuzey Kürdistan’la sınırlı kalmamış, İç Anadolu ve Karadeniz bölgesine kadar yayılmış-

tı. Yoğun operasyonlar, infazlar, gözaltında kayıplar, işken-
celer, hayvanların, sürülerin taranması, tarlada ürünlerin
yakılması, köy yakmalar ve binlerce köyün boşaltılmasına
varan yaygın baskı sonucu hayvancılık ve tarımsal üretim
azalmıştır. Hayvancılığın en yaygın ve en çok yapıldığı iller-
de hayvancılık yapılamaz hale gelmiştir. Uygulanan faşist
politikalar direk olarak tarım ve hayvancılık üzerinden be-
sin üretiminin azalmasına yol açmıştır. Benzer gelişmeler fa-
şist darbelerin ve diktatörlüklerin, faşist devletlerin en yay-
gın görüldüğü Latin Amerika ülkelerinde de yaşanmıştır.
Büyük imar projeleri ve saraylara yatırılan yüz milyarlarca
doları bulan bütçe, emekçilerin sofralarından eksilen lokma-
larla oluşturulmuştur.

FAŞİZM VE AÇLIĞA KARŞI MÜCADELE

Faşizmin doğru anlaşılması, mali sermayenin en ge-
rici, en emperyalist, en şovenist kesimlerinin terörist dikta-
törlüğü olduğunun anlaşılması, faşizmin yol açtığı yıkım ve
açlıkları engellemek ya da ortadan kaldırmak için ilk koşul-
dur. Faşizm, tekelci sermayenin iktidarını korumak ve sö-
mürüyü artırmak için başvurduğu bir devlet biçimidir. Bun-
dan zarar gören işçi ve emekçileri, aydın, küçük mülk sahibi
ve tüm anti-faşist kitlelerin birlikte mücadelesinin yolları
bulunmalıdır.

Bu dehşet verici gelişmeler ve açlık sermayenin güç-
süzlüğü ve başka çözüm yolu bulamamış olmasındandır.
Eğer bir avuç sermayenin terörist diktatörlüğüne ve dehşet-
tine karşı emekçi kitleler devamlı olarak örgütlü bir müca-
dele yürütülürse bu dehşet ve açlıktan kurtulma yolunda
ilerlemiş olurlar. Faşizmi yıkarak açlıktan ve faşizmden kur-
tulurlar. Faşizm yıkılmadıkça bu açlık, sefalet ve baskı de-
vam eder. Tekelci sermayenin sömürsünün en üst düzeyde
sürmesi için faşizmin var olduğu ve açlığın bundan dolayı
arttığı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Emekçilerin sofrasın-
daki ekmek, aş ne kadar azalır, gıda ne kadar azalır, mali
sermayenin kasası o kadar çok dolar. Emekçiler için ne ka-
dar açlık ve sefalet olursa burjuvazi için o kadar çok servet
olur. Bu sonuç da en iyi faşizmle sağlanabilir.

- a) Bertold Brecht: (1898- 1956) Alman şair, oyun yazarı, dünyaca ünlü tiyatroc
b) Benito Mussolini: (1883- 1945- Partizanlarca kurşuna dizildi) İtalya'da faşiz-
min kurucusu. 1922'den itibaren faşist diktatör.
c) Adolf Hitler: 1933'de Almanya'da iktidara gelen, dünya tarihinin en büyük
katliamlarını yapan faşist diktatörü. 1945'te Berlin'de Kızılordu kuşatması
sırasında intihar etti.
d) Georgi Dimitrov: Bulgaristan Komünist Partisi ve Komüntern sekreterlerin-
den. 1944 Bulgaristan Devrimi önderi.
e) GESTAPO: Alman faşizminin gizli polis örgütü.

EK: İşçilerin karlılarına, çocuklarının ekmek parasını kazanmak için fabrikalara
gidecekleri yerde, evlerinde kalıp çocuklarını annelerinden yoksun bırakma-
malarını buyuruyordu.

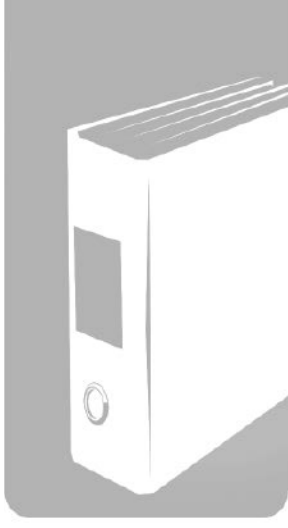
Kaynaklar

- 1) Bertold Brecht - Faşizm Yazıları - Ütopya Yayınevi 2001 - Sf. 89
- 2) Daniel Guerin - Faşizm ve Büyük Sermaye- Habitüs Kitap - 2012 - Sf. 219-
221
- 3) Dimitrov - Faşizme Karşı Birleşik Cephe - Ekim Yayınevi - 1989 - Sf. 139
- 4) Erinc Yeldan - Cumhuriyet Gazetesi - 02/ 12/ 2020
- 5) Dimitrov - Faşizme Karşı Birleşik Cephe - Ekim Yayınevi - 1989 - Sf. 140
- 6) Bertold Brecht - Faşizm Yazıları - Ütopya Yayınevi 2001- Sf. 100
- 7) Daniel Guerin - Aktaran Faşizm Üzerine - Derleyen Mergi Röves ve Shasu-
nati Mazumdar - Yordam Kitap - 2016 - Sf. 297
- 8) Bertold Brecht - Faşizm Yazıları - Ütopya Yayınevi 2001- Sf. 356
- 9) Bertold Brecht - Faşizm Yazıları - Ütopya Yayınevi 2001- Sf. 111
- 10) Hitler Kitabı - NTV Yayınları - 1. Baskı - 2009 - Sf. 354

"Dokumacıların İsyanı" Serisi 5

"Dokumacıların İsyanı" Serisi 6

temel demirer

Korona Günlerinde Açlık

*"Dünya çarelidir.
İnsanlar dünyaya
bir çare bulacaklar."*^[1]

"Bertolt Brecht'in, 'Öldürmenin pek çok yolu vardır: Karnına bıçak saplamak, ekmeğini elinden almak, hastalığını iyileştirmemek, kötü koşullarda yaşatmak, ölesiye çalıştırmak, intihara sürüklemek, savaşa yollamak vs. Devletimizde bunların pek azı yasaktır.' biçiminde tanımladığı karanlıkların ortasında görülmesi ve kavranması gereken ana halka, koronali açlığın yeninin, olması gerekenin eşiği, imkânı olduğu/ olacağıdır..."

Karl Marx'ın, "Yoksulluğu azaltmadan zenginliği arttıran ve suç işleme bakımından, sayılardan daha hızlı artış gösteren bir toplumsal sistemin özünde çürümüş bir şeylerin olması gerekir," diye betimlediği bu hâle ilişkin olarak; Noam Chomsky'nin, "İnsan uygarlığının kısa, tuhaf çağı galiba son bulmaktadır," öngörüsü kesinlikle geçerliyken; doğrudur: "Eskinin çürüyüp yok olduğu, yeninin ise bir türlü ortaya çıkamadığı bir değersizleşme, bir çürüme, bir nihilizm dönemi yaşıyoruz..."^[2]

Hayır; çelişik falan değil! Malûm; tarihi üreten onun kötü yanındır...

Kolay mı? "Mahşerin Dört Atlısı": Savaş, salgın, ölüm, kıtlık... elbette bir kötülük! Ancak, sadece bu kadar da değil...

Bertolt Brecht'in, "Öldürmenin pek çok yolu vardır: Karnına bıçak saplamak, ekmeğini elinden almak, hastalığını iyileştirmemek, kötü koşullarda yaşatmak, ölesiye çalıştırmak, intihara sürüklemek, savaşa yollamak vs. Devletimizde bunların pek azı yasaktır,"^[3] biçiminde tanımladığı karanlıkların ortasında görülmesi ve kavranması gereken ana halka, koronali açlığın yeninin, olması gerekenin eşiği, imkânı olduğu/ olacağıdır...

Sürdürülemez kapitalizmin -koronali- açlığı, yerkürenin manzara-i umumiyesini köklü biçimde sarstı, daha da sarsacak...

Kolay mı? Pandemi kapitalizmin dünyayı ne hâle getirdiğini net bir şekilde gözler önüne serdi. Tel tel dökülen sağlık, eğitim sisteminin yanında domino taşı gibi yıkılan ekonomilere tanık/ taraf olduk.

Yoksul binlerce insanın hastanelere ulaşmadan evlerde, sokaklarda can çekişini gördük.

Yığınları "Sağlığın mı, Özgürlüğün mü?" gibi ikilemler dayatan, kısıtlayıcı uygulamalarla sürüleştiren distopik durumda yaratılan korkunun kapitalistlerin işini daha da kolaylaştırdığını söyleyebiliriz. Çünkü Covid-19 salgınıyla beraber topluma öylesine büyük bir korku yayıldı ki, bireyler mevcut şartlar altında virüse yakalanma korkusuyla gözetlenmeye ve denetlenmeye

[1] Sait Faik Abasıyanık.

[2] Antonio Gramsci, Hapishane Defterleri, çev: Adnan Cemgil, Belge Yay., 2011.

[3] Bertolt Brecht, Me-ti/ Özdeyişler Kitabı, çev: Ahmet Cemal, Kaldıraç Yay., 2011

[4] "2020'de Servetlerine Servet Kattılar", 3 Ocak 2021... <https://artigercek.com>

[5] "500 Patron Servetine 1.8 Trilyon Dolar Kattı!", 2 Ocak 2021... <https://odakdergisi.com>

rıza gösterdiler, hatta istekli kılındılar.

Bu da "gönüllü köle"liği sıradanlaştırdı...

Covid-19 kapitalizmin tüm çirkinliğini gösteren turnusol oldu.

31 Ocak 2020'ye dek yaklaşık 1 milyon 400 bin insan öl(-dürül)dü. Kapitalizmin yarattığı tablo yoksullara ölüm getirdi. Temel ayırım yine, her zaman olduğu gibi zengin ve yoksullar arasında idi.

Yarattığı yoksulluğu bir cezaya tahvil eden kapitalist yığınımın Covid-19'lu uygulamasıyla ücretler daha da aşağıya çekilip, işsizlik ve yoksulluk görülmemiş bir hızla artarken, en temel gıda ürünlerinin fiyatları da hızla arttı. Bu da yoksulluğu katmerlendirip, açlık tehlikesini yaygınlaştırarak/ derinleştirdi.

YERKÜREDE EŞİTSİZLİK

'Bloomberg Milyarderler Endeksi'ne göre dünyanın en zengin 500 kişisi, Covid-19 gölgesinde 2020 yılında da servetlerine yaklaşık 1.8 trilyon dolar kattı.^[4]

2020'de milyarderler listesine girenlerin servetlerindeki toplam artış yüzde 31'i buldu. Bu artışın, 8 yıldır yayınlanan endeksin tarihindeki en yüksek artış olduğu kaydedildi. İlk 5 ismin 100 milyar dolardan fazla servete sahip olduğu listede Amazon'un kurucusu Jeff Bezos 190, Tesla ve SpaceX Üst Yöneticisi Elon Musk 170, Microsoft'un kurucusu Bill Gates 132, Fransız iş insanı Bernard Arnault 114 ve Facebook'un kurucusu Mark Zuckerberg ise 104 milyar dolarlık servete sahip görüldü.^[5]

Yine 'Oxfam' raporuna göre dünyanın en varlıklı yüzde 1'lik kesimi yaratılan küresel servetin yüzde 82'sine sahip olduğu^[6] açıklanmışken; koronavirüs ile gelinen noktada durum öyle bir hâl aldı ki, bu şal artık kapitalizmin ürettiği devasa çelişkileri gizleyemez oldu. Dünya genelinde 400 milyondan fazla insan işini kaybetti, çok daha fazlası ise açlık ve yoksulluk tehlikesiyle yüz yüze kaldı. Dünyanın birçok ülkesinde sağlık sistemi iflas etti. "Pandemi krizi" diye gösterilen tarihsel sistem krizinin şiddeti dünyayı sarsıyor. Pandemi günleri, burjuvazinin tepesindekiler için varoluşsal sancularına çare aramak üzere yoğun mesai harcadıkları bir sürece dönüşürken, bu süreç fırsat belleyip işçi ve emekçilerin kanını sinekten yağ çıkarırcasına emenler rekor kâr patlamaları gerçekleştiriyor. 'Oxfam'ın 2020 Eylül'ün de açıkladığı 'Güç, Kâr ve Pandemi'^[7] başlıklı raporu ile pandemi sürecinde dünyanın en büyük tekellerinin katlanan kârları ile bunun paralelinde artış gösteren yoksulluğu ve büyüyen eşitsizliği sergileyen rakam ve detaylar çok şeyi anlatıyor.

'Oxfam', 2020 başlarında Microsoft, Johnson&Johnson, Pfizer ve Visa da dâhil olmak üzere ABD'nin en kârlı şirketlerinden 17'sinin 2020'den öncesine kıyasla neredeyse 85 milyar dolar daha fazla kâr elde etmesinin beklendiğini bildirmişti.

Rapora göre dünya devi 32 şirketin 2020'de önceki dört yılın ortalamasından 109 milyar dolar daha fazla kazanması bekleniyordu. Dört büyük teknoloji şirketinin (Google, Apple, Facebook ve Amazon) önceki yıllardaki tarihsel kârlarının da üzerinde, neredeyse 27 milyar dolar daha fazla kâr edeceği tahmin ediliyordu. Kâr yarışını açık ara önde götüren Microsoft'un ise tek başına önceki yıllara göre neredeyse 19 milyar dolar daha fazla kazanç elde etmesi bekleniyordu.

Sırtlanlar sürüsünün başını çekenlerden Amazon, servet ve gelir eşitsizliğini de simgeleyen şirketlerden biri. Salgın dö-

[6] "2043 Milyarder Var, 3,7 Milyar Kişi ise Yoksul", 22 Ocak 2018... <https://gazetekarınca.com>

[7] <https://oxfamlibrary.openrepository.com/handle/10546/621044>

[8] Suna Akaltan, "Pandemi Günleri: Milyarderlere Fırsat, Milyarlara Yoksulluk!", 4 Ekim 2020... <https://marksist.net/>

[9] <https://inequality.org/billionaire-bonanza-2020-updates/>

[10] Demet Yalçın, "Toplumsal Eşitsizlik Büyüyor, Kapitalizm Temellerinden Sarsılıyor", 5 Haziran 2020... <https://marksist.net>

[11] İlkay Meriç, "Burjuvazinin 'Yeni Normali' ve Yükselen Faşizm", 3 Haziran 2020... <https://marksist.net>

"Pandemi" sürecinde yüz binlerce küçük işletmenin kapanması, Bezos'un sahibi olduğu Amazon'a yaradı. Jeff Bezos'un serveti 1 Ocak'tan 15 Nisan'a kadar 25 milyar dolar arttı. Bu miktar 88 ülkenin gayri safi yıllık hâsılasından daha büyüktür. Ancak Bezos'un serveti orada da durmadı ve 19 Mayıs itibarıyla bu artış 34.6 milyar doları buldu!"

neminde net kârda yüzde 95'lik bir artış sağlayan Amazon 6.4 milyar dolar daha fazla kâr elde etmiş oldu.

'Oxfam' raporunda ABD'nin en zengin yüzde 10'unun ABD merkezli tüm hisse senetlerinin yüzde 89'una sahip olduğuna dikkat çekilirken, dünyadaki tüm ülkelerde hisse senetlerinin çoğunun küresel nüfusun yüzde 1'lik kısmını oluşturan küçük bir azınlığın elinde toplandığı söyleniyor.

Rapor, 2016 ile 2019 yılları arasında dünyanın en kârlı şirketlerinden 59'unun hissedarlarına neredeyse 2 trilyon dolar temettü ödemesi yaptığını vurguluyor. Bir tarafta zenginlik yoğunlaşıyor, öte tarafta yoksulluk yaygınlaşıyor!^[8]

"Nasil" mı?

'ABD Politika Çalışmaları Enstitüsü'nün hazırladığı 'Billinaire Bonanza/ Milyarder Zenginler 2020 Raporu'na göre, 18 Mart-10 Nisan 2020 tarihleri arasında, yani 3 hafta içinde ABD'de 22 milyon işçi işsiz kalırken milyarderler servetlerini 282 milyar dolar arttırdılar. Daha çarpıcı olan ise bu çelişkinin çok hızlı bir şekilde büyümesidir. İnternet sitesinde^[9] haftalık olarak güncellenen rakamlara göre 28 Mayıs tarihinde, yani 10 haftanın sonunda ABD'de işsiz kalanların sayısı 41 milyona yaklaşırken ülkenin milyarderlerinin serveti tam 485 milyar dolar artmış bulunuyor. Bu süre zarfında milyonlarca emekçi sefaletle itilirken ülkedeki milyarder sayısına 16 kişi daha eklendi.

Rapor, 1990'dan bu yana ABD milyarderlerinin servetinin yüzde 1130'luk artışına karşılık ülkedeki ortalama hanehalkı gelirinin sadece yüzde 5.4 oranında arttığını söylüyor. Bu, 200 kat daha büyük bir fark anlamına geliyor.

ABD'de gelir eşitsizliğinin geldiği düzey gerçekten çarpıcıdır: Üç milyarderin (Jeff Bezos, Bill Gates ve Warren Buffet) serveti, ülke nüfusunun en düşük gelire sahip yüzde 50'lik kesiminin toplam zenginliğine eşittir!

Rapora göre, "pandemi" sürecinde yüz binlerce küçük işletmenin kapanması, Bezos'un sahibi olduğu Amazon'a yaradı. Jeff Bezos'un serveti 1 Ocak'tan 15 Nisan'a kadar 25 milyar dolar arttı. Bu miktar 88 ülkenin gayri safi yıllık hâsılasından daha büyüktür. Ancak Bezos'un serveti orada da durmadı ve 19 Mayıs itibarıyla bu artış 34.6 milyar doları buldu! Jeff Bezos ve Mark Zuckerberg'in servetindeki toplam artış ise 63 milyar doların üzerine çıktı. Kriz derinleştikçe zenginlik bir avuç insanın elinde birikmeye devam ediyor. Peki, bu zenginlik ne pahasına oluyor?

2018 yılındaki Federal Rezerv araştırmasına göre ABD'deki hanelerin yalnızca yüzde 40'ının üç ay, yüzde 30'unun ise altı ay kendilerini idare edebilecekleri birikimleri var. 2016 yılının verilerine göre ABD nüfusunun yüzde 21.2'si ya borçlu ya da hiçbir gelire sahip değil. Bu oran Latin kökenlilerde yüzde 32.8 iken siyahılarda yüzde 37'ye kadar çıkıyor. Salgın bahanesiyle işten atılan 40 milyon işçiyi de hesaba kattığımızda bu oranların bugün çok daha fazla olduğu aşikârdır.^[10]

Ve böylelikle ki ABD'nin en zengin 400 kişisi, toplam hane halkının yaklaşık üçte ikisinin sahip olduğuna eşit bir zenginliği elinde tutmaktadır. Bir uçta inanılmaz bir zenginlik diğer uçta ise büyük bir sefalet üreten kapitalizm, işte böylesine derin bir eşitsizlik uçurumu yaratmıştır. Bu eşitsizlik tablosu dünya ölçeğinde de aynen geçerlidir. Yüz milyonlarca insan sefaletle itilirken dünyanın en zengin 25 milyarderinin serveti iki ayda 255 milyar dolar artarak 1.5 trilyon dolara ulaşmıştır!^[11]

[12] Ertan Eğribel, "Corona Sonrası Otoriter Yeni Dünyanın İzdüşümü", Çocuk ve Medeniyet, Cilt: 5 Sayı: 9 2020/1, s.27-43

[13] Mahir Bağış, "Yoksulların Ölmesi Virüsten Değil Bu Düzenden", Birgün, 3 Aralık 2020, s.13.

[14] Adriano Rossi, "İtalya'da Pandemi: Bir Devlet Katliamı Yaşanıyor", Evrensel, 24 Kasım 2020, s.9.

[15] "IMF'ten Corona Virüs Uyarısı", 16 Temmuz 2020... <https://www.hurriyet.com.tr>

[16] "Coronavirüs Yoksullukla Mücadeleyi Tehdit Ediyor", 9 Nisan 2020... <https://www.dw.com/tr/>

[17] "BM: Pandemi Tarihi Bir Yoksullaşma Tehlikesini Tetikledi", 11 Eylül 2020... <https://www.dw.com/tr/>

[18] World Bank (2020) Projected poverty impacts of Covid-19 (coronavirüs) <https://www.worldbank.org>

[19] "150 Milyon Kişi Covid-19 Nedeniyle Aşırı Yoksullaşabilir", 8 Ekim 2020... <https://www.cumhuriyet.com.tr/>

YOKSULLUK FELAKETİ

Bertolt Brecht'in, "Yok, yok onlar olmasaydı/ kuruşlar da olmazdı./ Çünkü onların yoksulluğu olmazsa,/ semiremez hiçbir insan," tarifiyle müsemma kapitalist vahşet açısından yoksulluk, maddi anlamda (yeme, içme, giyim, barınma vb) temel ihtiyaçları karşılayamama hâlidir. Emekçilerin hakları kapitalizm tarafından gasp edildiği için yarattıkları servetin maddi ve manevi imkânlarından yararlanamazlar.

Ya da bir diğer ifadeyle, "Kapitalizmin getirdiği söylenen zenginliğe rağmen dünya nüfusunun büyük bir bölümü yoksulluk ve kıtlık tehdidi ile karşı karşıyadır."^[12]

Tıpkı sosyal medyada "Beni virüs değil, beni senin bu düzenin öldürür," dedikten sonra gözaltına alınan ve o günden sonra da iş bulamayan Malik Baran Yılmaz'ın, "Yoksulların ölmesi virüsten değil bu düzenden,"^[13] deyişindeki veya "İtalya'da pandemi ile bir devlet katliamı yaşanıyor," vurgusuyla Adriano Rossi'nin eklediği üzere: "En çok ezilen ve sömürülen sosyal sınıf ve kesimler; yoksul emekliler, güvencesiz ve düşük ücretli işçiler, işsizlik kitlesi pandemini ve mevcut ekonomik krizin asıl kurbanları durumunda..."^[14]

"Nasıl" mı? IMF'in bile 'G20 Gözlem Notu' raporunda, "Yoksulluk ve eşitsizlik daha da kötüleşecek,"^[15] demek zorunda kaldığı tabloda gayet açık!

Örneğin 'Oxfam' acil önlem alınmaması hâlinde dünyada yarım milyarı aşkın insan daha yoksullukla karşı karşıya kalacağına dikkat çekip, yoksulluk içinde yaşayan insan sayısının 98 milyon ile 219 milyon arası artabileceğinin altını çiziyor. Hatta salgının beklenenden daha kötü ve kalıcı olumsuz ekonomik sonuçlara yol açması hâlinde bu rakamın 500 milyona bile ulaşmasının muhtemel olduğu öngörüsünde bulunuyor.^[16]

Birleşmiş Milletler (BM) raporu dünya çapında 176 milyon insanın yoksullaşma tehlikesiyle karşı karşıya olduğu belirtirken; BM Gıda Hakkı Özel Raportörü Olivier de Schutter, "Krizin yoksulluk üzerindeki en kötü etkilerinin ise henüz tecrübe edilmediğini" söyledi.^[17]

Dünya Bankası'nın (DB) projeksiyonlarına göreyse, Covid-19 2020 yılında -en iyi senaryoda dahi- 71 milyon insanı yoksulluğa iterek küresel yoksulluk oranını 8.9'lara çıkarırken,^[18] DB Başkanı David Malpass, salgın ve küresel ekonomik durgunluğun dünya nüfusunun yüzde 1.4'ünü aşırı yoksulluğa düşmesine neden olabileceğini belirtti.

Hızla sıralayarak ilerlersek!

i) Covid-19 salgınının 2021'e kadar 150 milyona yakın insanı aşırı yoksulluğa sürükleyebileceğini ortaya koyan DB raporu, aşırı yoksulluğu günde 1.9 dolardan az parayla yaşamak olarak tanımlanırken; bunun 2020'de dünya nüfusunun yüzde 9.1'i ile yüzde 9.4'ünü etkilemesinin muhtemel olduğu aktarıldı...^[19]

ii) 'Oxfam'ın 9 Nisan 2020'de yayınladığı 'Yoksulluk Değil, Onurlu Bir Yaşam' raporuna göre, küresel nüfusun yüzde 6 ila 8'i yoksulluğa itilebilir!...^[20]

iii) 'Alman Açlıkla Mücadele Örgütü'ne (Welthungerhilfe) göre, dünyada 1 milyardan fazla insan aç...^[21]

iv) Pandemi en yoksulları vurdu. Koronavirüs sebebiyle 100 milyon kişi daha "aşırı yoksul" kategorisine girecek...^[22]

v) BM raporlarına göre yerkürede 135 milyon açlıkla mücadele ediyor...^[23]

[20] "Coronavirüs Sebebiyle Yoksulluk Artıyor", 9 Nisan 2020... <https://www.kedv.org.tr/>

[21] "Dünyada 1 Milyardan Fazla İnsan Aç", 8 Temmuz 2020... <https://www.kizilbayrak45.net/>

[22] "100 Milyon Yeni Yoksul", 10 Ağustos 2020... <https://www.yenidonem.com.tr>

[23] Özde Çelikkbilek, "Salgın Açığı Büyütüyor", Birgün, 24 Eylül 2020, s.14.

[24] "Virüs 150 Milyon Çocuğu Yoksulluğa Sürükledi", Birgün, 18 Eylül 2020, s.2.

[25] "Yoksul Hanelerde Yaşayan Çocukların Sayısı Yıl Sonuna Kadar 86 Milyon Artabilir", 28 Mayıs 2020... <https://www.unicef.org>

"Jeff Bezos ve Mark Zuckerberg'in servetindeki toplam artış ise 63 milyar doların üzerine çıktı. Kriz derinleştikçe zenginlik bir avuç insanın elinde birikmeye devam ediyor. Peki, bu zenginlik ne pahasına oluyor?"

Cehennem, 4.Kanto
Liam Ó Broin, 2014

vi) UNICEF ve 'Save the Children'in raporuna göre, pandemi nedeniyle 150 milyon çocuk daha yoksullaştı. Yoksulluğun pençesindeki çocuk sayısı 1 milyar 200 milyona yükseldi...^[24]

vii) Acilen önlem alınmazsa, düşük ve orta gelirli ülkelerdeki yoksul hanelerde yaşayan çocukların sayısı yüzde 15 artarak 672 milyona ulaşabilir...^[25]

viii) BM 'Ticaret ve Kalkınma Konferansı Örgütü' (UNCTAD), koronavirüs salgınının nedeniyle dünyada 130 milyon insanın aşırı yoksulluk tehdidiyle karşı karşıya olduğu belirtiyor. Dünya Bankası tanımlamasına göre günlük geliri 1 dolar 90 centin altındakiler aşırı yoksul olarak kabul ediliyorken; dünyanın en yoksul 50 ülkesinde çalışanların yüzde 85'lik bölümünün hiçbir sosyal güvencesi bulunmuyor...^[26]

ix) 'BM Kadın Birimi' (UN Women) ile 'BM Kalkınma Programı'nın (UNDP) raporuna göre, Covid-19 krizi, dünya genelinde yoksul kadınların oranını çarpıcı bir şekilde artırarak, yoksulluk içinde yaşayan kadın ve erkekler arasındaki uçurumu derinleştiriyor. Raporda yer alan veriler, 2021 yılına kadar 96 milyon insanın aşırı yoksulluğa sürükleyeceğini gösteriyor. Bu 96 milyonun 47 milyonunu kadınlar ve kız çocukları oluşturuyor. Bu da; aşırı yoksulluk içinde yaşayan kadınların ve kız çocuklarının sayısının 435 milyona çıkması anlamına geliyor...^[27]

x) Covid-19'dan dolayı 47 milyondan daha fazla kadının yoksulluğa itileceği tahmin ediliyor. Kadınlar, erkek meslektaşlarına nazaran daha çok işsiz hâle geldiği sürece cinsiyet eşitsizliği devam edecektir. ABD'de 9 milyon erkek işten çıkarılırken 11.5 milyon kadın işini kaybetti...^[28]

xi) Almanya'da 83 milyonluk nüfusun yaklaşık yüzde 20'si fakir. Resmi verilere göre, 300 bin fakir çocuğu her sabah evden kahvaltısız çıkıyor. Açıklamalar bir milyon insanın evsiz barksız olduğunu söylüyor. Bunların büyük bir kısmı 1-2 odalı sosyal konutlara başını sokuyor. 2018 verilerine göre 41 bin insan ise sürekli sokakta yatıp kalkıyor...^[29]

xii) 'Bertelsmann Vakfı' raporuna göre, Almanya'da her beş çocuk ve gençten biri yoksulluk içinde yaşıyor. 2.8 milyon çocuk ve genç yoksulluk içerisinde yetişiyor. Bu rakam, Almanya'daki 18 yaş altı nüfusunun yüzde 21.3'üne tekabül ediyor...^[30]

xiii) İngiltere'de yoksulların sayısı salgınla birlikte -120 bini çocuk- 700 bin kişinin eklenmesiyle yoksulluk sınırının altında yaşayanların sayısı nüfusun yüzde 23'üne ulaşarak 15 milyonu aştı...^[31]

xiv) BM raporunda dört ülke için yüksek açlık alarmı verilir, "Önümüzdeki aylarda daha da kötüleşirse" yakında kıtlığa varabilecek sonuçlar açıklandı. Alarm verilen dört ülke Batı Afrika'nın Sahel bölgesindeki Burkina Faso, Nijerya, Güney Sudan ve Yemen...^[32]

xv) Afrika'da her gün 25 bin insan açlıktan ölüyor...^[33]

xvi) 'Oxfam'a göre, 94 milyon Nijeryalı günlük 2 doların altında gelire yaşıyor...^[34]

xvii) Afrika'daki yoksul ülkeler Covid-19 aşısına ulaşamaktan endişeli...^[35]

xviii) 'Dünya Sağlık Örgütü' (DSÖ), Covid-19 nedeniyle Afrika genelinde 27 milyon kişinin "aşırı yoksulluk" ile karşı karşıya kalabileceği uyarısında bulundu...^[36]

xix) 'Uluslararası Çalışma Örgütü' (ILO) 'Yıllık İşgücüne Genel Bakış Raporu'nda Latin Amerika'da 2021'de 30 milyon kişinin işini kaybedeceği öngördü...^[37]

[26] "BM: 130 Milyon İnsan Aşırı Yoksulluk Pençesinde", <https://www.dw.com/tr>

[27] Gamze Akkuş İlgezdi, "Yoksullukta Büyük Payı Kadınlar Alıyor", Cumhuriyet, 16 Kasım 2020, s.2.

[28] Madison Boudreau Popovic, "Cinsiyet Eşitliği ve Covid-19", Yeni Yaşam, 13 Aralık 2020, s.9.

[29] Ahmet Arpad, "Dipsiz Uçurumun Kenarında", Cumhuriyet, 23 Ağustos 2020, s.8.

[30] "Almanya'da 5 Çocuktan 1'i Yoksulluk İçinde Yaşıyor", 22 Temmuz 2020... <https://www.dw.com/tr>

[31] "Covid Krizi İngiltere'de 700 Bin Kişiyi Yoksulluğa Sürükledi", 30 Kasım 2020... <https://www.bbc.com/turkce/>

xx) Ve nihayet dünyada 2 milyar kişi fazla kilolu, buna karşın 1 milyar kişi açlık sınırında yaşıyor; üretilen tüm gıdaların üçte biri çöpe gidiyor...^[38]

YA COĞRAFYAMIZ MI!

Grigory Petrov'un, "Milyonlarca insan derin, akıllara durgunluk veren bir yoksulluk içinde doğarak yaşamakta ve ölmekte. Bu böyle mi olmalı?" sorusuyla müsemma coğrafya(mız)da "Yoksul her 10 aileden 6'sının eline 500 lira bile geçmiyor"ken;^[39] yine 'Metropoll'un anketine göre, "3 Kişiden 2'si geçim sıkıntısı çekiyor."^[40]

Siz bakmayın Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk'un, Samsun'da bir eline "iş" diğer eline de "aş" yazarak intihar eden yurttası görmezden gelip, "Türkiye'de yoksulluk, özellikle aşırı yoksulluk sorun olmaktan kalktı,"^[41] demesine!

Hem, "Aile", hem de "Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı" yoksulluğun sorun olmaktan çıktığını söylese de; Prof. Dr. Osman Altuğ, "Türkiye'de bir tuzu kurular var, bir de tuz bulamayanlar var. Tuzu kurular için Türkiye'de açlık da yoktur, yoksulluk da yoktur, yolsuzluk da yoktur. Yani tok açın hâlimden anlamaz. Tokça bir değerlendirme" derken; Ekonomist Şevket Apuhan da "Türkiye'deki yoksulluğu dört işlem bilen herkesin idrak edebileceği"nin^[42] altını çizmekte sonuna kadar haklıdır!

"Nasil" mı? Yine aktararak ilerleyelim!

'Derin Yoksulluk Ağrısının araştırmasına göre, günlük ve gündelik işlerde çalışanların yüzde 86'sı pandemide işsiz kalmış. Her evde bir hasta var ve kira ödenemediği için çıkılan barakalarda 5-8 kişi bir arada yaşıyor. Bebekler mamasız, bakkaldan alınan bir paket çorbayla bir gün geçiyor. Açlıktan annelerin sütü bile kesilmiş...^[43]

Türkiye'de çalışanların yüzde 60'ı asgari ücret alıyor, toplamın yüzde 30'u açlık sınırının altında!

Asgari ücretle çalışan işçiler kişi başına düşen milli gelirin yüzde 40 altında ücret alıyor!

Çalışanların yüzde 60'ı asgari ücret ve altında bir ücret alıyor!

30 milyon emekçi açlık sınırının altında bir yaşam sürüyor!
8 milyon 37 bin kişi Genel Sağlık Sigortası primini ödemiyor!

2015'ten sonra en az 50 bin esnaf kepenk kapattı!

Kadınlar ücretli emek piyasasının büyük oranda dışında. Kadınların sadece yüzde 17'si emekli olabiliyor!

2002 yılında emeklilerin yüzde 37'si çalışıyor veya iş arıyor, bu oran 2020 itibarıyla yüzde 47'ye çıkmıştır!

Emeklilerin ve hak sahiplerinin yüzde 60'ı asgari ücretin altında gelire sahip!

2020'nin Ocak ayında maaşıyla 5 adet çeyrek altın alabilen asgari ücretli, 7 ayda 2 çeyrek altın kaybetti. 2020 yılı başında 390 dolar olan asgari ücret Temmuz 2020'de 332 dolara kadar gerilemişken;^[44] Türk-İş'in araştırmasına göre, 2020 Nisan'ında dört kişilik bir ailenin açlık sınırı 2 bin 374 TL'ye, yoksulluk sınırı ise 7 bin 732 TL yükseldi...^[45]

Ve bir şey daha: Ekonomik kriz ve salgının etkilerinin derinden hissedildiği şu günlerde yurttaslar, yoksulluğa karşı mezar yerlerini satmaya başladı. İstanbul'da mezar yerlerinin

"Ekonomik kriz ve salgının etkilerinin derinden hissedildiği şu günlerde yurttaslar, yoksulluğa karşı mezar yerlerini satmaya başladı. İstanbul'da mezar yerlerinin yüzde 100 doluluğa yaklaşmış olması da satışları adeta hareketlendirdi. Her yıl ortalama 70 bin kişinin hayatını kaybettiği İstanbul'da mezar yeri bulmak da zorlaştı. Karacaahmet, Zincirlikuyu, Aşyan, Edirnekapı'daki mezar yerleri ise neredeyse yüzde 100 doluluğa yaklaştı. Hal böyle olunca yurttas yıllar önce aldıkları ya da akrabalarından miras kalan yerleri fahiş fiyatlarla internet üzerinden satışa çıkardı."

[32] "BM Alarm Verdi: 4 Ülkede Şiddetli Açlık Var", Birgün, 8 Kasım 2020, s.5.

[33] Işıl Özgentürk, "İhtiyarlara Yer Yok!", Cumhuriyet, 28 Haziran 2020, s.12.

[34] "Nijerya'da Ofke Patlaması", Yeni Yaşam, 23 Ekim 2020, s.7.

[35] "Afrika'daki Yoksul Ülkeler Covid-19 Aşısına Ulaşamamaktan Endişeli", 26 Kasım 2020... <https://www.fanatik.com.tr/>

[36] "DSÖ'den Afrika İçin Covid-19 Sonrası 'Aşırı Yoksulluk' Uyarısı", 4 Haziran 2020... <https://www.milliyet.com.tr/dunya/>

[37] Olcay Büyüktaş, "Emekçiye İşsizlik Düştü", Cumhuriyet, 24 Aralık 2020, s.10.

“Hatırlanırsa
2020 Kasım’ında
pandeminin
yayılması rekor
kırdı! Dünya
çapında 17
milyon insanın testi
pozitif çıktı; 272
bin kişi öldü. Bu, I.
Dünya Savaşı’nın
en ölümcül
muharebesi olan
beş aylık Somme
Muharebesi’nde
öldürülen asker
sayısına neredeyse
eşitti...”

yüzde 100 doluluğa yaklaşmış olması da satışları adeta hareketlendirdi. Her yıl ortalama 70 bin kişinin hayatını kaybettiği İstanbul’da mezar yeri bulmak da zorlaştı. Karacaahmet, Zincirlikuyu, Aşiyan, Edirnekapı’daki mezar yerleri ise neredeyse yüzde 100 doluluğa yaklaştı. Hal böyle olunca yurttaş yıllar önce aldıkları ya da akrabalarından miras kalan yerleri fahiş fiyatlarla internet üzerinden satışa çıkardı. İlanlarda “Sabancı Mezarlığı’na çok yakın”, “Yeşillikler içinde” gibi ibareler yer alırken iki milyon liraya mezar yeri satan bile var...^[46]

ZENGİNLİK VAHŞETİ!

Şimdi burada durup Charles Darwin’in, “Yoksulların sefaletine doğa kanunları değil de kurumlarımız yol açıyorsa, suçumuz çok büyüktür”; Adam Smith’in, “Devlet mülkiyetin güvenliğini korumak üzere kurulduğu sürece, gerçekte zenginleri yoksullara ya da mülk sahibi olanları mülk sahibi olmayanlara karşı savunmak üzere kurulmuş demektir,” saptamalarının altını çizip, koronali zenginlik parantezi açarak eklemek gerekiyor:

Saint Just, “Nerede büyük mal mülk sahipleri varsa, orada yoksulluktan geçilmez” ...

Pyotr Kropotkin, “Bazılarının bolluk içinde yüzmesi, başkalarının yoksulluğu üzerinde temellenecektir.” “Yoksulun olmadığı yerde, onları sömüren zengin de yok demektir. Ancak halkın yoksulluğundan doğar zenginlik” ...

Thomas More, “Halkın yoksulluğu kralın varlığını korur” ...

V. İ. Lenin, “Paranın egemen olduğu bir toplumda, emekçilerin yoksulluk içinde kıvrandığı, bir avuç zenginin de onların sırtından asalaklık ettiği bir toplumda gerçek özgürlük olamaz” ...

Fidel Castro, “Yoksulluk problemlerini çözmek için kapitalizmin hiçbir kapasitesi, ahlâki ve etiği yoktur,” derlerken Covid-19’lu kapitalizmi de deşifre ederler...

Hatırlanırsa 2020 Kasım’ında pandeminin yayılması rekor kırdı! Dünya çapında 17 milyon insanın testi pozitif çıktı; 272 bin kişi öldü. Bu, I. Dünya Savaşı’nın en ölümcül muharebesi olan beş aylık Somme Muharebesi’nde öldürülen asker sayısına neredeyse eşitti...

Milyarlarca insan zorluklarla ve hastalıklarla dolu bir kışa hazırlanırken, küresel borsalar 33 yılın en iyi ayını kutluyordu. Dow Jones Borsası Endüstri Endeksi, Kasım ayında ilk kez 30.000 puana ulaştı.

Her ülkede ölümler artarken, egemen sınıf, işçi sınıfından zenginlere eşi görülmemiş bir servet aktarımı gerçekleştiriyor. Her ülkede ölümler artarken, egemen sınıf, işçi sınıfından zenginlere eşi görülmemiş bir servet aktarımı gerçekleştiriyor.

‘Çocukları Kurtarın Vakfı/ Save the Children’in araştırmasına göre, dünya genelinde hanehalklarının yüzde 75’i, pandeminin başlangıcından beri gelir kaybına uğradı. Oranları dünya nüfusuna genişlettiğimizde, bu, 5.25 milyar insanın 2020 Kasım’ında Ocak’ındakinden önemli ölçüde daha yoksul olduğu gösteriyordu. 1.05 milyar kişi gelirinin tamamını, 1.7 milyar kişi gelirinin yüzde 75’inden fazlasını ve 1.7 milyar kişi de gelirinin yüzde 56 ila 75’ini kaybetmişti.

‘Inequality.org’un Kasım ayı raporuna göre, “kabaca Covid-19 pandemisinin başladığı 18 Mart ile 13 Ekim 2020 tarihleri arasında, 644 ABD’li milyarderin toplam serveti, 2.95 trilyon

[38] Şehriban Kırac, “Daha Az Et Daha Çok Bitki Dönemi”, Cumhuriyet, 27 Aralık 2020, s.11.

[39] “Yoksul Her 10 Aileden 6’sının Eline 500 Lira Bile Geçmiyor”, Korkusuz, 3 Aralık 2020, s.4.

[40] Sayime Başçı, “Vatandaşın 1 Ay Bile Geçinecek Birikimi Yok”, Sözcü, 20 Kasım 2020, s.7.

[41] Mahmut Licalı, “Yoksulluk Yokmuş!”, Cumhuriyet, 12 Aralık 2020, s.4.

dolardan 3.88 trilyon dolara yükseldi; yüzde 31.6'lık bir artış."

En zengin 10 kişinin serveti, bu dönemde 141 milyar dolar arttı. Yani dakikada 46.850 dolarlık bir artış! Ayrıca serveti 30 milyon doların üzerinde olan 'Ultra Yüksek Net Değerli Bireyler' olarak nitelendirilen yaklaşık 230 bin kişi var. Nüfusun 100 binde 3'ünü oluşturan bu en zenginler, toplamda yaklaşık 35.5 trilyon dolara sahipler. Buna ek olarak, dünyanın en büyük 10 borsasındaki şirketlerin toplam piyasa değerleri 71.6 trilyon dolardı.^[47]

Bu kadar da değil; dahası da var; tekrarlamak pahasına sıralayalım!

i) 'Oxfam', 2 bin 153 milyarderin, dünya nüfusunun yüzde 60'ını oluşturan 4.6 milyar kişiden daha zengin olduğunu açıkladı...^[48]

ii) En zengin 2 bin 153 milyarderin dünya nüfusunun yüzde 60'ından daha zengin olduğu dünyamızda, bunların servetleri artarken açlık ve sefalet çok daha ciddi boyutlara tırmanıyor! Dünyada bir yılda yaratılan tüm mal ve hizmet toplamının 3 katına ulaşmış olan "dünya borçluluk" oranı katlanarak artıyor...^[49]

iii) Koronavirüs yoksulun daha çok yoksullaşmasına neden olurken, zenginlere ise yaradı. UBS raporuna göre, bu süreçte milyarderlerin serveti 10.2 trilyon dolar arttı. Korona krizinin zirve yaptığı Nisan-Temmuz 2020 kesitinde milyarderlerin serveti yüzde 27.5 oranında arttı. Raporla, "Milyarderlerin servetinin, 2017 sonundaki 8.9 trilyonluk zirveyi geçerek yeni bir pik yaptığı" belirtildi. Buna göre, korona sürecinde dünyadaki milyarder sayısı da 2 bin 89'a yükseldi...^[50]

iv) Koronavirüs salgını süresince ABD'li milyarderler servetlerine servet kattı. 651 milyarderin serveti 4 trilyon dolara ulaştı. 651 milyarderin toplam serveti, ABD nüfusunun neredeyse yarısı olan ve toplam 2 trilyon dolara sahip olan 165 milyon alt gelirlinin servetinin 2 katına denk geliyor...^[51]

v) Küresel borç toplamının, 2020 sonunda 277 trilyon dolara yakın olacağı hesaplanıyor. Pandeminin ülkeleri soktuğu büyük ekonomik sıkıntıların, ülkelerin borçlarını 3 ayda 27 trilyon dolar kadar artırdığını gösteriyor.^[52] Trilyonlardan bahsediyoruz! Ne büyük zenginlik temerküzü var dünyada aslında! 277 trilyon dolar, dünyadaki GSMH'nin yüzde 365'ine denk geliyor!^[53]

O hâlde Dario Bötancourt ve Maria García'nın, "Kapitalizm yasal mafya, mafya da yasal olmayan kapitalizmdir," uyarısı eşliğinde hatırlatmadan geçmeyelim: Zengin olmak, başkasının emeğinin ürününe el koymaktır. Bir insan ne kadar yetenekli, becerikli, çalışkan olursa olsun, sadece kendi çabasıyla zengin olamaz... Dünyanın en zengin adamı, Amazon'un patronu Amerikalı Jeff Bezos 182 milyar dolar servete sahip. İnsan havalasını zorlayan bu skandal servet onun üstün yeteneklerinin ve çalışmasının eseri mi? Bu servetin asgari ücretin kaç katı olduğunu bir düşünün... Türkiye'de Yıldız Holding'in patronu Murat Ülker'in 4.7 milyar dolar serveti var. Bu servete nasıl sahip oldu?

Zenginlik olmadan yoksulluk olmaz veya yoksulluk olmadan zenginlik olmaz. Efendi ve köle, zalim-mazlum, güzel-çirkin, iyi-kötü, sıcak-soğuk gibi... Zenginlik-yoksulluk söz konusu olduğunda da ilişkinin yönü zenginden yoksula doğrudur... Zenginlik olduğu için yoksulluk vardır. Eğer öyleyse, yoksulluğu gerçekten sorun edenin çözümü nerede ara-

[42] Bekir Şirin, "Bakan Görür", Milli Gazete, 13 Aralık 2020, s.11.

[43] Jale Özgentürk, "En Derin Yoksulluk", Cumhuriyet, 27 Kasım 2020, s.11.

[44] Mehtap Özcan Ertürk, "Asgari Ücretli 7 Ayda 2 Çeyrek Altın Kaybetti", Sözcü, 31 Temmuz 2020, s.7.

[45] "Türk-İş: Corona Daha da Kötüleştirdi, Yoksulluk Sınırı 7 Bin 732 TL'ye Yükseldi", 27 Nisan 2020... <https://gazetekarınca.com>

"Koronavirüs salgını süresince ABD'li milyarderler servetlerine servet kattı. 651 milyarderin serveti 4 trilyon dolara ulaştı. 651 milyarderin toplam serveti, ABD nüfusunun neredeyse yarısı olan ve toplam 2 trilyon dolara sahip olan 165 milyon alt gelirlinin servetinin 2 katına denk geliyor..."

Mümtaz Yener
Karıncalar

“Gerçekten de olağanüstü günlerden geçiliyor. Ama bu olağanüstülük yaşanan salgın yanında; krizin büyüklüğünden, derinliğinden geliyor. Kapitalizmin tarihsel krizi içinde ekonomik çöküş yaşanıyor. Söz konusu çöküş ve egemenlerin bunu yönetme girişimleri, tüm çelişki ve çatışmaları içinde, yaşa(tıl)duğumuz distopik tabloyu üretiyor.”

yacağı bellidir...

O hâlde neden zenginlik var? Eğer yoksulluk zenginlikten kaynaklanıyorsa, zenginlik nereden kaynaklanıyordu? Zenginlik de özel mülkiyetten kaynaklanıyor. Eğer özel mülkiyet diye bir şey olmasaydı, zenginlik de yoksulluk da olmazdı. Eğer insanlar üretmek ve yaşamak için gerekli olana ‘ortakça’ sahip olsalardı, özel mülkiyet diye bir musibet toplum yaşamına musallat olmasaydı, zenginlik de, yoksulluk da olmazdı...

[54]

SÜRDÜRÜLEMEZ -COVID-19’LU KAPİTALİZM

Covid-19 ile Maksim Gorki’in, “Sadece iki ulus vardır, uzlaşmaz iki sınıf: Zenginler ve yoksullar!” diye tarif ettiği küresel bir hakikâtle yüz yüzeyiz...

Bir sistemin hakikâti kendini en iyi, en aşırı durumunda ortaya koyar. Covid-19 krizi, kapitalist uygarlığın hakikâti belki de tarihte ilk kez bu kadar açık biçimde ortaya koydu: Kapitalizm yaşamaya devam ettikçe daha da canavarlaşacaktı. [55] Öyle de oldu...

Karl Marx’ın “Bir uçta zenginlik diğer uçta sefalet birikir,” denkleminde karakterize olan sürdürülemez -Covid-19’lu kapitalizm derin bir krizle sarsılmaktadır.

Kapitalizm çıkmazdadır. Bunda da şaşırarak bir şey yoktur. Marksizm-Leninizm kapitalizmin krizlerden kurtulmayacağını ortaya koyarken; ‘The New York Times’ -bir haftada milyonların işsiz kalmasından hareketle- “Bu tipik bir kriz değil, ekonomik bir kasırga” diyor.

Nouriel Roubini ise, çöküşün şu ana kadarki düzeyinin 1929 Buhranı’ndan bile çok daha kötü olduğunu söylüyor. Bu krizin V ya da U biçiminde olup olmadığı sorusuna şu cevabı veriyor: “V değil, U değil, L değil, I değil, dümdüz aşağıya giden bir çizgi” ...

Gerçekten de olağanüstü günlerden geçiliyor. Ama bu olağanüstülük yaşanan salgın yanında; krizin büyüklüğünden, derinliğinden geliyor. Kapitalizmin tarihsel krizi içinde ekonomik çöküş yaşanıyor.

Söz konusu çöküş ve egemenlerin bunu yönetme girişimleri, tüm çelişki ve çatışmaları içinde, yaşa(tıl)duğumuz distopik tabloyu üretiyor.

Sürdürülemez kapitalizmin böyle devamının imkânsızlığı apaçık ortadadır. Derin çelişkiler yumağı içinde kıvranan kapitalizm için net olan şey fena hâlde sarsılmakta olduğudur.

Kapitalizm bir taraftan zenginliği yoğunlaştırıp diğer taraftan yoksulluğu yaygınlaştıran niteliğiyle durmadan toplumsal eşitsizlik üretip, eşitsizliği artırırken; bir yanda muazzam boyutlara ulaşan bir üretimle görece bir bolluk zemini yaratıyor. Öte yanda kapitalist üretim ilişkilerinin niteliği gereği bölüşümde geniş kitlelerin payına büyüyen yoksulluk düşüyor. Bu çelişki, dünya üzerindeki milyonlarca insanın yaşam koşullarının büyük bir tehdit altında olduğunun ilanınıdır.

Bunlarla bağıntılı olarak kapitalizmin kriziyle, her açıdan olağanüstü bir döneme dalınırken; kriz daha da derinleşip/ yaygınlaşıyor.

Belirtmeden geçmeyelim: Yaşanan kriz kapitalizmin tarihsel tıkanmışlığının en şiddetli, sarsıcı krizlerindedir. Kapitalizm bir sistem olarak tarihsel ömrünü esasen doldurmuşken; verili hâl bünyesinde şiddetli çöküş dinamikleri ba-

[46] “İstanbul’da Mezar da Karaborsaya Düştü”, 27 Aralık 2020... <https://www.yenidevir.com.tr/>

[47] Eric London, “Coronavirüs Pandemisi ve Mali Oligarşiyi Mülksüzleştirme Gereği”, 3 Aralık 2020... <https://www.wsws.org/tr>

[48] “Dünya Servetinin Yüzde 60’ı 2 Bin 153 Kişinin Elinde”, 20 Ocak 2020... <https://tr.euronews.com>

[49] Mete Gönenç, “Dünya ‘Sol’unu Arıyor”, Cumhuriyet, 26 Haziran 2020, s.2.

rındırmaktadır.

Sürdürülemez kapitalizmin içinde kıvrandığı krize dair belirtilerinden birisi de, egemen sınıfın önde gelen çeşitli figürlerinin ve kurumlarının sistemin tıkanmışlığını bir biçimde ifade eden değerlendirmelerinin artan ölçüde yoğunlaşmasıdır.

Hem sistemin genel tıkanıklığı, hem de emekçi kitlelerin bariz biçimde artmakta olan hoşnutsuzluğu düzen sahipleri açısından ciddi bir endişe oluşturmaktadır.

'Dünya Ekonomik Forumu' (DEF) ya da kısaca 'Davos' diye anılan küresel toplantıların organizatörü ve ev sahibi olan girişim 2021'de yapılacak zirvesinin gündemini 'Büyük Reset' adını verdiği konu olarak belirledi.

'Davos'un kurucularından Klaus Schwab kapitalizme "Büyük Reset" atmanın zamanının geldiği fikrini ortaya atıp kapsamlı bir değişim gerektiği düşüncesini ima ediyor: "Dünyanın birlikte ve hızlıca hareket etmesi ve toplumlarımızın ve ekonomilerimizin tüm yönlerini yeniden şekillendirmesi gerekiyor. ABD'den Çin'e her ülkenin katılması ve petrolden teknolojiye her sektörün dönüştürülmesi gerekiyor. Kısaca, kapitalizmin bir 'Büyük Reset'ine ihtiyacımız var,"^[56] diyor.

Büyük Reset ana hatlarıyla toplumsal eşitsizlik ve yoksulluk sorununu, ekolojik krizi, sanayinin dönüşümü sorununu ve jeopolitik meselelerin çözümü bağlamında küresel siyasal sistemin yeniden yapılandırılması sorununu birlikte ele alarak, dünya burjuvazisinin hâkim kesimlerinin önüne özde neo-liberal dönemden çıkış anlamına gelen bir "program" koyuyor.

Klaus Schwab her ne kadar kişi olarak ön planda görünse de savunduğu perspektifin kişisel görüşlerden ibaret olmadığını peşinen vurgulamak gerekiyor. Dünya Ekonomik Forumunun zaten temsil ettiği kurumsal boyut bir yana, bu tartışmayı ya da temel yaklaşımları benimsediğini duyurarak destekleyen simalar açıkça dünya burjuvazisinin belirli bir kesiminin perspektifiyle karşı karşıya olduğumuzu ortaya koyuyor. BM Genel Sekreteri'nden IMF Başkanı'na, Prens Charles'tan Microsoft CEO'suna kadar birçok kişi bu listede arzi endam ediyor.

Hepsinin mesajlarında görülen temel özellik, her zaman adını açıkça koyarak olmasa da, doğurduğu sonuçlar üzerinden neo-liberal "çılgınlık partisine" artık bir son verilmesi gerektiğini söylüyor olmaları. Konu ister çoğunlukla olduğu gibi zenginlerin servetindeki fahiş artış ve bunun karşısında yoksulluğun, sefaletin inanılmaz artışı olsun, ister doğanın acımasız talanı nedeniyle gezegenin hayatîyetinin tehlikeye girmesi olsun, ister ırkçılık ya da zaman zaman "popülizm" diye niteledikleri baskıcı otoriter eğilimlerin yükselişi... Mesajların hepsi vurdumduymaz kâr, servet ve güç hırsının dünyayı dört bir koldan bir felâkete sürüklediği fikrini barındırıyor.

Burada durup altını çizmek gerekiyor: Covid-19 salgını yalnızca bir sağlık sorunu olarak kalmadığı açık. Bu salgın kapitalizmin sürdürülemezliğinin kanıtıdır; yoksulları vurup tarumar ettiği aşikârdır. Söz konusu hâlin şaşırtıcı ya da tesadüf olduğunu söylemek de mümkün değildir...

Kolay mı? İnsanlığın başına belâ kapitalizm, dört bir yana saçtığı sorunlarla birlikte içinde debelendiği sürdürülemezlik ile insanlığı nefessiz bırakıyor. İmkânlar içinde imkânsızlık, varlık içinde yokluk ve yıkım üstüne yıkım üreten kapitalizmin geldiği durum çelişkileri giderek büyütüyor.

[50] "Corona Zengine Yaradı: 10.2 Trilyon Dolar Kazandılar", Yeni Yaşam, 8 Ekim 2020, s.3.

[51] "Salgın Sürecinde ABD'li 651 Milyarderin Serveti, 1 Trilyon Dolardan Fazla Artarak 4 Trilyon Dolara Ulaştı!", 23 Aralık 2020... <https://www.yolculukhaber.net/>

[52] www.visualcapitalist.com/debt-to-gdp-continues-torise-around-world/

[53] Orhan Bursalı, "Dünyanın Finans Kapital Sorunu: 277 Trilyon Dolar Borç Vermişler... En Büyük Sömürü Aracı", Cumhu-

“Nasıl” mı?

Pandemi süresince temel sağlık hizmetleri hakkında yayınlanan raporda 10 ülkeden 9’unda temel sağlık hizmetlerinde önemli kesintiler yaşandığı kaydedildi. Raporda aile planlamasının yüzde 68, rutin aşılama hizmetlerinin yüzde 70, kanser tanısı ve tedavisinin yüzde 55, HIV tedavisinin yüzde 32, sıtma tanısı ve tedavisinin yüzde 46, tüberküloz tanısı ve tedavisinin yüzde 42, bulaşıcı olmayan hastalıkların teşhis ve tedavisinin yüzde 69 oranında yapılmadığı yer alıyor.^[57]

DSÖ’nün 2020’de Ekim’indeki bir başka raporunda ise Covid-19 gerekçesiyle ülkelerin yüzde 93’ünde ruh sağlığı hizmetlerinin aksatıldığı veya durdurulduğu, buna karşın hasta sayısının arttığı yer alıyor.^[58]

Bu tür sorunlar sadece geri bırakılmış ülkelere yaşanmıyor. Örneğin İngiltere’de ‘Ulusal Sağlık Hizmetleri’nin (NHS) açıkladığı verilere göre, koronavirüs gerekçesiyle yaklaşık 4 milyon tedavi süreci ertelendi.

ABD’de ise Şubat 2020’de sağlık güvencesinden yoksun insan sayısı 30 milyon iken, Eylül’de bu rakam 37 milyona ulaştı. Bu artışın büyük bölümünü 18-26 yaş aralığı oluşturuyor. 2020 için Amerikalı bir ailenin ortalama sağlık masrafları 28 bin 653 dolara yükselmişken, işsiz kalan milyonlarca işçi sağlık hizmetlerinin doğrudan dışına itilmiş durumda.

Özetle koronavirüs bizlere, kapitalizmin ne kadar akıl dışı, toplum karşıtı ve emek karşıtı bir sistem olduğunu gösteriyor. Aslında virüsün hayvanlardan insanlara geçtiği yönündeki bilgi ilk günlerden beri bilinen bir şey. Buraya kadar tamam. Ama burada bir sorun, bir soru var. Virüs neden hayvanlardan insanlara geçiyor. Burada asıl sorun kendini ele veriyor. İnsanın doğa ile kurduğu ilişki ve içinde yaşadığımız üretim tarzının gereklilikleri bu tür virüs geçişlerini açıklayacak nitelikteyken; Covid-19’un ortaya çıkardığı çelişkilerden biri de zengin yoksul çelişkisi oldu.

Bu virüs her ne kadar zenginlere, özellikle yaşlı kesimleri hasta ediyor olsa da oranlandığı taktirde salgına yakalanan çok büyük bir kesiminin yoksullar olduğunu görüyoruz. Ayrıca bu virüsle mücadele konusunda da yoksulların elinden çok fazla araç yok. ABD’de olduğu gibi zenginler 500 dolar gibi çok büyük paralarla test yapabiliyorlar ama yoksulların özellikle de sigortası olmayanların o hizmeti alabilmeleri mümkün değil. Yine zenginlerin kendilerini koruyabilmek için virüsün yayılma hızının az olduğu dağlık bölgelerine gitmeleri, toplu taşıma kullanmak zorunda kalmamaları gibi imkânları varken, yoksullar ve emekçilerin böyle bir şans yok. İşçiler 300-500 kişilik fabrikalarda iç içe üretime devam etmek zorundalar. Tüm bu örneklerle yola çıktığımızda bu virüs emek ve sermaye ya da yoksul ile zengini ciddi bir şekilde ikiye ayırdığını ortaya koyuyor.

Şimdi her şey bu ikilem, sınıfsal yarılma üzerinden yeniden biçimlen(diril)ecektir.

SINIFSAK YARILMA: “HAYAL EDİN”

Joanne Harris’in, “Değişim her zaman rahat değildir, ancak bu hayatın bir gerçeğidir,” notunu düştüğü büyük ve köklü bir altüst oluş sürecindeyiz.

Önümüzdeki dönemde “her şeyin aynı kalması için birçok şeyi değiştirmeyi” kabullenme eğilimiyle, “her şeyin aynı kalması için, her şeyi gerçekten değiştirme arzusu” arasında yaşanacak büyük bir gerginliğe tanık olacağız.

riyet, 29 Aralık 2020, s.7.

[54] Fikret Başkaya, “Zenginlik ve Yoksulluğa Dair”, Yeni Yaşam, 29 Aralık 2020, s.10.

[55] Ergin Yıldızoğlu, “2020: Covid İkliminde Gezintiler”, Cumhuriyet, 14 Aralık 2020, s.11.

[56] Klaus Schwab, Great Reset... <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf>

Bir taraftan, “her şeyin aynı kalmasını” güvenceye alacak değişiklikleri belirlemeye çalışacak, eski ve yeni hegemonya merkezleri arasındaki rekabet sertleşecek, diğer taraftan da “yeni bir üretim ve yaşam tarzı” arayışı ile bunu engellemeye yönelik, dinci, faşist, hatta liberal akımlar ve tabii kapitalist devlet arasındaki çatışmalar... Her gerginliğin de uygarlığı hem ateşe verme hem de yenileme potansiyelleri yüksek!^[59]

Hem de “antagonizm”den “oy verip/ vermemeyi” anlayan liberal anlayışsızlıklara rağmen^[60] sınıf gerçeği daha da netleşirken; salgın tümüyle sınıfsal çizgiler üzerinden bir seyir izliyor. Etkilenmenin sebebi deri rengi ya da göçmenlik değil esas olarak yoksulluk ve sınıfsal durum... Denilebilir ki Covid-19 sınıfsal farklılıklar konusunda gayet nettir!

Örneğin sendikalar, sağlık meslek örgütleri ve muhalefet Covid-19’un sınıfsal olduğu konusunda hemfikir. Halk sağlığı uzmanları çalışma yaşamındaki eşitsizliğe dikkat çekiyorken;^[61] Sağlık Bakanlığı’nun verilerine göre, İstanbul’da en fazla Covid-19 vaka artışının Bağcılar, Bahçelievler, Sultangazi ve Zeytinburnu ilçelerinde olduğu belirtildi. Prof. Dr. Ahmet Saltık, bu ilçelerin yoksul yurttaşların yaşadığı ilçeler olduğuna dikkat çekerek “Ne yazık ki hastalık ve yoksulluk arasında bir neden sonuç ilişkisi var,”^[62] dedi.

Söz konusu yarılma yoksulları, ezilenleri -kendiliğinden-tarihin sahnesine davet ederken; muazzam bir karışıklık ve belirsizlik döneminden geçiyoruz. Köklü dönüşümün yolu açılıyor.

İçinden geçtiğimiz dönemin insanlık tarihinin en çalkantılı dönemi olduğu kesindir. Kuşkusuz geçmişte de toplumsal büyük sarsıntılar geçirmişlerdi, ama şimdiye kadar hiçbir zaman tüm dünyayı, tüm ülkeleri, tüm insanlığı kendi içine çeken böylesi büyüklükte bir çalkantı, bu denli büyümüş belirsizlikler, bu kadar ölümcül tehditler söz konusu olmamıştı.

Yarattığı ve artık hiçbir şekilde içinden çıkamayacağı kadar büyüttüğü soru(n)lar karşısında sürdürülemez kapitalizmin üretebileceği çözüm yoktur.

Kapitalizm insan(lık)ın önüne “Barbarlık ya da Sosyalizm” ikilemini koymaktadır.

Dolayısıyla içinden geçilen karanlıkta insanlık daha önce hiç olmadığı kadar kurtuluşa yakındır; çünkü kapitalizmi ortadan kaldırmak için maddi olanaklar hiç bu kadar olgunlaşmamıştı.

Şimdi hayal etme ve yapmak yani sınıfsal devrimci praksis zamanıdır.

Evet, şimdi geceleri aç yatılmayıp işe gitmek için sabahın köründe kalkılmayan bir dünya tasavvuruyla, “Gözlerimizi tüm rezaletlerin ötesine odaklayalım ve olası bir dünya hayal edelim. İnsanların korku ve tutkularından kaynaklananlar dışında tüm kirliliğinden arınmış bir hava. Otomobillerin köpekler tarafından çiğnendiği caddeler. Arabalarca sürülmeyen, bilgisayarlarca programlanmayan, süpermarketlerce satın alınmayan ve televizyonlar tarafından izlenmeyen insanlar. Evde çamaşır makinesi ve ütü gibi muamele gören ve en önemli aile üyesi olmaktan çıkan televizyonlar. Çalışmak için çalışmak yerine yaşamak için çalışan insanlar. Salt çalışmak yerine, biriktirmek için yaşayan veya daha açık bir dille, şarkı söyleyen ama söylediğinin farkında olmayan bir kuş veya oyun oynayan ama oynadığının farkında olmayan bir çocuk gibi yaşayan insanların işlediği bir suç olarak ahmaklığın ceza yasalarına girdiği bir dünya. Savaşa gitmeyi reddeden gençlerin yargılanmadığı, aksine savaş isteyenlerin yargılandığı ülkeler.

“Önümüzdeki dönemde “her şeyin aynı kalması için birçok şeyi değiştirmeyi” kabullenme eğilimiyle, “her şeyin aynı kalmaması için, her şeyi gerçekten değiştirme arzusu” arasında yaşanacak büyük bir gerginliğe tanık olacağız.”

[57] <https://www.who.int/publications>

[58] <https://www.who.int/news-room>

[59] Ergin Yıldızoğlu, “Yeni On Yıl-Yeni Dönem”, Cumhuriyet, 21 Aralık 2020, s.11.

Lilian Davidson, Kıtık

Yaşam standartlarını tüketim düzeyi veya kişilerin sahip olduklarıyla ölçmeyen ekonomistler. Istakozların canlı canlı haşlanmaktan hoşlandığını düşünmekten vazgeçen aşçılar. Ülkelerin işgal edilmekten memnun olduğu fikrinden vazgeçen tarihçiler. Yoksulların vaatlerle kandırılmaktan hoşlandığını düşünmeyen politikacılar.

Ağırbaşlılığın erdem olmaktan çıktığı ve kendine gülemeyen insanların ciddiye alınmadığı, ölüm ve paranın gizli güçlerini kaybettiği, canilerin ne ölüm ve ne de para sayesinde kutsanmış şövalyelere dönüşmediği, kendisi için en kârlı olanı değil de inandığını yaptığı için kimsenin enayi veya kahraman sayılmadığı, silah endüstrisinin iflasa sürüklendiği ve savaşların yoksullara değil yoksulluğa karşı açıldığı bir dünya.

Besin artık bir meta ve haberleşme bir iş olarak düşünülmeyecek; çünkü besin ve haberleşmenin birer insan hakkı olduğu kabul edilecek. Artık kimse açlıktan ölmeyecek; çünkü kimse hazımsızlıktan da ölmeyecek. Sokak çocuklarına artık çöp gözüyle bakılmayacak; çünkü sokak çocuğu olmayacak. Zengin çocuklarına, artık para gözüyle bakılmayacak; çünkü artık zengin çocuğu olmayacak. Eğitim artık satın alabilenlerin bir ayrıcalığı olmayacak. Polis kendini satın alamayanların başına bela olmayacak. Adalet ve özgürlük, birbirinden ayrılmaya çalışılan bu siyam ikizleri, tekrar bir araya getirilecek ve bir daha ayrılamaz hâle gelecekler.

Siyah bir kadın Brezilya'nın bir diğeri de Amerika Birleşik devletleri başkanı olacak. Kızılderili bir kadın Guatemala'yı bir diğeri de Peru'yu yönetecek. Arjantin'de Plaza del Mayo anneleri zorunlu belleksizlik zamanında unutmamayı reddettikleri için akıl sağlığına örnek gösterilecek. Ana kilise Musa'nın tabletlerindeki hataları düzelterek ve altıncı emir bedenden haz almayı buyuracak. Yine kilise tanrının unutmamış olduğu bir emri ilan edecek, 'Parçası olduğunuz doğayı seveceksin' çöller -yürelerdeki çöllerle birlikte ağaçlandırılacak. Umutsuzluğa doyulacak ve kaybolanlar bulunacak çünkü bunlar çok beklemekten dolayı umutlarını yitirmiş ve umutsuz bir şekilde arandıkları için kaybolmuşlardır.

Biz nerede doğduğu ve nerede yaşadığı önemsiz olan ve adalet ve güzellik için çalışmaya isteklilerin çağdaşı ve vatandaşı olacağız. Zamanın ve haritaların sınırları anlamsızlaşacak. Kusursuzluk tanrıların sıkıcı ayrıcalığı olmaya devam edecek; ancak hantal ve karışık dünyada her gece bir son gece, her gün de yeni bir başlangıç gibi yaşanacak."^[63]

Tam da bu hayal(ler)le; Honoré de Balzac'ın, "Yoksulluğun hüküm sürdüğü yerde ne utanma kalır, ne suç, ne namus, ne de ruh"; George Orwell'ın, "Toplumdaki hiyerarşinin sürmesi ancak yoksulluk ve cehalet temeli üzerinde sağlanabilir," uyarılarını "es" geçmeden...

Ve Albert Camus'nün, "Onur, yoksulun son zenginliğidir"; Charles Bukowski'nin, "Devrimcinin iyisi yoksul insanlardan çıkar," saptamalarının bilincinde...

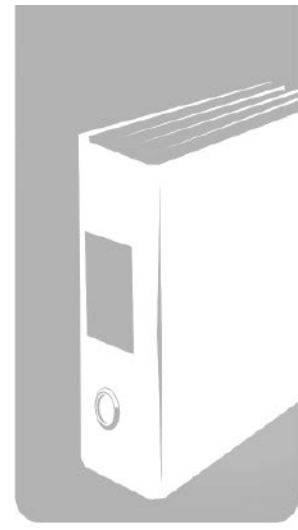
"Açlık Ordusu" yürüyüşünün temel şiarı, "Dostlar üç hâlde birleşirler: Yoksulluk karşısında kardeş olurlar; düşman karşısında eşit olurlar; ölüm karşısında da özgür olurlar!" sözleriyle Friedrich Nietzsche'nin işaret ettiği kolektif irade olmalıdır; olacaktır da!

[60] Murat Belge, "Nerde Antagonizm?", 4 Ocak 2021... <https://birikimdergisi.com/haftalik/10416/nerde-antagonizm>

[61] "Covid-19 Yoksulları Daha Çok Vuruyor", 28 Ağustos 2020... <https://www.dw.com/tr>

[62] "Virüs Bile Zengin-Fakir Ayırt Ediyor", 15 Ağustos 2020... <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/>

[63] Eduardo Gealano, Tepetaklar/ Tersine Dünya Okulu, çev: Bülent Kale, Çitlembik Yay., 2004.

sinan özgür

Kapitalist Manifesto Karşısında Şair ve Şiiri

*Belki siyahım ya da soluk Hintli, belki Türkiyeli
Dünya, bir o bizim doyamadığımız
Onların doyup kalktığı dünya*

Gülten Akın

Manifesto; sanat, bilim alanında bir düşüncenin açıklanması için yayımlanan bildirgeyi adlandırır. Kapitalizm bildirgesini yazılı değil pratikte, yaşamın canlılığında gösterir. Yaşamın pratiğinde açlık, yoksulluk, işsizlik ve geleceği olmayan gençlik var. Kapitalist bildirgesi hep bunlar olmuştur. Bunlar kapitalist manifestoda yazılmaz. İnsanın yaşarken kavrayacağı bir trajedir bu.

Engels 1840'lı yılların İngiltere'sinde işçi sınıfının yaşam koşullarını anlattığı metinde "işçi sınıfının durumu İngiliz halkının büyük çoğunluğunun durumudur" tespitini yaptıktan sonra "Yoksulluk, emekçiyi yavaş yavaş açlıktan ölmek, kendini bir anda öldürmek ya da gereksindiği şeyi nerede bulursa almak, açık deyişle çalmak arasında bir seçim yapmakla karşı karşıya bırakır." Ve şöyle devam eder 'İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu'nun yazarı; "Doğru, işçi sınıfı içinde de birçokları en aşırı durumlarda bile çalmayı çok ahlak dışı bulurlar. Ve bunlar ya açlıktan ölür ya da intihar eder. İntihar işçiler arasında da moda haline gelmiştir. Birçok yoksul başka çıkış yolu görmedikleri zaman sefillikten kurtulmak için kendini öldürüyor."

Gelin şimdi Engels'in 1840'lar İngiltere'si için anlattığı bu durumu günümüz dünyasıyla karşılaştıralım.

2010'da dünyanın en büyük elektronik imalatçısı olan Faxconn şirketinde çalışan 18 işçi intihara kalkışır 14'ü yaşamını kaybeder. Nedeni düşük ücretler, kimi zaman 16 saati bulan uzun çalışma saatleri ve insanlık dışı muameleler.

Dünyanın birçok yerinde yaşananlar Faxconn şirketinde yaşananlardan farklı değil. Genellikle böyle fabrikalarda göçmenler çalıştırılıyor ve bu insanlar ucuz işçiliğin yanında ağır çalışma koşullarıyla yaşamak zorunda kalıyor ya da dayanamayarak intihar ediyorlar.

Gülten Akın

İntihar olayları sadece göçmen işçilerde görülüyor. Tüm dünyada işçilerin yaşadığı bir gerçeklik halini almış durumda. Bunu görmemek için insanın artık ekstra bir çaba harcaması lazım. Çünkü işçi intiharları artık günbegün hayatımızın bir parçası durumunda...

'Açım aç eve ekmek götüremiyorum' diyerek devletin kurumları önünde kendini yakanlar...

'Çocuğuma eşofman alacak param bile yok' diyerek intihar eden babalar...

'Üniversite mezunuyum, iş bulamıyorum... açım' diyerek canına kıyan gençler...

'Artık umudumuz kalmadı' diyerek siyanürle intihar eden aileler...

Örnekler böyle uzayıp gidiyor. Bunlar her gün yaşanmakta ve hafızalarımıza 'muh' gibi çakılmakta.

Kapitalist manifestonun yaşam pratiği budur işte. Engels'in 1840'lar İngiltere'si için söyledikleri günümüz kapitalist dünyasında çok daha şiddetli bir şekilde devam etmektedir.

ŞAİRİN GÖR DEDİĞİ

...
anladık dediğin dedik,

ama dediğin ne?
doğrusun, söylersin içindekini
ama içindeki ne?

Bertolt Brecht

Ya şairin şiirinde belirlediği manifesto? Tarih nasıl ki fabrikadaki işçilerin, emekçi kadınların, yoksul halkın nasırlı ellerinde yazılıyorsa, şair de şiirindeki sözcükleri buna göre örer. Başka şansı da yok zaten. Şiirin yaşamla bağının kopması sözcükleri de intihara sürükler. Bu sözcüklerle kurulacak cümlelerin anlatacak hikâyeleri de biter. Tohum çürükse hayata tutunma şansı da yoktur.

Ahmet Arif, Leyla Erbil'e yazdığı bir mektupta; "Kimsenin karnında açlığı, ayaktadır yalınlığı ve sırtında çıplaklığı kalmasın diye ömrümüzden bir parça vermek" diyor. Hasretinden prangalar eskiten şairin bu cümlesi diğer şairlere gönderilmiş bir manifesto gibidir. Hangi şair bu manifestoyu nasıl okudu bilmiyoruz ama sözcüklerini intihara değil kavgaya gönderenleri de biz okuyoruz. Onlarla devam edelim...

Turgut Uyar asıl gündemde olan ve neyin yaşanmakta olduğunu anlatıyor bize. Aynı zamanda neyin konuşulması gerektiğini de... Okumasını bilmek gerek!

"gülü çiğdemi filan bırak
Sardunyayı karidesi filan bırak

...
Oy pusulalarını ve seçimleri bırak
Evet

Seçimleri özellikle bırak
Çünkü açlık çoğunluktur

...
artık her şeyi yaşadık
ve birlikte düşündük
ve düşündük ki her şey cehennem
bir bakışta

...
Çünkü açlık çoğunluktur
Ve ezecektir gücüyle dünyayı

...
Çünkü açlık çoğunluktur
Açlık"

Ki Gülten Akın torunlarını -dünyanın bütün çocukları onun torunlarıdır- kapitalist manifestonun yarattığı acılara, bitmez işsizliklere, açlıklara "Büyü" diyerek... Ve Melih Cevdet Anday gelecekte yaşanacakları değil yaşananları anlatır. Kapitalist manifestonun kokusu çıkmış, çürüme her taraftan görülmektedir. Burada maske de mesafe de kurtarmaz artık. Şair tam da buradan konuşur... Görmeyi bilmek gerek!

"Hastaların kapanmamış yaraları kokuyor
Sağlamların açılacak yaraları kokuyor
Açlıktan nefesleri kokuyor
Çürüdükçe kokuyor

...
Mahalleler, şehirler, memleketler, kıtalar kokuyor
Çürüdükçe kokuyor.
Duyuyor musunuz kokuyor"

Ve çürümenin kokusu her yerden duyuluyor, görülüyorsa Hasan Hüseyin'in çağrısına kulak asmalı. Çürüyen kapitalist manifestonun kendisidir. Sorun açlıksa, çoğunluktaysa ve çürüme her taraftan duyuluyorsa bıçak kemiktedir artık. Çelişkilerin derinleştiğini bilmek gerek!

"Eti geçti
duydun mu
bıçak kemikte
duy'da silkin n'olursun
bu ne biçim uyku bu

...
Sana yokluk sana yasak sana dam
İnsan değil hâşâ - bir yağmacı soyu bu
Bıçak kemikte

...
Kalsın benim davam -divana kalsın- demiş ozan
O divan sensin artık
Bıçak kemikte"

Bertolt Brecht

Turgut Uyar

Hasan Hüseyin

Pablo Neruda

VE KORONA VE KARANTİNA VE HAYAT EVE SİĞMIYOR VE AÇLIK

*Onca onca
Mezar var onca acı, onca
Yıldızda dörtnal giden hayoan!
Hiçbir şey utku bile
Kanın zalim boşluğunu silemez;
Hiçbir şey ne denizin ne kumun
Ne de zamanın devinimleri
Ne de mezarda yanan sardunya*
Pablo Neruda

Tekrar Engels'e dönelim. İngiltere'de Emekçi Sınıfın Durumu'nda anlatıyor; "Daha önceki dönemlerdeki salgının gazabı 1842 bunalımından sonraki salgının açtığı yıkımın yanında çocuk oyuncağı kalırdı. İskoçya'nın tüm yoksul nüfusunun altıda biri Hummaya yakalandı."

Devam eder Engels... "İnsan emekçi halkın hangi koşullarda yaşadığını anımsadığı zaman, evlerinin ne kadar kalabalık olduğunu... Hasta ile sağlıklı olanın nasıl aynı odada, aynı yatakta yattığını düşündüğü zaman Humma gibi bulaşıcı bir hastalığın nasıl olup da daha çok yayılmadığına hayret ediyor... İşçi sınıfı için başka bir kötülük, hasta oldukları zaman yetkin doktorlara görünmeleri olanaksızlığıdır... O nedenle hastalanınca ya hiçbir şey yapmıyorlar ya da sahte doktorlara gidiyorlar."

Nasıl da tanıdık geliyor. Bugün bütün dünyayı kasıp kavuran salgında korona, en çok gecekondularda yaşayan işçi sınıfını vuruyor. Yoksulluktan dolayı tek odaya sığamayan yaşamların ve yetersiz beslenmeden dolayı ölümlerin en çok oralarda yaşandığı bilinen bir gerçek. Engels'in 1840'lar İngiltere'si için söylediği sözler, bugün yaşayan işçi sınıfı içinde geçerli. Çünkü kapitalizm bu salgında da tedaviyi değil ölümü seçiyor. Nasıl seçmesin ki tedavide kâr yok ve masraflı, ölüm ise bir cenaze arabasıyla çözülecek kadar ucuz.

Bugün de işçi sınıfı bir gün çalışmaz ise o gün aç yatacak. Bugün de bir seçim yapmak zorunda. Ya açlık ya korona... Ya bu duruma dayanamayıp intihar ediyor ya da koronaya yakalanıp ölüyor.

Ama kapitalizmde emekçi halkların durumu hep böyleydi. 1879'da İngiliz sömürgesi olan Hindistan'daki salgında 100.000 kişi öldü. İngiliz hükümetinin yaptığı tek şey az miktarda zayıf çiçek aşısı göndermek oldu. Bir halk ozanı açlıkla salgın arasında kalan insanların çaresizliğini dizelere şöyle döker...

*"Kimsenin kaçamayacağı
Otuz bin salgın
Soğuşun, şişen karınların
Üzerine yürüyelim ve göğüs gerelim
Aşağılara inenler salgında ölecekler
Sertâoda kalanlar
Her gün açlık çekecekler."*

21.yy'da insanlık koronavirüs salgınına yaşamasaydı bu dizeleri okuyan kişi duruma inanmakta güçlük çekebilirdi. Ama yaşanan zamanın diyalektiği şunu gösterdi ki kapitalist manifesto 180 yıl önce emekçi halklara yaşattığı cehennemi daha şiddetli bir şekilde yaşatmaya devam ediyor. Ama bir farkla; 180 yıl önce insanlık yaşadığı cehennemde geleceğe bakarken çoktan ölmüş olacağı zamanları görüyordu. 21.yy ayaklanmalar ve devrimler çağında ise emekçi halklar için gelecek; ölmüş olacağı zamanlar değil, yaşanacak zamanlardır artık. Ve halklar yaşadıklarını anlatmak için bu defa şairleri beklemeyecekler. Kendi şiirini kendileri yazacak. Dünyanın bütün dilleriyle yazılıp, dünyanın bütün dilleriyle okunacak bir şiir.

Her türlü açlığın kovulduğu
Her türlü korkunun yok olduğu*
Geleceğimizi kurtaracak dans başlamıştır.**
Yaşamın Komünist Manifesto...*

*Dante ve **Engels'ten esinlenilmiştir.

sarya

Nazım Ustaya

Merhaba canım yoldaşım Nazım;
Uzun zamandır senden mektup alamıyorum. Bugünlerde nasılsın, neler yapıyorsun? Beni soracak olursan iyiyim. Keyfim yerinde. Sizin oralarda havalar nasıldır bilmem ama burada hava günlük güneşlik. Havanın böyle güneşli olduğu bir günde şiir kitaplarımı, defterlerimi alıp en son beraber kahve içtiğimiz yere gittim. Mantradaki abiler, çocuklar, kuşlar, çiçekler, kel dağı ve deniz... Hepsini çok özlemiş. Oturup şiir okumaya başladım, notlarıma baktım. Notlarımı karıştırırken fark ettim ki, seni tanıyalı epey uzun zaman olmuş. Seninle ne zaman tanıştık, hangi dizeler tanışmamıza vesile oldu bilmiyorum ama iyi ki tanıştık. İyi ki buluştuk. Sana, daha önce seninle paylaşmadığım bir anımı anlatmak istiyorum. Üniversite sınavına hazırlandığım zamanlar şiir kitaplarını alır okurdum. Bazı şiirlerini bir daha okur, bir insan nasıl bu kadar güzel yazabilir diye düşünüp, hayrete düşüp, aynı şiirleri tekrar okurdum. Sınava hazırlandığım için sıkı çalışmam gerekiyordu. Her gün dershanede test çözerdim. Test kitaplarının boş olan her sayfasında kendi dizelerini görebilirsin. Edebiyat test kitabımda yaptığım yanlışları kontrol ederken senin şiirlerini kitabın her köşesine yazdığımı fark eden edebiyat öğretmenin şiirlerin yanına: "Umarım Nazım'ın şiirleri gibi kaliteli bir üniversite hayatın olur." yazmıştı. Öyle de oldu Nazım Usta. Üniversiteye geldim ve Anka kuşlarıyla tanıştım. Sadece üniversite yaşamım değil bütün yaşamım değer kazandı. Bu da böyle bir anımdı. Hatırladıkça seni ve şiirlerini ne kadar çok sevdiğim geliyor aklıma. Seni bu kadar çok sevmemin bir nedeni olmalı Nazım Usta. Şiirlerinin bin dilde olmasının, dünyanın seni paylaşamamasının bir ne-

deni olmalı. Herkes Nazım'ı aşk hayatıyla, Piraye'siyle, Vera'sıyla, Münevveri'yle tanır. Ben aşk hayatınla pek ilgilenmiyorum doğrusu. Senin işçi sınıfına sevdalı bir komünist olmanla ilgileniyorum. Türk dilini ustalıklarla kullanman, dünya görüşün ve kavganla ilgileniyorum. Sen insanların sınıfsız, sömürsüz, eşit bir şekilde yaşayacakları dünya için sürdürdüğün mücadeleden hiçbir zaman vazgeçmedin. Bu yüzden sana duyduğumuz sevgi, saygı ve hayranlık sonsuz.

Senden, senin dizelerinden çok şey öğrendik canım yoldaşım. Yüzünü bile görmediğimiz insanları sevmeyi, onlar için ölümü göze almayı, insanlıkta umut aramayı, gündüzlerinde sömürülmeyen geceleri aç yatılmayan ekmek, gül ve hürriyet günleri için işçi sınıfıyla beraber mücadele etmemiz gerektiğini, senin dizelerinden öğrendik. Çocukların ama bütün çocukların kırmızı elmalar gibi bir gülüşünün olacağı, onların sakallı askerler gibi öldürülmediği, şeker yiyebildikleri bir dünyanın sosyalizmle beraber kurulacağını senin dizelerinden öğrendik. "Bir vapur geçer Boğaza doğru. Nazım usulcacık okşar vapuru, yanar elleri..." dizeleri bize memleket özleminin kelimelerle ne kadar güzel anlatıldığını öğretti. Makineleşmek istiyorum şiirinin dizeleri sanayileşmenin insanları nasıl makineleştirdiğini, kendi emeğine yabancılaştırdığını, düzenin bir çarkı, parçası haline getirmeye çalıştığını öğretti. İpin ucundaki Tanya'nın, Benerci'nin, Japonya'daki atom bombalarından ölen çocukların yaşadığı acıyı kalbinde yaşamasaydın, bu kadar güzel şiirler yazabilir miydin diye düşünmeden yapamıyorum. Senin insan sevgin, senin memleketine olan sevdan, senin duyarlılığın, senin evrensel dilin, senin devrimci sanatın... Ah Nazım Usta ah! Bir daha hangi ana doğurur seni?

Mektubumdan da anlaşıldığı üzere seni çok özledim. En uygun zamanında seninle tekrar bir araya gelmek benim için çok büyük bir mutluluk olur. Biliyorum yine çok yoğunsun, görüşme olasılığımız düşük ama umudu var büyük insanlığın umutsuz yaşanmıyor. Motorları maviliklere süreceğimiz günlere olan inancımınla yaşıyorum. Seninle tekrar bir araya gelecek olmanın umuduyla yaşıyorum.

Sevgiler...

cenker ekemen

Adem Orucu ve İftarlık Gazoz

80'lerin ortalarıydı. İlkokuldaydım. Neo-liberalizm nedir darbe neden yapılır, 24 Ocak kararları nelerdir bilmiyordum. Başka bir öykümün konusu olacak bir olayla ilk defa tanıştım devletin sert yüzüyle. Okulda fitre zarfları dağıtılır, hani içine üç-beş ne varsa koyar, arkana adını yazarsın. Sınıf öğretmene teslim edersin. Bana da verilmişti o sarı zarflardan. Eve götürdüm ama veremedim anneme. İstemedim üzülsün. İçine koyacak paramız yoktu. Ben de içinde para varmış gibi kapatıp götürdüm okula. Ama vermeye de utandım öyle. Öğretmen sorduğunda evde unuttum dedim. Hangi akla hizmet ders arasında eve yolladı şimdi bilmiyorum ama ben gibi fitre zarfını 'evde unutmuş' başka bir arkadaşımla tuttuk evin yolunu. Büyük binalar vardı bizim orada. Kocaman gri binalar. Etrafı büyük duvarlarla örülü. Üzerlerinde de tel örgü. İlk taşı hangimiz attı bilemiyorum ama oyuna çevirdik tellerden taşları geçirmeyi. Bir arkadaşım atıyor, bir ben. İçerden dört adamın çıkmasıyla bizi kulağımızdan tutup içeri sokmaları bir oldu. Ama ne dayak. Bir yandan da sorgu... "Kim dedi size buraya taş atın diye?", "Söyle kim yaptırdı bunu sana?", "Baban ne iş yapıyor, nerelisin, abin kardeşin

var mı, nerde okuyor?" ... Meğer MİT lojmanlarıymış orası, ne bilelim. Kulağımızdan tutup önce eve sonra da doğru okula... Zarflar yalan oldu tabi. Utancın yanında bir de dayak yanına kâr kaldı.

Esnaftı o dönemlerde babam. Zamanında Kemeraltı esnafıymış, ondan önce dolmuş işletirmiş. Varlıklı sayılacak bir aileden. Meğer tekelci sermaye geliştikçe biz batıyormuşuz. Var olan her şey birer birer azalırken anlamıyordum neden her gün biraz daha her şeyden kısıtığımızı. Önce mutfak azaldı. Sonra diğer şeyler... Sonra bir gün sokaktan yakacak çalı çırpı toplarken buldum kendimi, arkadaşlarım görmesin diye utana sıkıla. Annemi de akşam pazarına giderken. Biraz daha ucuza almak için. Aç kaldık diyemem. En azından o zamanlar. Öğrencilik dönemlerimde zaman zaman. Bir yolunu buldum hep. Her gün biraz daha zorlaşsa da. Bir vakit babamı suçladım. Neler neler harcamıştı... yatırım yapmamıştı. Aslında tek sıkıntısı kapitalizmin kurallarını bilmemesiydi. Öğrense de uyamaması. Küskün gitti giderken. Her şeye biraz. Ama daha çok kırılan onuruydu onaramadığı. Büyüdükçe anladım. Öğrendikçe barıştım. Babamla barıştıkça daha da

öfkelenim kapitalizme. O gün bugün çok değişmedi kaderimiz. Tekeller büyüdü, biz küçüldük; onlar azaldı, biz çoğaldık. Onlar doydular, biz... biz çöpten küflü ekmeğe toplardık. Akşam pazarına ucuza almaya değil, yere dökülenleri toplamaya gider olduk. Anadolu'nun bereketli topraklarında ancak iftara kadar aç kalması gereken insanlarımız eve ekmeğe götüremeyip canına kıyıyor oldu. Esnafı, işçisi, öğrencisi, işsizi, kadını erkeği... aç kalmak değil mesele. Ama açlık her şeyden önce onur kırıcıdır. Sadece gıdasızlık değildir açlık. O bir yandan, ağırlığı bir yandan ezer insanı. Çare değil, çözüm de değil ama eve eli boş dönmektense hiç dönmek düşer aklına. Alacaklıya telefonu açmamak gibi değildir yani. Her sese kulağını kapatmak biraz. Sonrasını merak etmemek. Enstrümanı satmak değil mesele, belki bir daha eline almayı istememek.

Distopik film senaryoları vardır. Yukarılarda bir yerlerde birileri sahte bir cennette yaşarken, aşağılarda ölümüne sokak dövüşleri yapılır. Ölenler mezbahaya gönderilir. Etleri açlara dağıtılır. Yer altında fare ızgara yapar fakirler. Onursuzdurlar. Ta ki bir kahraman çıkıp yukarıdaki cenneti ayrıcalıklara dar edene kadar. O da genelde ayrıcalıklı sınıftandır. Ne bilsin yoksa örgütlenip cenneti yeryüzüne indirmeyi. Çoğu büyük bütçeli Hollywood filmleridir. Yapılış amaçları da yakın geleceği bize kanıtsatmaktadır çoğunlukla. Açlık, gözümüzü korkutacak bir argümandır o filmlerde. Halimize şükrettirir. Çözüm de genelde ara bir yol bulmaktır. Belki uzakta bir yerde başka bir cennet kurmak. Kötüler ölür, kalanlar biraz vazgeçer ayrıcalıklarından. Aşağıdakiler de en nihayetinde doyarlar. Daha ne isterler ki zaten... Sınıf farkı, üretim ilişkileri, sosyalizm, devrim, örgütlü halk, komünist parti yoktur. Vicdana seslenirler. En çoğu, açın halinden anla biraz derler. Bu yönleriyle, cehennemi anlatan kutsal kitaplara benzerler. Acımızı azaltmaya çalışırlar. Marx'ın dediği gibi, halkın afyonudurlar. Vicdansız dünyanın vicdanı biraz da... o kadar.

Ancak açlığı tema eden tek film disto-

pik filmler değil. Böyle bir filmi biraz incelemek istedim bu yazıda. Ancak fark ettim ki açlığı anlatan o kadar az film var ki. Bu yüzden biraz da uzun sürdü dizgiye yetiştirmem. İnsanlığın en temel sorunu. Varlık yokluk meselesi o kadar az işlenmiş ki... Yukarıdaki distopik senaryolar dışında kalan filmler, genelde başka hikayelerin içinde açlığı da işlemişler. Çoğunu da izlemişizdir. En belirgin olanı Dardenne kardeşlerin Rosetta'sı. O bile daha çok işsizlik ve yoksunluk üzerine durmuş. Genelde yoksul mahallelerde geçen başka hikayeleri, savaşı, işsizliği, yaban hayatta yaşamak için verilen mücadeleleri ya da politik bir eylemi anlatırken bir yan öğe olarak kullanılmış. Belki de sinemacıların

hiçbirinin gerçekten aç kalmadığıdır. Açken de sinema yapamadığından belki bilemiyorum. Ama özellikle Avrupa ve Amerikan sinemasında ikinci dünya savaşı sonrası çekilen yoksulluk filmleri hariç pek rastlamadım. 'Almanya "0" Yılı' var mesela Rossellini'nin. Yeni gerçekçi İtalyan sinemasını başlatan filmlerden. 'Umberto D' ya da 'Bisiklet Hırsızları' var; Vittorio De Sica'nın filmleri. Ama daha çok savaş sonrası yıkım ve işsizlik işleniyor. Açlık, yoksunlukla birlikte veriliyor. Latin Amerikan sinemasının örnekleri var. 'Requiem for a Dream' bunlardan biri. Tenekeden evlerde, gettoda yaşayan insanları konu alıyor ama orada da açlık sadece filmin atmosferine sirayet etmiş. Ana tema değil. Uruguaylı bir grup sporcunun uçak kazası sonrası ölen arkadaşlarının cesetlerini yiyerek hayatta kalmalarını anlatan 'Alive' filmi ya da bir sandalda aç kalmalarına rağmen meyletseler de birbirlerini yemeyen bir insanla bir kaplanın hikayesini anlatan 'Pi'nin yaşamı, İkinci Dünya Savaşı döneminde Nazi Almanya'sında direnmek yerine insanlıktan çıkma pahasına fare gibi saklanarak yaşayan bir sanatçıyı anlatan 'Piyaniist' vb. filmler hep açlıkla karşılaşan insanlardan bahsediyorlar ancak açlığı tema olarak neden ve sonuçlarıyla anlatan, toplumsal bir tarafla sadece açlığı ele alan filmler değiller. Adı 'Hunger/Açlık' olan bir diğer filmse, IRA

militalarının ölüm orucuna evrilen açlık grevlerini, politik bir tercih olan açlığı başarılı bir şekilde işliyor. Ancak bu filmin çözümlemesi açlık temasından çok devrimci iradenin duvarına toslayan İngiliz faşizmini anlatan bir dosyanın konusu olabilir. Bu sebeple, Hunger filminin temasına yakın ama bu topraklardan bir filmi incelemeye karar verdim. "İftarlık Gazoz".

Film, yazının giriş kısmında bahsettiğim 80'li yıllarda başlıyor ve bitiyor ancak daha çok, 80 darbesi döneminde ölüm orucuna yatan bir devrimcinin, 70'li yıllardaki çocukluğunda geçiyor. 70'lerde bir yaz tatilinde, ramazan orucunu iftara on saniye kala bozan Adem'in, kefareti halkı için 61 gün tuttuğu ölüm orucuyla ödediği açlıkla imtihanını konu ediniyor. Hangi orucun daha kıymetli olduğu tartışmasına girmiyor ancak, ölüm orucuna girenlere terörist diyen bir kitleye, ramazanda akşama kadar zor dayanılan orucu da hatırlatıyor. Bu filmi seçmemin en önemli nedeni, bu toprakların kültürüne has kodları oldukça başarılı bir şekilde işlemiş olması. Yönetmeni Yüksel Aksu önceki filmleri Dondurmam Gaymak, Entel Köy Efe Köye Karşı filmlerindeki politik mizahı, bu filmde biraz daha riskli bir konuda ve sert bir dille işlemiş.

Film 80 darbesi sonrası bir cezaevinde, dönemin faşistlerinin dillerinden düşürmediği Türkiyem Cennetim şarkısıyla açılıyor. Şarkıyı hatırlayanlar nasıl bir ırk olduğumuzu "ırk" kelimesini de kullanarak anlattığını hatırlayacaklardır. Ardından dışarıda bekleyen tutuklu ve hükümlü yakınlarının bekleyişlerini ve hemen ardından da ölüm orucundaki Adem'i görürüz. Gardiyanlar, doktor eşliğinde bir yandan Adem'i neredeyse bilinci kapalı bir şekilde revire götürürken, bir yandan da "böyle oruç mu olur, biraz ye bak sıcak çorba verelim sana" diye söylenmektedirler. Kısmen bilinçli irade kırma çabası, ancak bir yandan da neden aç kaldığını anlamakta çektikleri güçlük sezilmektedir. Adem'in ağzından sadece gazoz kelimesi seçilmektedir. Adalet Mülkün Temelidir yazısının altından geçilirken, Adem'in çocukluğuna döneriz. Bir devlet dairesinden, bir başkasına, okula döner kamera. 70'lerde ilk okulu bitiren Adem, idealist olduğu anlaşılan kadın öğretmenin veda konuşmasında göz yaşları döker. Günümüz İslami vakıfları, dinci gerici "eğitmcileri" düşünülürken bu bile politik bir göndermedir. Film giriş sahnesinde seçtiği imgelerden daha başında nerden baktığını belli etmektedir. Faşist cunta altında zorunlu müdahaleyi

reddeden bir devrimcinin çocukluğuna, onu bu kefareti orucuna götüren olayların bütününe bir yolculuk yapacağımıza dair bir serim, hikâyenin düğüm kısmına dair fikir vermektedir.

Adem, Muğla'nın küçük bir kasabası olan Ula'da, ilkokulu iftarnameyle bitirmiştir. Tüm film boyunca ona iftarname diyeceklerdir. O yaz, yörenin biraz uyanık, cimri denebilecek ama aslında iyi kalpli esnafı olan Cibbar Kemal'in yanında gazozcu çırağı olarak çalışacaktır. Anne ve babası kasabanın neredeyse tamamı gibi yörenin ağasının yanında tarım işçisi olarak çalışmaktadır. Cibbar Kemal, okul önündeki çocuklara gazoz satarken, Adem uzaktan bakar. Cibbar bunu yakalar ve Adem'e bedava gazoz vermek ister. İftarname hediyesi gibi. Adem parası olmadığından almak istemez. Onuruna yediremez. Ama biraz zorlamayla dayanamayıp alır. Sonra plajda yeniden rastladığı Cibbar Kemal'e gidip, kasabanın ağası, babasının da patronunun verdiği harçlıkla kendine ve arkadaşlarına gazoz alacaktır. Elbette başta aldığı gazozun parasını da vererek. Bu hareketi Cibbar Kemal'in hoşuna gider ve Adem'i yanına çıracı almak ister. Babası izin vermeyince, daha sonra yeniden sınanacağı açlıkla direnerek kazanır Adem. Akşam hiçbir şey yemez ve nihayetinde ilk açlık grevi başarılı olur. Ertesi gün babası Cibbar Kemal'in yanına gidip, eti senin kemiği benim der ve bırakır Adem'i. Sıcak yaz aylarında bir usta-çırak ilişkisini izlerken, bir yandan da döneme dair bilgileri alırız. 70'lerin politik atmosferi vardır. Adem, esnaflıkla ilgili detayları öğrenirken bir

yandan da vicdanıyla işi arasında gider gelir. Kasabanın devrimci abisi Hasan'dan aldığı "Ekmeğimi Kazanırken" kitabını okumaya bir türlü fırsat bulmaz. Ekmeğini kazanmaktadır. Kasabanın ağasının oğlu ama kendi devrimci Hasan abisinin emeğe dair anlattıklarıyla, cami imamının insana dair anlattıkları arasında güder gelir. Ramazan ayıdır. Herkes çocukların oruç tutmasının farz olmadığını farklı nedenlerle anlatırken Adem biraz da büyüdüğünün kanıtı olarak oruç tutmak istemektedir. Birçok arkadaşı tutmaktadır. Hatta sevdiği kız bile. Sınıfının arkadaşıdır. Bir yandan sıcak kasaba insanların henüz kapitalizme kurban gitmemiş yarı feodal ilişkilerini, bir yandan gazoz ve Coca Cola rekabeti üzerinden ülkeye yavaş yavaş giren kapitalizmi, henüz siyasallaşmamış daha çok geleneksel motif olarak İslam'ı, İslam dışı ritüelleri izlerken, diğer yandan Adem'in orucu bozmama savaşına tanıklık ederiz. Açlıktan halüsinasyonlar görmeye başladığında bile bozmaz. Bir yandan Hasan abisiyle yazılmaya çıkıp erketeye yatarken, diğer yandan Kur'an kursuna gitmektedir. Bir yandan emek bilinci olmayanların hayvandan farkı olmadığını dinlerken, diğer yandan adem bilinci olmayanların oruç tutamayacağını dinlemektedir. Tüm kafa karışıklığına rağmen iki taraf da Adem'e olmadık yükler yüklemektedir. Hatta yanında çırak olarak çalıştığı patronu Cibar Kemal bile... Bir yandan plajda bikiniyle hatta üstsüz dolaşan kadınlara bakmamaya çalışırken, diğer yandan gözlerini ellerindeki gazozlara kaçırmaktan alıkoymaz. Bu arada

kimse plajdaki üstsüzlere elinde satırla saldırılmamaktadır. Nihayetinde çalışma temposu, sıcak ve sürekli oruç tutmaması yönündeki telkinlere dayanamayıp ardı ardına açıp içtiği gazozlarla bozar orucunu. Hem de iftara saniyeler kala... Kafasının içinde imamın söylediği orucu bozanların tutması gereken 61 gün kefarete orucu sözleri yankılanmaktadır. Bu filmin sonuna bir göndermedir. Bu günahın bedeli midir yoksa Ankara'dan çok sevdiği abisi Hasan'ı vurmaya gelenleri arkadaşı zannedip yanına götürmesi midir, filmde net değil ama orucu bozmasının hemen ardından Hasan abisi kasabanın dışından gelen faşistler tarafından taranarak vurulur. Ölmediğini filmin sonunda görürüz. Sakat kalmıştır. 80 dönemine geri geliriz. Adem, ölüm orucu zafere ulaşana kadar tam 61 gün aç kalmıştır. O ana kadar çocuklukta bozduğu orucunun kefaretini tuttuğu havası vardır ancak Adem bu kez kendisi gibi direnenler için aç kalmıştır. Sloganlar Adem'ler ölmez derken, kasabanın çıkışındaki çeşmenin başında ustası Cibar Kemal'in söyledikleri gelir aklımıza. Aslında Adem ölümsüzleşmiştir.

Açlığa, üretim ilişkilerinin doğal bir sonucu olarak bakmıyor filmimiz, ancak üretim ilişkilerini kültürel kodlarla birlikte tartışıyor bize. Bir yandan dini bir amaçla tutulan ancak ustası Cibar Kemal'in bile akşama kadar dayanmadığı bir ramazan orucu, diğer yandan baskı ve faşizme karşı bedenini açlığa yatıranların iradesi kıyaslanıyor. Ancak birbirine alternatif olarak gösterilmeden. Hasan, babasının toprağından çalışan işçilere "fakirlere farz değil oruç, tokun açın halinden anlaması değil mi... E siz zaten tok değilsiniz..." dediğinde mantıklı bir şey söylemesine karşın işçiler tarafından paylanır. Zira inançtan öte kültürel bir koddur. Gelenektir. Film boyunca dinsel ritüeller, katı bir inanç sistemi olarak sunulmaz. Arada esnetilen geleneksel kodlar olarak verilir. Hatta dünya kupası maçı için teravih namazına ara verilir bir sahnede. İmam dahil tüm kasaba kasabadaki tek televizyonun başına geçerler. İmanı kuvvetli olanlar bile rakı içmektedirler. Günümüz Türkiye'sinin İslami faşizminin baskıları düşünülünce böyle basit bir sahne bile devrimci sayılıyor.

Filmin temel çatışması farklı nedenlerle bilinçli olarak bedenini aç bırakılması olarak görülebilir ama aslında alt metninde, kültürel kod olarak din ve günümüz siyasal İslam'ının baskı mekanizması olarak din arasındaki çelişki vardır. Alt metninde sermayenin Türkiye'ye girişi, gazoz ve kola arasındaki çelişki

üzerinden verilir. Cibbar Kemal, yok olacak olan esnafı, eriyen küçük burjuvaziye temsil etmektedir. Hem de az sonra bakacağımız gibi siyasal tercihleriyle de tam bir küçük burjuvadır. '70 ve '80 dönemleri bilerek seçilmiştir. Türkiye tekeli kapitalizminin, uluslararası neo-liberal politikalara tüm ülkeyi mecbur kılabilmesi ve devrim tehlikesini bertaraf edebilmesi için yapılmış '80 darbesinde ölüm orucunda ölen bir devrimcinin, çocuklukta oluşmaya başlayan düşüncelerinin bir araya getiren tüm kodlar geçmişinde verilmiştir. Nostaljiyi bir argüman olarak kullanıp, ama tuzağına düşmeden, bir yandan yitip giden sıcak ilişkiler, diğer yandan ülkenin bağımsızlığı başarılı bir şekilde karşılaştırılmıştır. Kola büyüdükçe gazoz azalmış, Adem'in orucu bozduğu çeşmenin başındaki Bağımsız Türkiye yazısı, darbe sonrası Adem'in ölümüyle daha da silikleşmiştir. Amerikan emperyalizmi ile '80 darbesi arasındaki bağ iki imgeyle başarılı şekilde anlatılmıştır.

Adem, çocukluğun masumiyetiyle birlikte, objektifliği de temsil etmektedir. Yüksel Aksu izleyiciyi kendi tarafına doğru manipüle etmeyi istememiş olmalı. Adem'in gitgelleri aslında ilkel ritüellerinden kopmamış toplumun da gitgelleridir. Mülkiyet ilişkileri günümüzdeki kadar keskinleşmemiştir, dolayısıyla açlık yakıcı bir sorun değildir. Zeki, dürüst, onurlu bir çocuk olan Adem'i bir devrimci yapan her şey aslında çocukluğunu geçirdiği dönemdedir. Hasan abisinden emeği, emek bilincini, devrimciliği öğrenir. Kur'an kursunda vicdanı, adem olmanın erdemlerini öğrenir. Günümüz sübyan mektepleri gibi değildir o zamanın Kur'an kursları. Bugünkü gibi militan, dindar ve kindar bir nesil yetiştirmeyi hedeflememektedirler. En azından hepsi öyle değildir. Ancak yine de Hasan, tarlada iftar açan işçilerin yanında faşistler tarafından vurulur. Güllük gülistanlık değildir yani.

Hasan'ı elinde kitap işçilere ahkam keserken görmeyiz. Onlara yabancı şeyleri anlatmaktadır. Öğrenci hareketinin devrimci enerjisinin köylere indiği zamanlardır. Bu yüzden Ege'nin bir sahil kasabası seçilmiştir. Dönem doğru tahlil edilmiştir. Şehirlerde ve Kürt bölgelerinde daha sert geçen siyasal atmosfer, Ege'nin batı kıyısına yeni yeni varmaktadır. Bu anlamıyla Hasan ve devrimci gençler, dönemin öğrenci kökenli devrimci gençleridir. Yakın zamanda siyasal atmosferle birlikte sınıf savaşımı da sertleşecektir. Bu sebeple köyün ağası da eli silahlı bir toprak ağası olarak çizilmemiştir. Siyasal tercihini

oğlunun anarşiklere karışmasına ettiği küfürlerden ve evindeki Menderes posterinden anlarız. Hasan karakteri bir yandan Adem'in siyasal düşüncesinin oluşumu için idolken, diğer yandan dönem hakkında bilgi verir. Yönetmenin sosyalizme dair cümlelerini biraz ajitasyona kaçma pahasına söyleyen kişidir. Adem o dönemin devrimcisi olarak darbe sonrası ölüm orucuna yatacaktır. Sınıf savaşımı sertleştikçe bu karakterlerin de değişeceğini biliriz.

Cibbar Kemal, ana karakter Adem'le birlikte en baskın karakterdir. Gelişen kapitalizm yanında mumla arayacağımız, biraz çıkarıcı, biraz kurnaz ama hala insan kalan küçük burjuvayı temsil eder. Zanaatçıdır. Gazoz imal eder. Bir yandan üretir yani. Çırak alır Adem'i ama eski usül. Üzerinden artı değer kazanacak kadar değil. CHPlidir. Devrimcilere "CHP'yi çökeleğe çevirdiniz" diye kızmaktadır. Adem'in oruç tutmamasını ister. Biraz çocuk olduğundan, biraz da performansı düşmesin diye. '80 sonrası gelişen piyasa ekonomisi ve piyasaya egemen olacak olan tekellerin hakimiyetinde yok olup gidecektir. Hayata dair öğrettikleri de... Çünkü kapitalizm yerine başka değerler koyacaktır. Mesela göz hakkı yoktur Coca Cola'nın CEO'sunda. Oysa Cibbar Kemal göz hakkı vermektedir Adem'e. İçebileceği kadar. Elbette kimseye veresiye vermeme karşılığında.

Sonuç olarak İftarlık Gazoz üretim ilişkileri sonucu ortaya çıkan yoksulluğu ve açlığı anlatmasa da bunlara da değinerek bilinçli bir iradeyi oluşturan süreci aktarmaktadır. Filmde çatışmayı, klasik anlatılı filmlerdeki gibi iyi kötü üzerinden kurmamıştır yönetmen. Dönemler, süreçler birbiriyle çatışmıştır. Karıncaya küfretmemiş, çalışmayı ücretli köleliği savunanlar gibi yüceltmemiş, emeğe gereken değeri vermeye çalışmış, ağustos böceğini ötelememiştir. Vicdan ve akıl arasında tercih yapmaya zorlamamış, toplumumuzu oluşturan kültürel kodları, onları yok edenlerin tam da savunuyormuş gibi yapanlar olduğunu başarıyla aktarmıştır. Filmin ideolojik sıkıntıları diyebileceğimiz yerleri de izleyenlere bırakalım. Sınıf farklılıklarının bugünkü kadar keskin olmadığı 70'ler Türkiye'sinde geçen bu hikâyeyi günümüz nesnel koşullarının bir devrime gebe olduğu dönemlerde sosyal ve siyasal reformlar arasında sıkışıp kalmış herkese izletmek gerekir diye düşünüyorum.

Unutmadan; hakkımızı da helal etmiyoruz.

helin su

Sardunyaya Ağıt

*İkindiğin saat beşte,
Başgardiyan Rıza başta,
Karalar bastı koğuşa
İkindiğin saat beşte.*

*Seyre durduk tantanayı,
Tutuklayıp sardunyayı
Attılar dipkapalıya
İkindiğin saat beşte*

*Yataklık etmiş ki zaar
Şuçu tevatiir ve esrar,
Elbet bir kızılığı var
İkindiğin saat beşte.*

*Dirlik düzenlik kurtulur,
Müdür koltuğa kurulur,
Çiçek demire vurulur
İkindiğin saat beşte*

*Canların gözleri yaşta,
Aklı idamlık yoldaşa,
Yeşil ölümle dalaşa
Sabahleyin saat beşte.*

Can Yücel , 1973

“Burada anlatılanlar gerçek bir hikâyeden alınmıştır” ibaresi taşır bu şiir. Can Yücel hapistedir, senelerden 1973... Tutsakların bir sardunyası vardır koğuştaki. Dibinde çaylar içilir, sohbetler edilir... Kimi sevdasını anlatır sardunyaya, kimi hasretini kimi de en gizli sırlarına ortak eder onu. Sardunyanın herhangi bir sokakta ya da saksıda değil de illa burada, bu hapisanede açmak istemesinde kesin anarşik bir şeyler vardır. Bir gün karalar basar koğuştaki ve koğuştaki sardunyası kökünden sökölüp demire vurulur... Karaların duruma el koymasıyla dirlik düzenlik tekrar kurulur; kurulur kurulmasına ama bir türlü huzur bulamaz karalar; ya tüm çabalarına karşı asi bir tohum daha resmi makamlardan izinsiz herhangi bir koğuştaki havalandırmasında yine böyle pat diye büyümeye kalkarsa?! Yeşil bu dinler mi hiç griyi, baharı hissetmez ne duvar dinler ne taş zemin... Gönölünce boy verir canının istediği yerde...

Zaman geçer. Bazı şeyler değişir, bazı şeyler ise değişmez. Yıllardan 2001 Kartal Özel Tıp Hapishanesi... B Bloğun 6 nolu hücrelerinde, bir çimen havalandırmada büyümeye karar verir. Tutsaklar her şeyin gri olduğu, gökyüzünün bile çok uzak, çok küçük olduğu bu sevim-

siz yerde, büyümeye cüret eden bu minik dostu büyük bir sevinçle karşılarlar. Özenle suyunu verip, yapraklarını temizlerler. Aramalarda türlü yollarla karaların gözlerinden sakınmaya çalışırlar. Sonra bir gün sardunyanın başına gelen bu minik çimenin de başına gelir; gelir ama yeşil bu, açma desen açmaz mı, yine açar!

Senelerden 2020... Bakırköy Kadın Kapalı da bir havalandırma... Voltadaki tutsaklar, bir parçası çatlamış duvardan, kafasını uzatmış minik sarıhindibağ çiçeğine bakıyorlar... Sevgiyle, gururla bakıyorlar. Daha ilk aramada karaların hoyrat elleri, hunharca yapışacak yakasına, ama o ne gam! Griye isyan başarılı çünkü... Küçük sarı karahindibağ, sardunyaya bir selam çakıp, dimdik yapraklarıyla geçiyor karaların arasından. Yeşil bu, demire vursan açmaz mı, yine açar...

Peki zorbanın, sömürücünün gücü emekçi insana, onurlu insana geçer mi? Geçmez. Çiçekler koparılabilir, saksılardan mektuplardan sökülebilir; fakat düşten, düşünceden, yürekten sökülebildiği görülmemiştir. Hayatı tüm renkleriyle; çiçeği, kuşu, yaprağı, insanıyla. Zulümsüz, sömürsüz seven işçi ve emekçi halklar, gün gelir dünyayı öyle bir değiştirir ki, demir bile çiçek açar...

TAVAN SÜPERPOZELERİNİ GÖNDERDİNİZ Mİ?

DERYA,
BURAYA
GEL!

TABİİ,
SERKAN
BEY.

KİMSEYE PARA
YATMAYACAK.
MAAŞIN KALANI
FALAN VERİLME-
YECEK BU
REZALETİN
SORUMLUSU KİMSE.
PAZARTESİNE
KADAR ÇIKACAK
DERYA ANLADIN
MI?

PEKİ
SERKAN
BEY NE
YAPALIM?

BİR WORD AÇ.
SÖYLEYECEK
LERİMİ YAZ.

BUGÜN YAŞANAN REZALETİN
SORUMLULARINA PAZARTESİ AKŞAMINA
KADAR SÜRE TANINMIŞTIR. BU ZAMAN
ZARFINDA SORUMLULAR SUÇLARINI
SERKAN BEYE İLETMELİDİR.

AKSİ TAKDİRDE
ÇALIŞAN HERKES YAŞANAN-
LARDAN SORUMLU SAYILACAK VE
4857 SAYILI İŞ KANUNUNUN 25'E 2
MADDESİ UYARINCA TÜM
ÇALIŞANLARIN İŞ AKDI
FESHEDİLECEKTİR.

ÇIKTI AL BUNDAN.
MUTFAĞA GİRİŞE. TUVALETE.
HER EKİBİN ÇALIŞMA ALANINA
AS BUNLARI.

PEKİ.

İK
İMZAŞI
AT.

HANİFE,
BANA BİR
KAHVE
GETİR.

HALDÜN,
BELGİN!
AŞAĞI
GELİN!

AFİYET
OLSUN.

BU REZALETİ ÇÖZECEKSİNİZ. GEREKİRSE HERKESİ TEK TEK
SİKİSTİRİN. ŞİMDİ KAĞIT ASTIRIYORUM HER YERE. BUNUN
SORUMLULARINI BANA GETİRECEKSİNİZ. HESABINA BEN
BAKACAĞIM. ANLAŞILDI MI?

TABİİ. SERKAN BEY,
AMA NASIL TESPİT
EDECEĞİZ? YANI
DEMEK İSTİYORUM
Kİ...

HEMEN HERKES
YAŞIYOR BU
YAZILANLARI.

BELGİN SEN
BU YAŞINDA İSSİZ
KALMAK İSTİYOR-
SUN HERHALDE.

BEN SADECE
BUNUN MÜNFERİT BİR
SORUNU YANSITMADIĞINI
SÖYLÜYORUM. TAMAM. BİZ
KİM YAPTIYSA BULMAYA
ÇALIŞALIM AMA HERKESİN
TEKER TEKER SÖYLEDİĞİ
VE BİZE KADAR GELEN
SİKİNTİLER VAR.

BUNDA SONRA
SÖYLEYECEK-
LERİNE DİKKAT ET
BURADAN ATILIR-
SAN BAŞKA YERDE
İŞ BULA-
MAZSIN.

ORTAM
ÇOK GERGİN,
ÇALIŞALIM DA BIZE
SARMASIN
SERKAN BEY.

DOĞRU
DIYORSUN
VALLA...

TIKTİKİ
TIKİTİ

TIN
TIN

NAPACAĞIZ
ŞİMDİ?

BİLMİ-
YORUM
YA...

YAPILACAKLARIN LİSTESİNİ
ÇIKARALIM O ZAMAN.

TIN
TIN

SERKAN BEYİNİN
MODEL 3D
6 EKİM 2014

BELGİN'i
ARAYALIM MI
SENCE?

YOK YA, BİRAZ ZAMAN
GEÇSİN. ARARIZ OLMADI.

KİM YAPMIŞ
OLABİLİR
SERRAP?

YANI BİLMİYORUM TABİİ, KİM YAPMIŞSA
YALAN ŞEYLER DE YAZMAMIŞ...

AMA NE BİLEYİM,
BÖYLE DE YAPILMAZ
KI, BAK HEPİMİZİ ZAN
ALTINDA BIRAK-
TILAR.

ÖYLE GERÇEK-
TEN, AMA BİR
YANDAN DA KİMİN
YAPTIĞINI BULA-
MAZSA DA NE
YAPABİLİR KI
SERKAN BEY?

HEPİMİZİ
KAPININ ÖNÜNE
KOYABİLİR
MESELA.

YOK YA,
YAPAR MI
ONLU?

NIYE
YAPMASIN
?

NEYSE SIKMA SEN CANINI. KİM YAPTIYSA KOKLUSU ÇIKAR YAKINDA. BİZ İŞİMİZE BAKALIM. RÜYA EVLERİNİN SUNUMU VE FABRİKA ÇİZİMLERİ VARDI.

RÜYA EVLERİNİN SUNUMU DAHA ACIL. HAFTAYA TOPLANTIYA YETİŞMESİ GEREKİYOR. ONLARI BİR BÖLÜŞELİM.

BEN NILAY'IN YANINA UĞRAYA-CAĞIM.

KAHVELERİ ALIP GELİYORUM.

TAMAMDIR.

KOLAY GELSİN.

SAĞOL CANIM.

UFUK,
O NE?

GEL
ABI,
GEL.

AL
KAHVENİ.

SAĞO-
LASIN.

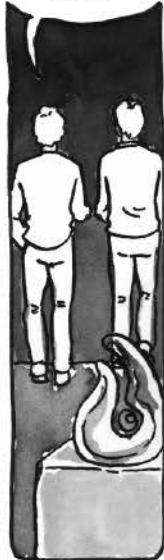
NAPACAĞIZ
ABİ? YAPAN DA
BEN YAPTIM
DEMEZ Kİ?
YANI AKLI
VARSA
DEMEZ.

BU İŞ ÇİZİRİNDAN ÇIKA-
CAK. SANA DİYİM.

DİKKAT

SEN MİSİN
OĞLUM
YOKSA?

BEN DE VALLA. DOĞRU
DÜZGÜN PARA DA
ALAMIYORUZ
ZATEN.

NEYSE,
BEN YAREN'İN
YANINA GİDE-
YİM. ŞU ÇİZİM-
LERİ TOPARLA-
MAMIZ LAZIM
ARTIK.

YOK YA YAPSAM
HABERİN OLURDU. YAPANA HAK
VERİYORUM AMA, HEPİMİZİN
CANINA TAK ETTİ YANI.

KIZLAR,
SELAM.

ONU DA BİR
YERE NOT AL
İSTERSEN.

ASAĞIDA
KIYAMET KOPTU
DUYDUNUZ
MU?

BELGİN ÇOK
KÖTÜYDÜ. BİR
KISIMINI DUYDUK
AMA ÇOK ANLAMADIK
BURADAN. NE
OLDU TAM?

SERKAN
ELİNDEKİ
KAHVEYİ
BELGİNE
FIRLATTI.

NE?!

VALLA
NEYSEKİ DÜ-
VARDA PATLAMIS
BARDAK GERİ
DÖNER Mİ BEL-
GİN, BİLMİ-
YORUM.

NEYSE ARTIK
KENDİLERİ
ÇÖZSÜN.

YAREN YA.
SANA NE DİYECİM.
PAZARTESİNE ÇİZİMLERİ
YOLLARIZ DEMİŞTİK DE BEN
YETİŞTİREMEYECEĞİM BU
GİDİŞLE. AKŞAMA SİZE
GELSEM DE BİRLİKTE
TAMAMLASAK?

SİMDİ SANA
TELEFONDA TONLA
SORU SORACAĞIM FİLAN.
BOYLE DAHA KISA
OLUR SANKİ.

OLUR YA. SORUN
DEĞİL. BURADA
ÇALIŞACAĞIMIZA
EVDE YAPARIZ.

TAMAMDİR O ZAMAN.
HAZIR OLDUĞUNUZDA HABER
EDİN. BİRLİKTE ÇIKARIZ.

HADİ. KOLAY
GELSİN SİZE.

GÖRÜ-
ŞÜRÜZ.

BİZ RENGİN'LE
PAFTALARI HAZIRLA-
MAYA BAŞLAYALIM.

TAMAM-
DIR.

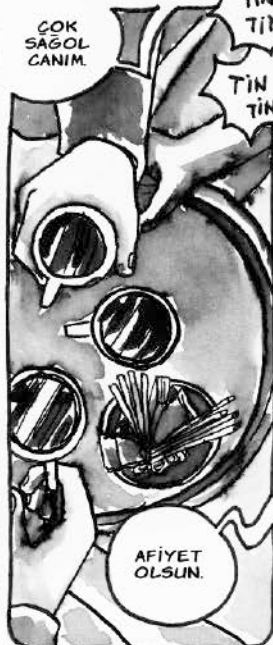
TAYFUR'U
ÇAĞIRDIM AMA
SORUN OLMAZ
DEĞİL Mİ
SENİN İÇİN?

YOK YA.
NE OLA-
CAK.

BELKİ
BİRAZ
SOSYALLE-
ŞİRİZ.

ufuk grup kurdu
"SAD but true"

KİM
BU
YA?

ufuk / sad
arkadaşlar selam, biliyorsunuz
yaşananlardan sonra hepimize
pazartesiye kadar süre verildi. Ben
kimin yaptığını bilmiyorum

21:03

ama çok önemli değil
bu saatten sonra.

21:03

SİZE DE
AYNI BİLDİRİM
MI GELDİ?
OFİSTEKİLER
GRUP KURMUŞ.

UFUK
KURMUŞ.

HAAHAHAH
GRUBUN ADI
EFSANE
YALNIZ.

SENİN
HABERİN
VAR MIYDI
TAYFUR?

YOO.
ÇIKARKEN
BANA BİR ŞEY
DEMEDİ.

SİZ BİLİYOR
MUSUNUZ YA
BU İŞİ KİM
YAPTI?

bence bir görüşüp birlikte hareket
edelim. Yoksa bu işsizlik ortamında
hepimizi kapının önüne koyacaklar.

NİLAY,
BELGİN
VE HALDUN
DIŞINDA
HERKES
GRUPTA.

AY
NERDEN
BİLELİM?

YAREN SEN YAZ.
SONRA BEN DE
YAZAYIM BARI.

elif s.
Haklısın ufukçüm. Başkasının
yaptığı şeyden sorumlu
tutulmak istemiyorum ben de...

21:06

YAZILANLARIN HİÇBİRİ YALAN
DEĞİL YANI. BULUŞUP KONUŞALIM
NAPACAĞIMIZI. BİRLİKTE
KARAR VERİRİZ.

yarentoş
+1

21:06

HAKLI-
SIN.

BU İYİ
OLDU

+1

21:08

iyi ki doğmuşsun 🍰
08:10 ✓

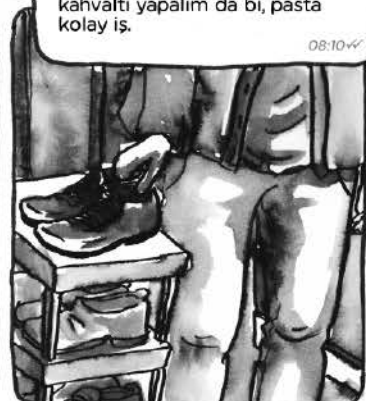
emoji değil gerçeğini istiyorum 🙄🙄

08:12

tamam bugün alacağım söz:)
kahvaltı yapalım da bi pasta
kolay iş.

08:10 ✓

evden çıktım şimdi,
yürüyorum.

09:03✓

otobüsten indim ben
de, yürüyorum.

09:17

ALO? SELAM NE
TARAFTASIN?

BEN DE
ORADAYIM.
SENİ GÖRE-
MEDİM.

TAMAM,
SANA DOĞRU
GELİYORUM.

BURADA-
YIM.

NABER?

A L P A R
2021

Son sekiz yılda intihar ederek hayatına son veren 502 işçinin isimleri... Fesih Kapçak, Serdar Sucu, İ.T., Mehmet Karaoğlan, Melin İrmak, Duran Ay, Talip Erkan, Erdal Gümüş, İsmail Tuna, Fatih Karahan, Engin Çatal, Emrah Akşit, Nuh Alici, Furkan Özcan, İsmail Niğdelioğlu, Levent Akar, Mustafa Salgın, Cesur Ağaoğlu, Yavuz Polat, Serdar Tuban, Cengin Uçar, Ayhan Duran, Mustafa Şen, İsmail Ersoy, Süleyman B., Şahin B., Turhan Şalgam, Bedia Menteşe, Taner Tufan, Enes Şimşek, Mustafa Korucu, Hasan İlgin, Muhammed Bedir, Mustafa Sevilen, Melin Şubat, Şevki Hozer, U.G., Nihat Şenel, Mustafa Boran, Mesut Babat, Mehmet Güler, Arafat Tekin, Abdulsetar T., Yasin Düzdaban, Sadik Akşit, Meryem Şişli, Nuri Dereli, Fatih Güllü, Bayram Kömürcü, Selahattin Ş., İnan Aşar, Murat Ekinci, Mevlüt Çankaya, Merve B., Taner Turan, Halit Yılmaz, Yavuz Selim Serdemir, Gökhan Şeremet, U.Z.Ş., Adem Yarıcı, Selçuk Öztürk, Ahmet H., Şengül K., Mehmet S., Sırrı Göçmen, Merve Kaçmış, Hamza Bolat, Oğuzhan Korkmaz, Sedat Ö., Recep Kılınçarslan, Ufuk Gelen, Mustafa El Recep, Fatih Karagözoğlu, Güneş Günay Sezer, Ramazan Candan, Osman Karul, Güven Y., Mustafa Budak, Onur, Soğukpınar, Cengizhan Şahin, İlhan C., Mesut Eruyar, Saadet Harmancı, Abdulkadir Karaali, Gürhan Koca, Ali Kabasakal, Mustafa Oskay, U.E., Ercan Çakır, Ali D., İsmail B., Yakup Kara, Turan Kayan, Serap Yılhan, İbrahim Zorlu, Berkant Ercan Yülek, Emre Bakırlı, Ferhat Uçar, Nadira Kadirova, Murat Akkoyunlu, Ahmet E., Süleyman Şahin, Kemal Özdeş, Ali Y., Tomasz Rysszard Hallmann, Salih Sakin, Kazım Vural, Güler Adam, İlhan Yılmaz, Mustafa Şahin, Adem Kavşut, Aydın Yiğit, İlyas Yazgan, Mithat Aydın, Yaşar E., İbrahim Layık, Osman Şahin, Mehmet Güngören, Muammer E., Barış Ayas, Eyüp Dal, Recep Argan, Mert Can Aydın, Selim Çelik, Serdar Güre, Mehmet Fatih Elbir, Özcan D., Mehmet Emin Akbulut, Fatih Nergiz, Sencer Eravcı, Fatih G., Mehmet D., Ahmet D., Halit Ergüven, Levent İzmir, Mehmet Çevik, Murat Sanatçı, Halil Hancı, Saffet Göke, Halil Mustafa Bozkurt, Oktay D., Dursun İ., Abdullah Kaan Özbağ, Murat Çakır, Saffet Günay, Ayvaz Özkan, Hasan Çetin, Vedat Zenderlioğlu, Bülent Çilek, Semih Çalışkan, Yusuf T., Sefa Dönmez, Adem Arslan, Özkan Solak, Seyit Talaşlı, Ayçin ., Zeynel Yiğit, Mehmet Erbaş, Serdal Muhtar, Nezir Acem, Naciye Atas, Rıdvan D., Mustafa Ali Yümlü, İbrahim Halil Ünlü, Ersin Turhan, Gökhan Vural Ari, Yaşar Kaya, Orhan Aldırma, Tahir Kanbay, Yılmaz Civelek, Gökhan Yılmaz, Ramazan Kavalcı, Bilgin Külünk, Luiza Khatueva, İsmail Devrim, Fatih Aslan, Bektaş Keçebaşoğlu, Taner Öner, Nejde Benek, Penay Candar, Cihan Alagöz, Oğuzhan Kayış, Mustafa T., mef Çoban, Salih Kavas, Samet Dülger, Tuğçe Kara, Fatih Civan Özbaş, Zafer Yılmaz, Fatih Kurt, Okan Gündüz, Mehmet Cesur, Mehmet Tevfik Doğan, Erol Kacur, Sünnetullah Khushmatov, Süleyman N., Omer Delimehmetoğlu, Merve Çavdar, Hasan Yaman, Ahmet Sert, Zemerhan Suvök, Süleyman Kart, H.Y., U.G., M.Y., Mustafa Yılmaz, Nihat Doğan, Mustafa Akbay, Hüseyin Şahin, Viktor Galanov, Musa Keskin, Cabir Kürt, Osman Sarı, Doğukan Özyılmaz, R.A., Mahmut Ekrem Kantarlı, Mehmet T., Murodbek Kurbonov, Galip Onmaz, Bayram K., Z.Y., Mesut Kulabaş, Tolunay Cayıt, Tuncer Ünal, Mehmet Salih Kabakulak, Mustafa Dede, Mustafa Ö., Şevket Şevke, Sinan Aydoğan, Saddam Korkmaz, Rüstem Sağlam, Mustafa Koçtar, Sinan Ç., Fatih Ersoy, Süleyman Aydın, Cevahir Toko, Selim Gündoğdu, Kerem Parildar, Hüseyin Rehber, Serdar Koç, Gazi Öztürk, Ece Ceyda Güdemeç, Harun Diler, Ednan Erarşlan, Hayati Tüylü, Atilla Çilgi, Şahin Çiftçioğlu, Emre Karadut, Mehmet Patan, A.T., Abdullah Şayık, İsa Erdoğan, Cengiz Tükenmez, Ahmet Koçak, Mustafa Çat, Hakan Çalışkan, Güner Oktay, Tuncay Arslan, Aykut Işık, Muharrem Başgün, Eren Oğuz, Sedat Yazar, Roman Ivanov, İbrahim Yeşilbağ, Arif Tunc, Ersin Nacar, Kai Tang, Serkan Koltak, Mehmet Onur Kadioğlu, Mehmet Öztaş, Erol Kacur, V.S., R.D., Cemil Demirkıran, Mehmet Tice, Zafer Yüzüak, Murat Akar, Hanifi Akpınar, Ahmet Bozkaya, Musa Derinyar, Mesut Tamir, Onur Kayalak, Fikret Yılmaz, Mehmet Fatih Traş, Mehmet Emin Sivacı, Engin İren, İbrahim Gökçe, Hacı İbrahim Solak, Ali Yıldız, Haluk Taşkıran, Hasan Orhan Çetin, Fatma Şeker, Kenan Bal, Fatih Ezber, Burak Akyol, Khalimjon Khamidov, Baki Mert Öztürk, Y.T., Ferit Demir, Deniz Turpçu, Süleyman Aydın, Alpay Satır, Erdem Canbakış, Mustafa Özkargin, Mehmet Bütün, Zeki Cezayirlioğlu, Şenol Demirdağ, Nevzat Sarı, Derya Koşca, Hulusi Yılmaz, Selçuk Mumcu, Ahmet Onur, Tamer Şimşekyılmaz, Mustafa Özkan, Yusuf Aydın, Aytekin Özyol, Rifat Ergovan, Mehmet Yücel, Eda Özdemir, Şenol Kurnaz, Mehmet İmre, Aydın Yıldız, Özge Kahraman, Şirin Çelebioğlu, Hulusi Epli, Taylan Beri, Mehmet Köfteci, Salih Özkara, Sibel Güneş, Faruk Maden, Aydın Ağar, Mehmet İmren, Gökhan Karamanoğulları, Yunus Günok, Mehmet B., Turan O., Melin Çiçek, Kamer Coşkun, Mehmet K., Hacı Kinay, Can Dalgıç, Seçkin Yıldız, Ercan Kaftar, Esra Temur, Emin Kömürçüler, Bülent K., Ümit Altuner, Kemal Peynir, Erkan Durgut, Gökhan Akyol, Ömer Çoban, Cihan Nazlıgül, Hasan Karaoğlan, Ramazan Yıldız, Yusuf Yücedağ, Ferhat Kurtoğlu, Osman Nuri Elmalı, Mehmet Bas, Rasim K., Adnan Murat Alpaslan, Recai Çakır, Cengiz Arslan, Ömer Ateş, Birol Dalgıç, Halil İbrahim Sarıkaya, Cesur Arslan, Murat Kürüm, Özcan Gencer, Cumhur Özmen, İbrahim Mahmutoğlu, Orhan Özdemir, Veli Yaman, Naci Kalemci, Meral Çağlayan, Remzi Özbek, Abdülmüttalip Tekin, Mehmetcan Çelebi, Melin Topçu, İlker Keskin, Fahrettin Akyurt, Kemal Yeşil, Faruk Çapan, Muammer Alpan, M.E., Mesut Sönmez, Selim Poyraz, Mehmet Akif Durak, Yusuf Çağlar, Mehmet Kaya, Şevki Kocabaş, Murat Pınar, Kemal Özgür, Nevzat Şahinoğlu, Dmitrij Baskirov, Doğan Işık, Tolga Bahat, Levent Turan, Omer Demir, İlker Uyarsal, Osman Türk, Turgay Tutar, Osman Akçan, Esat Hatipoğlu, Enes Yetkin, Murat Arslan, Alper Başarır, Mehmet Serin, Hüseyin Gönen, Yılmaz Kaya, Yasin Sinek, Bayram Kömürcü, E.Akyüz, Muharrem Gelen, Cem Sel, V.İ., Uğur Akdemir, Aydın Aktaş, İlyas Baluka, İlkem Özgür Çiftçioğlu, Halil İbrahim Hancı, Mustafa Fırat, Emrah Sazağan, Şahin Kaylan, Bayram Çatalkaya, Güven Tekin, Faruk Şentürk, Mehmet Kıskaç, Hasan Arslan, Selma Koşan, Çetin Yılmaz, Halim Fişekçi, Halil Dikme, Veysel Yoldaş, Yakup Vural, Serdal Eldemir, Aşkin Unalan, Caner Sevim, Ç.B., Dicle Yulci, Ömer Ergin, İlker Özyavuz, Bahtınur Yaman, Fatih Yağcı, Sinan C., İlyas Çetinbaş, Murat Karaman, Cemil Bozkuş, Ryoichi Kishi, Sadik Akdağ, Ayşe Bidal, İbrahim Ceyhan, Asaf Boşböyük, Ramazan Zorlu, Erkan Kaya, Rasim Utku Uzkuç, Emine Uslu, Berkay Özüz, Ünal Özcan, Aslı Çetin, Faruk Durak, Hayri Kutlu, Gülhan Boru, Kubilay B., Üzeyir Ağcakaya, Mahir Kalaçoğlu, Ömer Özgün, Ramazan Y., Kurtuluş Küçük, Emin Çitil, Refik Doğan, Naci G., Serkan Yaşar, Murat Önder, Hakan Dağ, Gamze Filiz Arslan, Nizam Arslanoğlu, Yunus Demir, Mehmet Coşkun, Adem Taştekin, İrfan Yay, Mürsel Özdemir, Alim Koç, Abdülkadir Celik, Didem Yaylalı, Fatih Yılmaz, Mehmet Sadık Güneş, Uğur Nezir, Erol B., Şevket Özhan, Sadi Baş, Murat Elbay, Mehmet Kaya, Mustafa Kahraman, Mahmut İstek, Ahmet Çubukçu ve ismini öğrenemediğimiz yedi işçi...

9786057014531